

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

Vereniging voor Heemkunde "OMHEINING" te Heino
4e jaargang - nummer 1 - maart 1984

INHOUDSOPGAVE

- blz. 174 Laag-Zuthem en omgeving (I) - Wim Grootenhuis
Laag-Zuthem en het kerspel van Swoll.
- blz. 178 Foekepotterij - R. Siemers
Hopelijk nog eens weer met echte foekepotten.....
- blz. 179 Brand en brandweer (III) - Henk van der Veen sr.
De eerste brandspuit in Heino.
- blz. 182 Electrificatie van Heino (I) - F. Vlierhuis
Hoe was het voor die tijd?
- blz. 183 Stichting van een nieuw schoolgebouw (1876) - Henk van der Veen sr.
Nu het zg. Flurkgebouw.
- blz. 186 Armenzorg 18e eeuw - Wim Grootenhuis
Uit een oud kasboek van de Hervormde Kerk.
- blz. 187 Wie is wie?
- blz. 188 Van de bestuurstafel.
-

De kopie voor het volgende nummer moet uiterlijk 1 mei a.s. binnen zijn bij het redactieadres. M. van Eijk-Hof, 8141 BM Heino (tel. 2208).

Red.:

Dit is het eerste van een aantal artikelen over Laag-Zuthem en omgeving. Wij zijn blij, dat dit deel van onze gemeente eens nader onder de loupe wordt genomen.

LAAG-ZUTHEM EN HET KERSPEL VAN SWOLL (I)

Op kaarten van voor 1967 van de gemeente Heino zien we in het westen iets vreemds. Ingeklemd tussen Heino's grondgebied vinden we daar een stukje Zwollerkerspel.

Ik heb dat stukje wel eens vergeleken met een windzak, zoals we die op een vliegveld aantreffen. Dit stukje Zwollerkerspel, dat zich uitstreckte van de Aalvanger tot aan het Tolhuis (Zuthemerweg) en in breedte varieerde van enkele honderden tot enkele meters, is in 1967, toen de gemeente Zwollerkerspel werd opgeheven, bij Heino gevoegd. Aan een eeuwenoude situatie kwam een einde. Hoe grillig de grens liep, blijkt uit het feit, dat de trein Zwolle-Heino 6 à 7 maal de grens Heino-Zwollerkerspel passeerde. De school stond in Heino, de woningen naast de school behoorden bij Zwollerkerspel.

De familie Van 't Hof, Hogeboosweg no. 6 gebruikte de maaltijden in Heino, maar de kinderen werden in Zwollerkerspel geboren.

De gemeentegrens liep door de gang van deze prachtige boerderij van het z.g. T-huistype (zie op het kaartje: Lavoorde).

Hoe deze grens is ontstaan, daar kunnen we slechts naar gissen. Het was echter wel toevallig, dat de hoge zandsteegrug in de lengte door dit stukje van Zwollerkerspel liep. Thans is dat de Kolkweg-Zuthemerweg. Op deze hoogte was zowel bewoning als vervoer mogelijk. De polders ten noorden en westen zijn na 1300 ontgonnen.

De marke Zuthem omvatte zowel Laag- als Hoog-Zuthem.

Dat Hoog-Zuthem ouder is dan Laag-Zuthem spreekt welhaast voor zich. Hoog-Zuthem, eertijds altijd geschreven als Zuthem, is het gebied langs de rijksweg Zwolle-Wijhe en wordt ruwweg begrensd door Zandhove-Bikkenrade in het noorden en de Windesheimer molen in het zuiden. In dit gebied stond ook de Havezathe Zuthem.

Ger. kerk Langeslag.

De naam Zuthem komen we voor het eerst tegen in het jaar 1300. Dat Zuthem veel ouder is kunnen we nagaan aan de naam, welke een zg. heim-uitgang heeft, vgl. Windesheim, Ittersum, Wythmen, Hessum, Ankum, enz.

Het ontstaan van deze 'heim-namen' wordt door B.H. Slicher van Bath gesteld op de 8e tot 10e eeuw. (Mens en land in de Middeleeuwen, Arnhem 1977, blz. 62 en 115/116). De namen met de uitgangen -horst, -holt, en -broek worden door deze deskundige gesteld op 11e-14e eeuw. Denk hierbij aan: de Horst, Linthorst, Lierderholthuis, Lierder- en Molenbroek.

Tussen de Aalvanger en Laag-Zuthem stond vroeger, en staat ook nu nog, maar één boerderij nl. "de Horst" (familie Kloosterziel, Kolkweg 44).

De theorie, dat men zich vroeger vestigde op de hogere gronden maar in de onmiddellijke nabijheid van stromend water, zien we hier duidelijk bevestigd.

Let eens op de perceelsafscheiding in de omgeving van deze boerderij. Het is een zg. oudhoevig landschap, in tegenstelling tot de strakke, rechte percelen in de polders er omheen.

Dat Laag-Zuthem zo rond 1830 vrijwel onbewoond was, kunnen we nagaan aan de gegevens van de kadastrale minuutplannen en oorspronkelijk aanwijzende tafel (zie de kaart). We vinden dan in het westen alleen boerderij "de Horst", eigendom van Evert Hendrik Zielman.

In wat nu de bebouwde kom van Laag-Zuthem is, stond 150 jaar geleden geen enkele woning. Aan de oostkant vinden we "Schipper Hendrik", eigenaar François Cornelis Queysen te Almelo, recht van opstal had Lambert Asjen Linthorst, nu fam. De Groot, Kolkweg 1.

Aan de overzijde van de Nieuwe Wetering vinden we "Schipper Wilm", eigenaar hiervan weer Fr. C. Queysen te Almelo. Recht van opstal had Hendrik van der Kolk, nu fam. Stegeman, Zuthemerweg 30.

Bij de brug vinden we "De Heileuver" (Ooievaar), eigenaar B.J. van Sonsbeeck, huurder Jacob Stegeman, nu bewoond door de fam. Middelkamp, Zuthemerweg 31.

Op de voorgevel van deze boerderij staat "Heilhoeve", een verbastering van Heileuver? Verder in de richting van Heino vinden we boerderij "de Sole" met het bijbehorende "Solenspieker", beide eigendom van B.J. van Sonsbeeck.

Op de boerderij woonde Teunis Solen, het spieker werd bewoond door de fam. Nieuwenkamp-Kits. Het spieker is in de vorige eeuw afgebroken, op de boerderij woont thans de fam. Bruggeman, Zuthemerweg 25/27, die nog steeds de bijnaam "de Sole" heeft. In deze zeer oude boerderij zit boven de achterdeur een steun met opschrift "de Kolkhof, B.J. van Sonsbeeck, lid van Gedeputeerde Staten van Overijssel".

Weer dicht bij Heino vinden we boerderij "Sonnebelt", eigenaar J. Zunnebelt, nu fam. Van der Kolk, Zuthemerweg 23.

Tegenover de poorten van de Colckhof vinden we een boerderij behorende bij Den Alerdink, toen eigendom van B.J. van Sonsbeeck. Deze boerderij, tot 1970 bewoond door Wed. Dijk-Kuiper, is helaas afgebroken. Het achterhuis had een zg. onderschoer. Er zijn pogingen gedaan, om deze boerderij o.m. daarom voor afbraak te behoeden, maar ze hebben helaas geen resultaat gehad. (zie Ov. Dagblad 13 en 16 juni 1970).

Vervolgens komen we bij het spieker "de Colckhof", toendertijd eigenaar Cornelia Aletta van Sonsbeeck, gehuwd met Booghmans, nu in eigendom bij de Heer en Mevrouw Sixma, Baron van Heemstra - Baronesse van Dedem.

In Zwollerkerspel vinden we verder nog "de Robshoofd", eigenaar B.J. van Sonsbeeck, nu bewoond door de fam. Middelkamp, Colckhof 10. In 1830 werd het bewoond door Zwier Jan Hendriks Robshoofd.

De laatste boerderij in deze opsomming is het al eerder genoemde "Lavoorde", eigenaar in 1830 de Stad Zwolle, toen bewoond door Hendrik Lavoorde. Diens dochter Gesien

Lavoorde trouwde in 1817 met Jan Zielman. Uit dit huwelijk stamt de vrouwelijke lijn van de "van Dams" een zeer bekende familie in onze omgeving. Het erve "Lavoorde" is thans eigendom van fam. Van 't Hof-van Dam, Hogeboosweg 6.

In de directe omgeving van Robshoofd-Lavoorde vonden we vroeger ook de Uilenspiegel-brug op de kruising Colckhof/Hogeboosweg. Door kanalisatie van de weteringen is helaas de oude postweg Zwolle-Raalte verdwenen en daarmee ook de in steen uitgehakte narrenkop van Tijn Uilenspiegel, die eertijds deze brug sierde.

(Is er iemand, die weet, waar het puin van deze brug is gebleven?).

Pas in 1864 werd de weg van Windesheim naar Heino van een verharding voorzien. Toen werd ook de brug bij "de Heileuver" gebouwd. Voordien lag er even verderop een zg. voorde in de Wetering.

In de zestiger jaren van de vorige eeuw werd er midden in een weiland een kerk gebouwd en enkele jaren later ook een pastorie.

Vanaf die tijd kwamen er ook meerdere woningen.

Deze kerk is thans eigendom van de "Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt", Langeslag.

Toen in 1834 de afscheiding een feit werd en vele mensen onder leiding van ds. H. de Kock uit Ulrum, uit de Nederlandse Hervormde Kerk traden, werd er een eigen kerk gesticht o.a. de Christelijke Afscheiden Gemeenten en de Gereformeerde Kerken onder het kruis, in 1869 verenigd in de Christelijke Gereformeerde Kerk.

In de ons omringende plaatsen ging deze afscheiding niet zonder slag of stoot. De overheid trad meermaals hard op tegen hun voorgangers en personen, die gelegenheid gaven tot het houden van kerkdiensten in de huiskamer of op de deel. Gevangenisstraffen en forse boetes waren het gevolg.

Dit was aanleiding voor veel mensen, die in vrijheid hun geloof wensten te belijden, om onder leiding van Ds. van Raalte te emigreren naar Amerika (Holland-Michigan 1846). Aan Heino ging deze afscheiding geruisloos voorbij. Eerst in 1848, zo staat er in het lidmatenboek van de Hervormde Kerk, komen de eerste opzeggingen binnen, "om zich bij de afgescheidenen van Dalfsen of Zwolle te voegen", zo staat er in de marge van dit boek. Het betreft o.a. G.H. v.d. Vegte, Maat, Braakman en Graveman. Grote voorman in onze omgeving was ongetwijfeld de genoemde Gerrit Helmus van der Vegte, gehuwd met Antonia Nijenberg, wonende op "'t Klooster", Langeslag 47/49 en later op het erve "Wegele", Langeslag 39. Deze ongetwijfeld intelligente persoon, die jarenlang raadslid is geweest en zelfs enige jaren gemeenteontvanger in Heino, was blijkbaar zeer vermogend. Na aanvankelijk in Zwolle gekerkt te hebben, hij was daar ouderling, wenste hij vermoedelijk vanwege de afstand een kerk dichterbij. Met enige anderen stichtte hij dan ook op 25 mei 1862 de Gereformeerde Kerk Langeslag.

Hij was zelf de eerste jaren voorganger en leidsman van deze kerk. Enige jaren later schonk hij zowel grond als geld om een eigen kerkgebouw te stichten. Weer enkele jaren later werd er ook een pastorie gebouwd. De eerste predikant, Ds. W. Wolsink, werd bevestigd op 11 november 1877.

Ongetwijfeld heeft het stichten van een kerk in de vorige eeuw er toe bijgedragen, dat Laag-Zuthem thans een overwegend Gereformeerde bevolking heeft. Alhoewel de nieuwbouw van de laatste jaren wel enige verschuiving heeft gegeven in kerkelijke gezindte.

Een volgende keer meer over Laag-Zuthem en omgeving en dan speciaal over de Colckhof en het Solenspieker.

Dan zal tevens aangegeven worden uit welke bronnen en aan welke literatuur deze gegevens zijn ontleend.

Wim Grootenhuis.

FOEKEPOTTERIJ

Vroeger

(Naar jeugdervaringen van dhr. Th. Blom, Dorpsstraat 16a)

Behalve dat de foekepot 'altijd al' werd gebruikt op vastenavond, is er niet veel bekend over de oorsprong ervan.

In het begin van deze eeuw trokken de kinderen met een foekepot langs de deuren om te 'bedelen'. Deze was gemaakt van een lege carbidbus met een varkensblaas erover en een rietje erin. Dit werd voornamelijk gedaan door de jeugd buiten het dorp. Niet alleen kleine kinderen maar ook de oudere jeugd trok onherkenbaar verkleed en met een mombak op langs de boerderijen. Door de meeste boeren werd royaal gegeven, meestal eieren maar vaak ook hele metworsten.

De 'buit' en het plezier waren meer dan de moeite waard. Wat er die avond was opgehaald, werd voor het grootste deel ook gelijk opgegeten. Dat was de laatste kans om zich nog eenmaal flink dik te eten voor de lange vasten begon. Die werd toen nog heel streng beleefd: zes weken lang mocht er maar eenmaal per dag tijdens de hoofdmaaltijd genoeg worden gegeten. Voor de rest was het honger lijden. Veel mensen vermagerden sterk in de vastentijd. Vooral op de boerderij, waar in het voorjaar juist het zware werk begon: het meststrooien en het ploegen en in het huis de grote schoonmaak. Dan hadden de meiden en knechten het erg zwaar.

En thans

In Heino trekken jaarlijks op de dag voor aswoensdag, de vastenavond, een groot aantal kinderen verkleed en vaak in kleine groepjes van deur tot deur. Sommigen zingen daarbij het liedje van de foekepot en slaan op deksels of rammelen met een of ander zelfgemaakt instrument. De echte foekepot waar het liedje over gaat, wordt helaas bijna niet meer gebruikt.

We hebben getracht deze foekepot, die in andere streken van ons land ook wel rommelpot, koenkelpot of brombeer wordt genoemd, en die traditioneel bij de trektocht langs de deuren hoort, in ere te herstellen. Er is door ons een foekepotmiddag georganiseerd in "de Spil", waar kinderen konden leren zelf een foekepot te maken.

Liedje van de foekepot, zoals het werd gezongen door leerlingen van de Mariaschool, op de band opgenomen door dhr. Meindersma.

REFREIN:

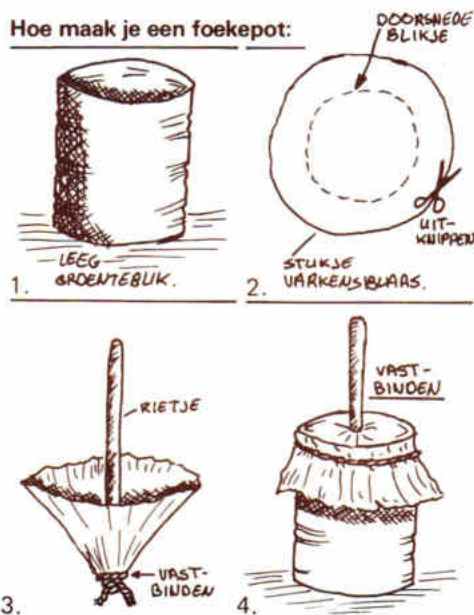
Foekepotterij, foekepotterij,
geef mie een cent en dan ga ik voorbij.
'k Heb geen geld om brood te kopen,
daarom moet ik met de foekepotte lopen.
Foekepotterij, foekepotterij,
geef mie een cent en dan ga ik voorbij.

't Is vanavond vastenavond,
sla mår op de busse.
Alle mooie meisjes die hebben wat,
behalve ik en mien zuster.
Als mien zuster trouwen giet,
dan trouwt ze met de bakker:
warme stoete met kolde botter,
o, det smaakt zo lakker.
Vrouwe geef mie dit, vrouwe geef mie det,
vrouwe geef mie 'n stuk van de varkensståt.

REFREIN.

Werkgroep Folklore, R. Siemers.

Hoe maak je een foekepot:

BRAND EN DE BRANDWEER (III)

De Gouverneur - tegenwoordig spreken we van Commissaris - der provincie Overijssel schrijft op 27 februari 1819 aan het gemeentebestuur van Heino, dat door hem

"geen bevel kan gegeven worden tot het aanschaffen van een brandspuit in de gemeente Heino",

maar, zo voegt hij er aan toe,

"nochtans komt het mij wel wenschelijk voor, dat daarbij belang hebbende Ingezeten en zig onderling konden verstaan, om door vrijwillige bijdragen buiten bezwaar van de Gemeente Kas, zodanige toestel in het Dorp tot stand te brengen".

Het gemeentebestuur heeft daartegen zo zijn bezwaren. In een brief aan Gedeputeerde Staten van 29 maart 1828 geeft burgemeester Klomp overigens wel toe dat er

"slechts eenige brandhaken aanwezig zijn, waarvan men zelden of nooit bij eene ontstane brand enig nuttiggebruik heeft kunnen maken en die door de langheid van tijd meestal in een onbruikbare staat geraakt zijn.

Alleen voor de geagglommeerde huizen in het Dorp zoude eene brandspuit nuttig kunnen zijn, dan tot de kosten die men daartoe zoude moeten besteden zoude men van de omliggende ingezetenen die er toch geen nut van konden trekken niet de bijdragen kunnen vorderen en voor het Dorp alleen zoude het te drukkend zijn".

Dit standpunt heeft het gemeentebestuur jarenlang ingenomen.

In de daarop volgende jaren werden de Heinoërs opgeschrikt door enkele felle branden. In een vorig nummer van ons blad werd al gewag gemaakt van de brand in de herberg 'den Bethlehem' op het Langeslag in Laag-Zuthem.

In september 1830 brandde geheel af het keutershuis 'de Nijenkamp in de Veldhoek', bewoond door de familie Rutgers. De mensen bleven gespaard, maar geraakten, blijkens een verslag van de burgemeester, in de bitterste armoede. Al het vee kwam om, uitgezonderd een kalf, dat zich had losgerukt en een varken 'buitenshuis in een schot'. De totale schade werd geschat op ruim f. 700,-, voor die tijd een respectabel bedrag.

In mei 1833 brandde in het dorp de boerderij uit van Derk Jan Jalink. Ook hier waren gelukkig geen menselijke slachtoffers te betreuren. Aangezien het vee zich in de weide bevond, kwam alleen een jong kalf om. De brand was buitengewoon fel: binnen de tijd van een half uur was het gebouw afgebrand.

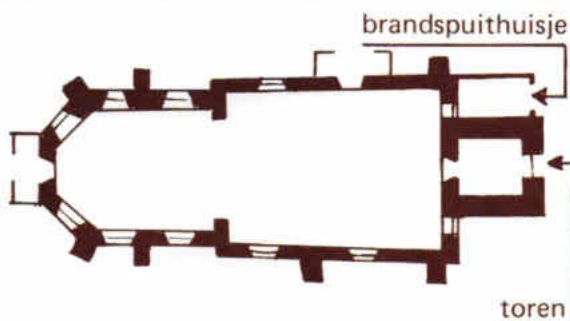
Een week later brandde het huis af van 'de behoeftige Dagloner Gerrit Hemels, wonende in wijk A No. 29'. Hij bezat 'een rundbeest, een jong bigge en twee geiten', waarvan 1 melkgevende geit in de vlammen omkwam. Het gezin bleef gelukkig gespaard. De timmerlui Derk Blom en G.J. Laanbroek becijferden een schade van ruim f. 900,-. Hij wendde zich tot de Gouverneur van de provincie Overijssel om geldelijke steun.

"uit het fonds der additionale cents op de Directe belastingen, aangezien hij

Plattegrond van de oude St. Nicolaaskerk.

In 1867 werd de huidige N.H. kerk gebouwd, de oude toren bleef toen evenwel staan.

Tekening naar: Jan Bieleman, Een geschiedenis van mens en plaats, 1980 (blz. 48).

door dit ongeluk bijna alles heeft verloren en met zijne oude kreupele vrouw en verdere huisgenoten in de grootste armoede gedompeld is".

In andere stukken wordt Gerrit Hemels ook genoemd de 'Hemelman', hij moet, naar wij veronderstellen, hebben gewoond, waar nu huize 'De Heemel' staat.

In maart 1835 werd in de as gelegd het huis van de weduwe van Arend Eilard in de buurtschap Lenthe, waarbij de gehele inboedel verbrandde, maar gelukkig

"het levende vee is nog intijds onbeschadigd uit de vlammen gered geworden, alhoewel de zoon van genoemde weduwe bij het redden van het vee zelve deerlijk door den brand is beschadigd geworden".

Aan blussen - zo luidt het verslag - viel niet te denken

"doordien de put zoo dicht aan het huis stond geplaatst dat die wegens de hitte niet was te naderen en nergens in de nabijheid eenige andere gelegenheid om aan water te komen voorhanden was als staande dat huisje op een hoog zandachtig terrein".

De buren Derk Doevelaar en Hermannes Overkamp verrichtten een officiële taxatie en kwamen op een schade van bijna f. 600,-.

Op 27 augustus 1844 draagt de Heinose Raad aan de Burgemeester op een onderzoek te doen naar de mogelijkheden van aanschaffing van een brandspuit. Die burgemeester is De Vidal de Saint Germain, sinds 1838 opvolger van Klomp. Dat onderzoek vergt nogal wat tijd, want pas op 16 februari 1846 neemt de Raad, na het uitgebrachte verslag van de burgemeester, het besluit in te gaan op een aanbod van

"den koperslager Slegten te Raalte, aanbiedende om voor de som van f. 250,- eene brandspuit te leveren van gelijke kracht, hoedanigheid en gehalte als die in de naburige gemeente Raalte voorhanden, met bepaling dat dezelve afgewerkt zijnde door eenen deskundigen zal onderzocht en goedgekeurd moeten worden".

De vergadering die dit belangrijke besluit neemt bestaat, behalve uit de burgemeester, uit de heren W. Wolters, A. Lindeboom, J.W. Braakman en A. Ruijs.

In een brief aan Gedeputeerde Staten erkent de burgemeester,

"dat de behoefte allengskens begon te ontwaken aan het bezit eener brandspuit in deze gemeente".

Burgemeester en Assessoren (wethouders) delen op 18 april 1846 aan de raad mee, dat de brandspuit inmiddels is besteld, maar dat er nu ook nog slangen, emmers, lantarens, enz. moeten komen. Dit heeft uiteindelijk een bedrag van f. 265,- gekost, waarvan hier een overzicht:

Van de Heeren van Geuns en Co. te Haarlem, wegens levering van 22 Ned. Ellen Gom Elastieke perssling van 4 duim middellijn in twee einden à f. 4.30 met de nodige koperen schroeven	f. 96.98
Van den Heer G. Albink te Borne wegens 24 Ned. Ellen waterslang vervaardigd van linnen à f. 1.50	f. 36. --
Van denzelfden wegens 6 stuks linnen brandemmers à f. 1.30	f. 7.80
Van den timmerman W. van der Vegte te Heino arbeidsloon en verschoot wegens daarstelling van het brandspuithuisje	f. 64.98
Van den Heer van der Bie, Stadsarchitect te Zwolle wegens opzigt bij het vervaardigen en examineren der spuit bij het beproeven	f. 20, --
Van H.A. Blom wegens uitgeschoten vracht bij de toezending der slangen	f. 1.12½
Terwijl alsnog moeten aangeschaft worden 14 linnen brandemmers à f. 1.30	f. 18.20
Tien dito van blik ieder à 90 cent	f. 9. --
Twee lantaarnen ieder à f. 3.--	f. 6. --
En de nodige penningen voor de spuitlieden en brandstokken voor de Brand- en Spuitmeesters ingevolge het reglement, te zamen ad.	f. 4.25

De koperslager Slegten te Raalte ontvangt behalve de f. 250.-- voor de brandspuit ook nog f. 8.-- voor het vervaardigen van een bijpassende waterzak.

Wat het brandspuithuisje betreft is er door het raadslid Ruijs onderhandeld met de Kerkvoogdij van de N.H. kerk. Er wordt overeenstemming bereikt over de aanbouw van een brandspuithuisje in een hoek tussen toren en kerkgebouw, evenwel onder voorwaarde, dat

"het lichtglasje in de westgevel der kerk aanwezig niet belemmerd en daardoor het licht benomen worde".

De raad benoemt

- + twee brandmeesters, t.w. Alexander Ruijs, landbouwer en Gt. Rakhorst.
- + drie spuitmeesters, t.w. Hubertus Josephus van Delden, Hendrikus Arnoldus Blom en Eelke Bousema.

Het is december 1846 wanneer alles in orde is en er te Heino wat de brandbestrijding betreft een nieuw tijdperk aanbreekt!

In een volgend artikel komt o.a. het nieuwe brandreglement 1846 aan de orde.

BRONNEN:

- archief gemeente Heino
- Jan Bieleman, Heino een geschiedenis van mens en plaats.

Henk van der Veen sr.

As òòlde koein bist, dan rapt eer de klauwn.

A'j 't mär op de gaffel hebt, dan krie'j 't ok wel in de hilde.

DE ELECTRIFICATIE VAN HEINO (I)

(Red.:)

Mevrouw Vlierhuis zal in enkele artikelen dit onderwerp in ons blad behandelen. Wij zijn er haar bijzonder erkentelijk voor. Dit eerste deel schreef ze in onze streektaal.

Eerst zo as 't veur die tied was

Joa, det was wat vrogger, met die petrolielaampn, die keersies, erzovoort. Ik kan 't mie nog net veur de geest haaln. Völle wee'k ter ok nie meer van. Wa'k ter nog van wete, za'k hier opschrievn.

Mär foj, 't was wel wat met die lange donkere winteroamde!

Der waarn mooie hanglaampn met grote köppern braanders, met witte porseleinen belonn der op en een pot der onder veur de petroleie. Die waarn vääke mooi geglazurd, met bloemm der op, ok wel helemoa wit. Bòòm in hung een töffeltie of klökkie veur de walm. Dan was ter meestieds een mooie krallnrand um hen, van die schitterende gekleurde glaskrallegies. Later wöddn dit een gekleurde zieden strook, det was niejmoedser. Ok ko'j die laampe op en dääle trekkn, want zo völle lich ha'j niet van een petrolielaampe. Dan waarn der grote en kleine stoande laampn en ok nog hangläämpies an de mure, met 'n köppern bläägie der achter, dan ha'j better lich.

In de winkels zaag ie ok wel laampn met grote köppern bakkn veur de petroleie, nog weer grotere braanders en der bòòm grote geëmailleerde pläätn, die van bòòm zwat waarn en van ondern wit.

Dit was veur better lich. In die tied waarn de winkels lös töt de'j noa bedde gungn!

O, 't wark met al die laampn en läämpies, det was wat! Geregeld petroleie bie gieth, braanders schone hòòln en poetsn, ketoen liek of knippn, aans braandn 't met puntn of zwalm

Vlierhuis "op de hoek", nu N.M.S. bank.

't hele spul. De laampegglään, doar mos ie ok wel es bie, as die niet goed schone waarn zaag ie ok niks. Het gebeur'n nog wel es det ze zwat waarn van de walm.

Noe iets över de straatverlichting

Hier en doar ha'j een lanteernpoal stoan. Völle ko'j der niet bie zien, wat wo'j ok: een petroliiepittie een paar meter bòom de grond....

't Waarn aans wel mooie laampn.

Wie haddn hier in Heino ok een lanteernopstekker, zo nuum z'um. Die mos der 's oams met een ledder bie klimm um ze an te stekkn. Det was iene Van de Vegte, 'de plakke' wöddn-e 'nuumd. 't Was een grote preutiesmäker, iedriene kenn 'm wel.

Bie oons op 'n hoek ha'w zo'n olderwetse petrolielaampe an 't huus, det mos van de gemeente. En 'de plakke' mos ter netuurlijk veur zörgn det de petrolie bie-evuld wöddn en det de gläässies rondum hen schone waarn.

Der waarn wat luu in Heino, die vundn det er es verandering in mos komm, det er es wat an edoan mos wöddn. Rondum Heino haddn ze 't better veur mekääre: Roalte had te-minsn gaslich!

's Woensdäägs was ter 's oams in Heino bie Hazelhorst in 't café aait sociëteit. De heern die doar kwaamm hebt de koppn es bie mekääre 'stökkn en der es druk över 'proat. Zie hebt överlegd um bie de road an te kloppn, of ter in Heino niet an electrisch lich te komm was. De road stund ter niet ofwieznd teengöver.

Bie de lesselcentrale kondn ze 't niet drek veur mekääre krieng en doarum is ter toen mår beslöttn um 't in Heino zelf te probeern.

De road hef de heern van de sociëteit toen mår an-eweozn as commissie van advies en veurlichting.

Lid van die commissie wöddn J. Greydanus (botterdirecteur), die der hård veur was; det kö'j begriepn, hee met zien botterfabriek..... Vedder W.H. Hooglugt, A.M.J. Geertman, J. Hartholt en M. Laanbroek.

De heer Greydanus is veurzitter 'wöddn.

Dit was dan iets över de tied veur de'w electrisch lich haddn in Heino.

Hoe 't vedder gunk en hoe 't veur mekääre komm is, volgt later.

F. Vlierhuis.

1872 - 1876

STICHTING VAN EEN NIEUWE SCHOOL AAN DE DORPSSTRAAT

(nu het zg. Flurkgebouw)

De heer Van Kerckhoff, schoolopziener, schrijft op 24 oktober 1872 aan de Heinose gemeenteraad, dat er spoedig een nieuwe school moet worden gebouwd in de kom van Heino. Hij heeft de noodzaak daarvan reeds herhaaldelijk bepleit bij Burgemeester en Wethouders. De oude school (hij stond op de plaats van de huidige makelaardij Slotman aan de Canadastraat) verkeert volgens hem in een zeer treurige toestand, het gebouw is vochtig, bedompt, gedeeltelijk bouwvallig en ondoelmatig. Bovendien is het met zijn twee lokalen veel te klein geworden:

"De school werd in de laatste jaren in doorslag door 180 à 200 kinderen bezocht"

Hij dringt aan op een drieklassige school:

"Ieder lokaal zou alsdan één of meerdere klassen van 65 à 70 leerlingen bevatten; in het 1e lokaal zoude alsdan de hoofdonderwijzer; in het 2e de hulponder-

(Foto: Horselenberg)

wijzer en in het 3e lokaal één of twee kweekelingen of een hulponderwijzer werkzaam kunnen zijn".

Wethouder Spitzen krijgt de opdracht uit te zien naar een geschikte plaats voor de nieuwe te stichten school. Op 12 april 1873 adviseert hij tot aankoop van

"het perceel sectie C nr. 658 hetwelk schiet tegen de Zandsteeg (d.i. Lemelerveldseweg/Van der Capellenweg) en aan de andere zijde tegen den straatweg".

Het behoort aan bakker Reint de Graaf, die woonde in het pand, waarin nu de Hubo is gevestigd.

Tot bouwkundige wordt benoemd H.J. Wennekers te Zwolle, hij moet bestek en tekening vervaardigen. Wethouder Spitzen onthoudt zich bij deze benoeming van stemming en hij geeft als motivering

"dat zulks door hem is geschied uithoofde van den graad van verwantschap waarin hij tot den voorgedragene staat".

In juli dringt de schoolopziener op spoed aan en hij meent verder o.a. nog te moeten wijzen

"1en daarop, dat de school niet te diep wordt gebouwd, opdat vermeden worde het gebrek dat aan de tegenwoordige bestaat; meer dan zeven rijen kinderen behoren niet achter elkander te zitten. Ten 2en zou het zeer wenschelijk zijn, indien ene voorgalerie vòòr of in de school werd gemaakt, waarin de kinderen hunne petten enz. kunnen bergen".

Op het ontwerp van de architect worden door de raad in de vergadering van 24 juli nogal wat aanmerkingen gemaakt, waarmee hij rekening zal houden.

Tijdens de vergadering van 11 augustus, onder voorzitterschap van burgemeester G.J.G. baron de Vidal de Saint Germain, vallen een aantal belangrijke besluiten:

- + Op de grond van bakker De Graaf, bijna 39 are, doet men een bod van f. 950,--.
- + Er zal f. 10.000 geleend moeten worden, rente 5%
- + Er gaat een dringend verzoek om rijkssubsidie naar Zijne Majesteit de Koning, waarin o.a. wordt gewezen op

"de niet zeer sterke krachten der gemeente op geldelijk gebied"

en op het geringe inwonersaantal (1764), dat de zware lasten moeilijk zal kunnen dragen. De raad bestaat in die periode uit de wethouders G. Rakhorst en R. Spitzen, en de leden H. Kortstee, H. Voorthuis, R. Dijsselhof, J. Smits en M. Logtenberg.

In oktober wordt de grond gekocht, het wordt f. 1080.-- inclusief kosten, een enorme uitgaaf, gezien de begroting die dat jaar sluit met een totaal van nog geen f. 5000.--.

En dan is het wachten op een antwoord van de Kroon, lange lange maanden!
Pas in november 1874 komt er bericht, dat de Minister van Binnenlandse Zaken (!) geen subsidie zal verlenen. De raad besluit dan maar op eigen kosten te gaan bouwen.....
De Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht komt nog met enkele eisen op de proppen:

"De privaten zullen op gemetselde privaatbakken geplaatst worden. Ik zou het veel beter achten, indien deze verouderde en in de laatste tijden door alle deskundigen afgekeurde wijze van handelen verlaten werd en onder de brillen doelmatig ingerigte tonnen geplaatst werden, die door een luik of deurtje aan de buitenzijde konden verwijderd worden".

Op 18 februari 1875 wordt de bouw gegund aan de laagste inschrijver Wichert ten Have Jr. te Hattem. Het financiële "plaatje", zoals dat tegenwoordig heet, ziet er dan als volgt uit:

- kosten bouw nieuw schoolgebouw	f. 7700. --
- architect	f. 770. --
- aflossing kapitaal	f. 1000. --
- bijkomende kosten	f. 107.70
Totaal f. 9577.70	

Dan kan in het voorjaar eindelijk met bouwen worden begonnen. Op 20 juli van dat jaar deelt de voorzitter aan de raad mee,

"dat met de bouw van de nieuwe school het zoo ver gevorderd is, dat het gebouw eerstdaags staat onder dak te komen, voorstellende te dier gelegenheid het werkvolk te onthalen"

Er wordt 10 gulden voor uitgetrokken!

In november wordt het gebouw opgeleverd, maar B. en W. delen mee,

"dat zij het wenschelijk hebben geoordeeld voor de vastheid en het opdroogen van het nog nieuwe werk, het gebouw dagelijks te doen bestooken, en zij last hebben gegeven daarmede voort te gaan tot den dag, dat het in gebruik zal worden gesteld, omtrent welk laatste punt zij het niet ongeschikt achten, dat die dag worde bepaald op den vierden Januarij aanstaande, weshalve zij den Raad in overweging geven dien overeenkomstig te besluiten"

En dat doet de Raad! Het is een school geworden met drie lokalen, hoewel in plaats van lokaal in het bestek gesproken wordt van school:

"de School der hoogste klas binnenwerks lang 9,4 M breed 6.50 M, de School der midden- en laagste klasse binnenwerks ieder lang 9.55 M breed 6.50 M. Het Portaal binnenwerks lang 2.20 M breed 1.40 M. De bergplaats met privaten binnenwerks te zamen 12.40 M breed 2.60 M"

Teunis Bruggeman, die als nachtwachter f. 104.-- per jaar verdient, ontvangt als "bedienaar van de school" jaarlijks f. 20.--.

Hij wordt belast met

"schoonhouden van schoolgebouw en secreten, van aanleggen der kachgel, van asch en brandstof verzorging, en van wat in dat opzigt meer behoort tot de bediening van de school".

Op 30 december 1875 schrijft de burgemeester aan de schoolopziener:

"De Hoofdonderwijzer, gesteund door bijdragen van de ingezetenen, heeft in overleg met deze zijne jeugd een feest bereid, dat op Dingsdag a.s. 4 Januarij zal gevierd worden. Ik heb gemeend UEdGestr. het vorenstaande mede te deelen ten einde U in de gelegenheid te stellen het feest des verkiezende met Uwe tegenwoordigheid te vereeren"

Op welke wijze het feest is gevierd en of de schoolopziener er bij was, dat vermeldt de historie niet.....

Tot slot nog een rijtje jaartallen:

+ In mei 1877 wordt de oude school (die aan de huidige Canadastraat dus) als gemeentehuis in gebruik genomen.

- + In 1884 wordt bij de nieuwe school een hoofdenwoning gebouwd.
- + In 1904 wordt de school uitgebreid met twee lokalen, kosten f. 4000.--.
- + In 1950 wordt er een nieuwe school gebouwd aan de Schoolstraat, die in 1978 is vervangen door weer een nieuw gebouw.
- + In 1951 wordt de dan oude school aan de Dorpsstraat ingericht als brandweerkazerne, dorpshuis en gymnastieklokaal. Het gebouw is thans in gebruik bij het Jongeren Centrum "Flurk". En die jongelui zijn er erg blij mee.....

Henk van der Veen sr.

BRON:

Archief gemeente Heino.

"Geertruid D. van Albert op 't Wessels bij 't Rosendal gedoopt de 1. Januarij 1712 en den 25 Febr. 1742 getrouwt met Hendrik Derks JM van 't Zand onder Zandwijk in Lenthe ge-woont op 't hoge in Lenthe.

Na een Jaar of wat getrouwt zijnde geweest is de Man gestorven te weten in 't Jaar ---- wan-neer zij met Drie kinderen overbleev.

De kinderen door de Diakonij van Dalfsen en Heino na zig genomen zijnde, zoo is zij weder gaan dienen en wel bij den Frule van Voerst op 't Rosendal, alwaar ze enige Jaren gewoont heeft, dog door haar gruwelijk zuipen en klongelen niets over verdiend, althans een accident aan 't been gekregen en zig aan de Diakonij aangegeven, hebbende de Diakonij niets als wat kleren bij Haar gevonden, deze Diakonij heeft haar in de kost besteed bij Gerrit Teunies en Willemiene Willems in de Dolingshoek. Eerst 's weeks voor 1 gl."

In oktober 1769 werd er voor het eerst kostgeld voor haar betaald.

Verder o.a. uitgekeerd:

<i>"an Chirurgus Gaalman voor visiteren</i>	<i>f 17. 5.-</i>
<i>en medic. brandewijn tot de wonden gebruikt</i>	<i>f -. 3.-</i>
<i>1770 13 Febr. Een spinnewiel voor Haar gekocht</i>	<i>f -.17.-"</i>

Nog vele malen werd kostgeld betaald, de rekeningen van de chirurgijn en gebruikte zalf.

<i>"1774 Op de Linnen rekening 11 Nov: 7½ slag linnen tot 2 hempden</i>	<i>f 2.16.2</i>
<i>1775 24 April in ziekte an sieroop en wittebrood</i>	<i>f -.10.-"</i>

In hetzelfde jaar komt ze te overlijden en ook de begrafenis wordt door de diaconie bekostigd:

<i>"26 April voor de doodkist</i>	<i>f 5. -. -</i>
<i>Kortenhorst rekening voor bier en wijn in de ziekte</i>	<i>f -.15.-</i>
<i>bij 't ontkleden genever</i>	<i>f -. 4.-</i>
<i>2 Maj bij de begrav. ½ ton bier</i>	<i>f 3. -. -</i>
<i>an Willemiene voor 't oppassen van Geertruid in de ziekte</i>	<i>f 4. -. -</i>
<i>op de linnen rekening 1 doodlaken</i>	<i>f 1.10.-</i>
<i>Dit mensch is gestorven 25 of 26 april 1775, op het geheel heeft de Diakonij an haar besteed f 367.18.2"</i>	

BRON:

Archief Herv. Gemeente Heino

inv. no. 101

W. Gr.

Wie is wie?

WIE WAS WIE?

Dat is een open vraag gebleven!

Naar aanleiding van de schoolfoto, die afgebeeld stond in "Omheining" nr. 4 van dec. j.l., zijn er onvoldoende reacties binnengekomen om de namen van **alle** leerlingen bekend te kunnen maken.

Er zijn blijkbaar twee mogelijkheden: of de foto was voor bekenden zo duidelijk dat men er vanuit is gegaan dat de namen al bekend zouden zijn bij de redactie of men weet zich bijna niemand meer te herinneren.

Mocht u van deze schoolfoto alsnog personen herkennen dan gaarne uw reacties aan onderstaand adres.

WIE IS WIE?

Is deze uitgave van "Omheining" hebben wij een oude foto afgedrukt uit de omgeving van Heino.

Wie kan wat vertellen over deze brug? Vooral ook over de scheepvaart in vroeger jaren. Wie waren de brugwachters? Wanneer is deze brug vervangen door een permanente overgang? Graag véél achtergrond informatie, zodat wij ons een goed beeld kunnen vormen, van wat de scheepvaart in de jaren vóór de oorlog óók voor Heino heeft betekend.

M. Bisschop, Marktstraat 1, tel. 1326.

VAN DE BESTUURSTAFEL

In de eerste plaats willen we onze leden er op wijzen, dat het te allen tijde mogelijk is lid te worden van één van onze werkgroepen.
Zie hiervoor de binnenzijde van de omslag.

Ter bescherming van de reeds opgebouwde verzamelingen hebben we eind vorig jaar een brandwerende kast aangeschaft.

Vooraf belangrijk voor het onderbrengen van de dia's (een kollektie van ruim 800 stuks) en de diaprojektor; de verzameling foto's, de cassettebanden, etc.

Tevens is er een fototoestel aangeschaft, zodat bij iedere gelegenheid, die belangrijk is voor "Omheining", meteen gebruik gemaakt kan worden van dit toestel.

Van het Rijksarchief in Overijssel te Zwolle mochten we een weekend de index op de burgerlijke stand van Heino, over de periode 1811-1912, lenen om te kopiëren. Het formaat papier, dat gekopieerd moest worden paste echter niet op de gangbare kopieerapparaten.

Gelukkig mochten we gebruik maken van het kopieerapparaat van de heer Seine, waarvoor we hem ook zeer erkentelijk zijn.

De heer P.A.M. de Vos werd bereid gevonden de 400 kopieën in te binden. Ook hem willen we daarvoor hartelijk dankzeggen.

Van 13 t/m 27 april houdt het instituut voor natuurbeschermingseducatie een tentoonstelling over landgoederen in het oude pand van Seine meubelen aan de Canadastraat te Heino. Aan dit natuur educatief project is een symposium verbonden, welke gehouden wordt op 14 april in café restaurant "Centraal" (Theo Oortwijn), Canadastraat 9.

In verband met deze tentoonstelling hebben we besloten onze paaswandeling daarbij te laten aansluiten. Op de tweede paasdag - 23 april - starten we dan ook bij het oude pand van Seine. Gelegenheid om te starten van 13.30 tot 14.30 uur; kosten f. 2,00 per persoon.

Dan ontvingen we nog weer enkele schenkingen voor de vereniging en wel:

- + Van de heer Borghardt het boek "Volk bij de weg" onder redactie van Mr Roel Houwink.
- + Van mevrouw Baas een Zwolsche Courant d.d. 23 november 1963.
- + Van de heer T. Kamphof een kantoorkalender voor 1984.

Al deze gevers weer hartelijk dank.

Tenslotte nog dit: het is ons een behoefte om de heer en mevrouw Willink nog eens uitdrukkelijk te bedanken voor het op orde brengen en bijhouden van ons dia-archief. Het sorteren op onderwerp, het nummeren, het beschrijven, enz. vraagt vele uren.

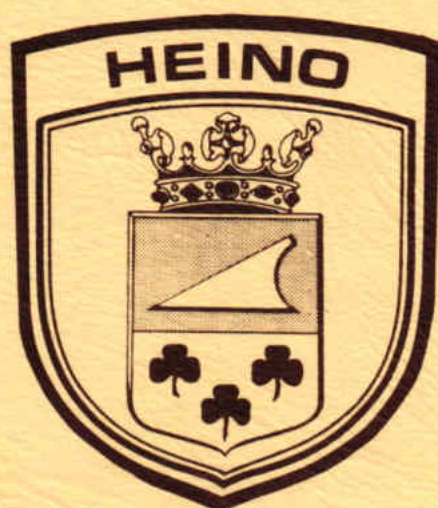
Wij willen ze graag een groot compliment maken voor de deskundige en nauwgezette wijze waarop een en ander gebeurt.

'n Niej pak en 'n vrouw mu'j niet bie lamplich koopn.

Vrouwn bint net òlde kachels, zie rookt en gaot uut.

De hoogste huuzn valt 't eerste, as de grond begint te beevn.

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

"OMHEINING"

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten "omheint".

Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein "omheint", in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

Secretariaat: Davenschot 1, 8141 BB Heino
Tel. 05729-1986

Postrekeningnr.: 2517412

Rabobank Heino: rek. nr. 3271.12.271

Gironummer van de bank: 800093

Amrobank Heino: rek. nr. 4192.74.006

Gironummer van de bank: 953047

Kontributies:

Leden f. 25,00 per jaar (elk volgend gezins-
lid f. 12,50 per jaar)

Donateurs f. 20,00 per jaar

Abonnees in Heino f. 15,00 per jaar

Abonnees buiten Heino f. 20,00 per jaar

Losse nummers f. 5,00

Algemeen informatie-adres:

G.W. Grootenhuys, Kruzebrink 36,
8141 WD Heino, tel. 05729-1661

Bestuur:

H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino - voorzitter

J.K. Pruim-Reinders
Davenschot 1, 8141 BB Heino - secretaresse

G.A.M. Diepman,
van Hille Gaerthéstraat 28, 8023 CB Zwolle -
penningmeesteresse

G.W. Grootenhuys,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino - algemeen
adjunct

G.H. Elshof,
Kolkweg 9, 8055 PS Laag-Zuthem

R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

T.M. Valkenaars-Tolenaar,
Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

Werkgroepen:

1. Archeologie

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

2. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: T.M. Valkenaars-
Tolenaar
Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

3. Dialekt

Contactpersoon: H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino

4. Folklore

Contactpersoon: H. Siemers-Buis,
Rozeboom 2, 8141 WP Heino

5. Foto- en geluidsdocumentatie

Contactpersoon: D.A. Jager,
Davenschot 48, 8141 BD Heino

6. Genealogie

Contactpersoon: J.K. Pruim-Reinders,
Davenschot 1, 8141 BB Heino

7. Geschiedenis

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

8. Natuur en Milieu

Contactpersoon: G.W. Grootenhuys,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino

Tijdschrift "Omheining"

Redactie-adres: Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino, tel. 05729-2208

Redactie:

H.A.M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino

M.H. Stavorinus, Kon. Julianastr. 17,
8141 ET Heino

H. van der Veen, Schoolstraat 10,
8141 EN Heino

B. Kruger, Disselhof 5,
8141 WZ Heino (typiste)

W. Witteveen, Linde 19,
8141 ST Heino (vormgeving)

Druk: Sono Heino

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging voor Heemkunde "Omheining".

Vereniging voor Heemkunde "OMHEINING" te Heino
4e jaargang - nummer 2 - juni 1984

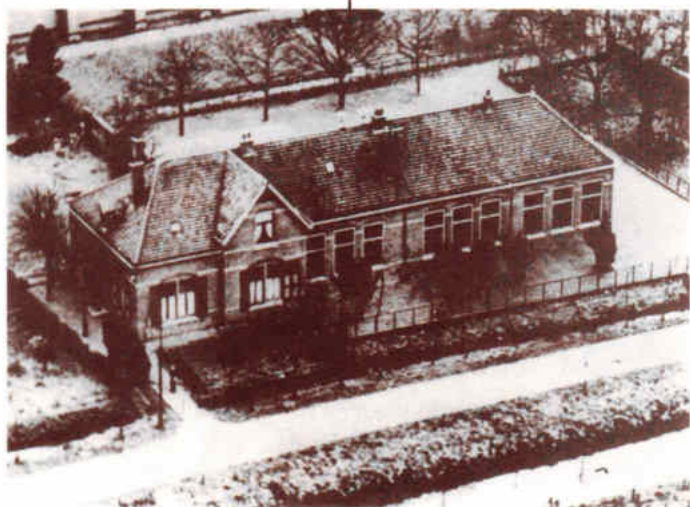
In dit nummer besteden we ruim aandacht aan het jubileum van de St. Nicolaasschool te Lierderholthuis.

Enkele vervolg-artikelen moeten daardoor blijven liggen tot een volgende keer.

INHOUDSOPGAVE

- blz. 190 De Sint Nicolaasschool te Lierderholthuis,
historisch overzicht — J.F.A. Mulder
- blz. 202 Een brief van Jo van de meester — Zr. José M. Rengerink
- blz. 203 Uit een brief van een oud-onderwijzeres — mevr. Th. Boekhorst-Vlierhuis
- blz. 203 Dankwoord
- blz. 204 Brand en brandweer (IV) — Henk van der Veen sr.
Het brandweerreglement van 1846
- blz. 206 Armenzorg 18e eeuw — Wim Grootenhuis
Uit een oud kasboek van de Hervormde Kerk
- blz. 207 Dössen en 't gebruik van rogge — Gé Elshof
Herinneringen uit vroeger jaren
- blz. 208 Wie is Wie?
- blz. 210 Wie woonde waar? (I) — Henk Kevelam
Ons dorp zo rond 1930
- blz. 212 Van de bestuurstafel

De kopie voor het volgende nummer moet uiterlijk 1 augustus a.s. binnen zijn bij het redactieadres: M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17, 8141 BM Heino (tel. 2208).

(red:) We vonden de heer Mulder, die 40 jaar als leerkracht verbonden is geweest aan de thans jubilerende school te Lierderholthuis, bereid een historisch overzicht te schrijven.

DE SINT NICOLAASSCHOOL TE LIERDERHOLTHUIS

I Inleiding

Als wij in de geschiedenis van het lager onderwijs in Heino terug gaan naar vroegere tijden, dan kan men stellen, dat dit vóór 1800 wel gegeven is, doch dat dit geschiedde zonder verantwoordelijkheid van de overheid.

Zo is b.v. in de 18de eeuw door de familie van Langen, die woonde in het Meistershuus, d.i. de woning van de fam. Schottert aan de Haarstraat, onderwijs gegeven aan huis.

In de 19de eeuw kwamen de onderwijswetten, zoals die van 1801 en 1806, en later van 1878. Als gevolg hiervan werd de eerste lagere school gesticht en wel tegenover dit Meistershuus, waar thans een garage is gevestigd.

In de grondwet van 1848 werd de regeling van het onderwijs opgedragen aan de wetgever. De inrichting van het openbaar onderwijs werd door de wet geregeld. Volgens deze wet moest er overal in het rijk voldoende openbaar onderwijs worden gegeven.

Dit betekende, dat dit onderwijs in feite staatsmonopolie kreeg.

Wel werd gesteld, dat het geven van onderwijs vrij was, behoudens toezicht van de overheid. Dit kwam er op neer, dat het bijzonder onderwijs door de belanghebbende ouders geheel moest worden bekostigd.

Zowel van Protestants-Christelijke als van Rooms Katholieke zijde rees verzet tegen deze wet. De z.g. Schoolstrijd was begonnen, die van 1825 tot 1920 zou duren en waaraan eerst de namen van Groen van Prinsterer en Le Sage ten Broek, en later die van Kuijper en Schaepman zijn verbonden. Maar toch werd deze strijd beslecht en in 1920 kwam de Lager onderwijswet tot stand, waarbij gelijkstelling werd verkregen en dus voortaan het bijzonder lager onderwijs gelijke rechten had als het openbaar onderwijs.

In 1853 kwam het herstel der kerkelijke hiërarchie.

Dit betekende, dat Katholiek Nederland, na een afwezigheid van bijna 2 eeuwen, weer bisschoppen kreeg. Deze bisschoppen hebben geijverd voor de emancipatie van de Katholieken. Als onderdeel hiervan gold zeker ook het bijzonder onderwijs. In 1868 verscheen een mandement, waarin zij aandrongen op het stichten van Katholieke scholen. In grote plaatsen waren het vooral de kloosters, waarvan de fraters en zusters zorgden voor dit onderwijs. Zo werden in Zwolle in 1853 een R.K. jongensschool en een R.K. meisjesschool opgericht, bestuurd door respectievelijk fraters en zusters.

In kleinere dorpen zou het tot het eind der 19de eeuw of nog later duren, alvorens er een bijzondere school kwam.

In 1875 werd een fonds voor een R.C. bijzondere school gesticht door M. Logtenberg en Mej. Wolters. Als gevolg hiervan kwam in 1879 de eerste R.K. school in Heino, Maria-school genaamd. De plaats waar deze stond was het eerste stuk van het tegenwoordige Parochiehuis aan de Canadastraat.

In Lierderholthuis werd in januari 1907 de Sint Nicolaasschool geopend. In Laag-Zuthem werd op 1 januari 1920 de Gereformeerde school geopend. De Christelijke school te Heino, gelegen op de plaats van het tegenwoordige gemeentehuis, werd geopend in 1922.

Tenslotte volgt hier nog een overzicht van schoolgebouwen voor het lager onderwijs in Heino van 1810 tot heden.

A. OPENBAAR ONDERWIJS

Openbare school:

1810 de Haarstraat
1837 Canadastraat 52
1876 Dorpshuis
1950 Schoolstraat
1978 nieuw gebouw

B. BIJZONDER ONDERWIJS

R.K. School Heino

1. Mariaschool:

1880 Canadastraat
1922 nieuw gebouw
1959 geheel verbouwd
1979 geheel gerenoveerd
1971 gesticht

2. Brinkzicht:

R.K. School Lierderholthuis Nicolaasschool:

1907 gesticht
1921 verbouwd
1956 geheel gerenoveerd
1922 nu gemeentehuis
1927 uitgebreid met 1 lokaal
1963 gerenoveerd
1973 Gouden Emmer: 2 lokalen
1981 uitbreiding: 7 lokalen
1920 gesticht

Christelijke School Heino:

Gereformeerde School Laag-Zuthem:

II De Sint Nicolaasschool te Lierderholthuis

Op 14 juni 1906 ontvangt het kerkbestuur van Lierderholthuis onder de toenmalige pastoor Hassink machtiging tot aankoop van 20 aren grond voor de bouw van een school. Het bisdom stelt voor er nog 3 are en 30 ca bij te kopen, hetgeen geschiedt.

De grond wordt gekocht van G. Beltman en blijktens de akte van transport van notaris Baurichter voor de prijs van f. 63,79.

De bouw van de school wordt aangenomen door de Gebroeders Sonnenberg uit Middel en komt eind 1906 klaar.

De school bestaat uit 2 lokalen annex woonhuis voor het hoofd der school. De ramen van de school zien uit op de weg. Aan de achterzijde loopt een gang. Aan deze gang liggen de toiletten. Er is dan nog geen waterleiding, dus de W.C.'s hebben geen doorspoeling. Verwarming geschiedt met kolenkachels en verlichting met petroleumlampen. In 1928 komt er elektrisch licht.

Voor drinkwater staat er buiten een pomp. De speelplaats is bedekt met grint.

In 1921 wordt er een derde lokaal bij aangebouwd, geheel gelijk aan de beide andere.

In 1956-1957 wordt de school geheel vernieuwd. De gang komt aan de wegzijde, zodat de lokalen op het zuiden komen te liggen.

Er komt een bovenzaal, die voor handenarbeid, overblijfplaats, filmlokaal, enz. dienst kan doen. Voorts komt er een lerarenkamer en een bergruimte voor leermiddelen. Het sanitair wordt vernieuwd. Er komt centrale verwarming. Het schoolplein wordt betegeld. In 1971 wordt de grote zaal van het parochiehuis ingericht en in gebruik genomen als gymnastieklokaal.

In 1958 is er een kleuterschool opgericht. De biljartzaal in het parochiehuis wordt als

klaslokaal ingericht, terwijl de grote zaal als speelruimte kan worden gebruikt. Ook komt er een speelweide met zandbak.

In 1979 wordt er naast de lagere school een nieuwe kleuterschool gebouwd. Kleuterschool en lagere school vormen voortaan de basisschool.

III Het bestuur

Door de wijze, waarop deze school tot stand kwam, lag het voor de hand, dat het kerkbestuur tegelijk fungeerde als schoolbestuur.

Van zo'n kerkbestuur, annex schoolbestuur, is de pastoor ambtshalve de voorzitter.

Hierbij wordt hij bijgestaan door 3 of meer kerkmeesters.

Vergaderingen van schoolbestuur en leerkrachten werden, althans in de eerste 65 jaren, niet gehouden. Men diene hierbij te bedenken, dat in die jaren de pastoor 4 morgens in de week telkens een half uur godsdienstles kwam geven, zodat in voorkomende gevallen zaken mondeling konden worden besproken.

In latere jaren vond men deze vermenging van functies toch niet ideaal. Daarom werd in 1971 een schoolvereniging opgericht.

Er kwam dus een apart schoolbestuur, waarvan eerst C. Braat en later G. Kortstee de voorzitter was.

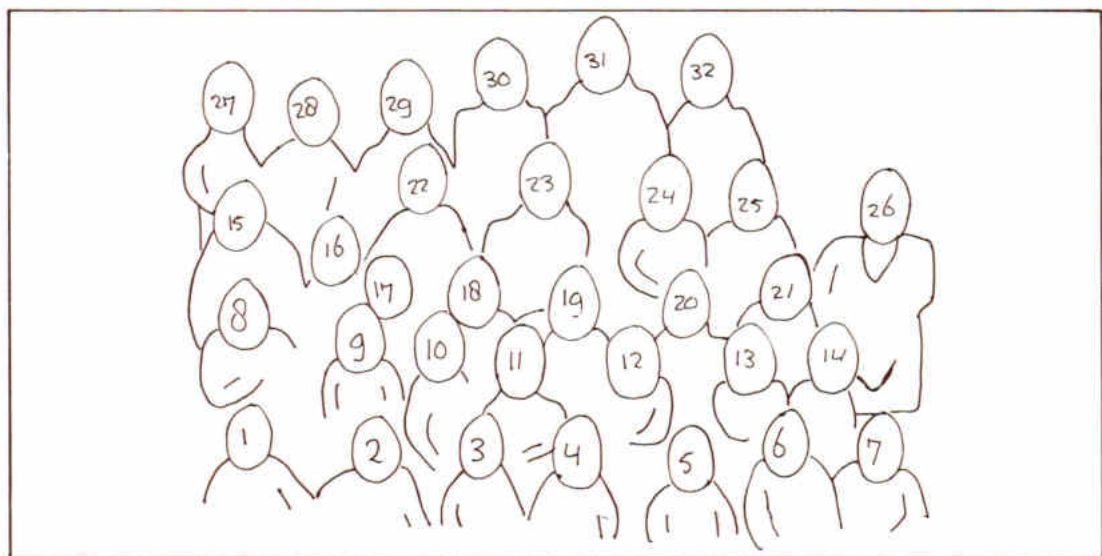
Aangezien evenwel tot 1971 de pastoors voorzitter waren van dit schoolbestuur, volgen hieronder de namen van de pastoors van Lierderholthuis van 1847 tot heden.

1847 - 1897	Pastoor - Deken van Santen
1897 - 1907	Pastoor Hassink
1907 - 1921	Pastoor Terwindt
1921 - 1936	Pastoor Hendriks
1937 - 1942	Pastoor Müter
1942 - 1955	Pastoor Rouwhorst
1955 - 1956	Pastoor Elschot
1956 - 1962	Pastoor Benschop
1962 - 1964	Pastoor Veldhuizen
1964 - 1966	Pastoor de Graaff
1966 - 1970	Pastoor Zegger
1971 - 1976	Pastoor Hunink
1977 - heden	Pastoor Roeloffzen

IV Personeel

In januari 1907 wordt de heer A.J. Rengerink benoemd tot hoofd van de in januari geopende school. Ofschoon er 2 lokalen zijn, geeft hij in één lokaal les aan alle zes klassen. Het is dus een éénmannsschool. Het aantal leerlingen is oorspronkelijk ongeveer 30. Doch in de loop van de jaren groeit dit aantal. Dit was zwaar werk, zoals hij mij vaak verteld heeft. Maar we zijn dan nog 13 jaar vóór het jaar der gelijkstelling en de kosten van salarissen moeten door de parochianen worden opgebracht.

In september 1911 komt mej. Jorink als onderwijzeres en dus als tweede leerkracht. In oktober 1915 wordt zij opgevolgd door mej. de Greef, vervolgens in maart 1917 door

1. Mans Bouwhuis - 2. Bernard Rosendaal (Born) - 3. Dieks Elshof (Hasselt??) - 4. Gerardus v.d. Vegt (Stearnkieker) - 5. ??? - 6. ??? - 7. Johannes Middelkamp - 8. Hein Mensink - 9. G. Elshof (Hasselt??) - 10. Heintje Schoorlemmer - 11. ??? - 12. Zr. Wilhelmina M. Rosendaal - 13. Na Bouwhuis - 14. ??? - 15. ??? - 16. ??? - 17. ??? - 18. Antonia Stegeman - 19. Euphemia Elshof (Graven) - 20. ??? - 21. ??? - 22. Anna Schoorlemmer - 23. Marie Schrijver (Vosboer) - 24. Antonia Schrijver (Vosboer) - 25. ??? - 26. Meester Rengerink - 27. ??? - 28. ??? - 29. ??? - 30. Jan Bouwhuis (Hagen) - 31. B. Elshof (Habers) - 32. ???

Wie herkent de ontbrekende nummers??????

mej. van der Assen en in 1918 door mej. de Visser. Vanaf 1911 is de school dus een tweemansschool.

Inmiddels zijn we gekomen in het jaar 1921. Er is een derde lokaal bij aangebouwd en als onderwijzer wordt benoemd de heer Overmars. Voortaan is de school een driemansschool en dat zal zo blijven tot 1982.

Door daling van het aantal leerlingen moet in 1982 de onderwijzeres worden ontslagen. Thans zijn er op school het hoofd en een onderwijzer. Daarnaast blijft nog de kleuterschool. Het geheel wordt de basisschool genoemd.

Hieronder volgen in chronologische volgorde de hoofden, de onderwijzers, de onderwijzeressen, de kleuterleidsters en de schoolschoonmaaksters.

Hoofden

1. A.J. Rengerink	1907 t/m	1940
2. A.G.B. Spit	1941 -	1972
3. P. Bekker	1972 -	1977
4. W. v. Haaren	1977 -	heden

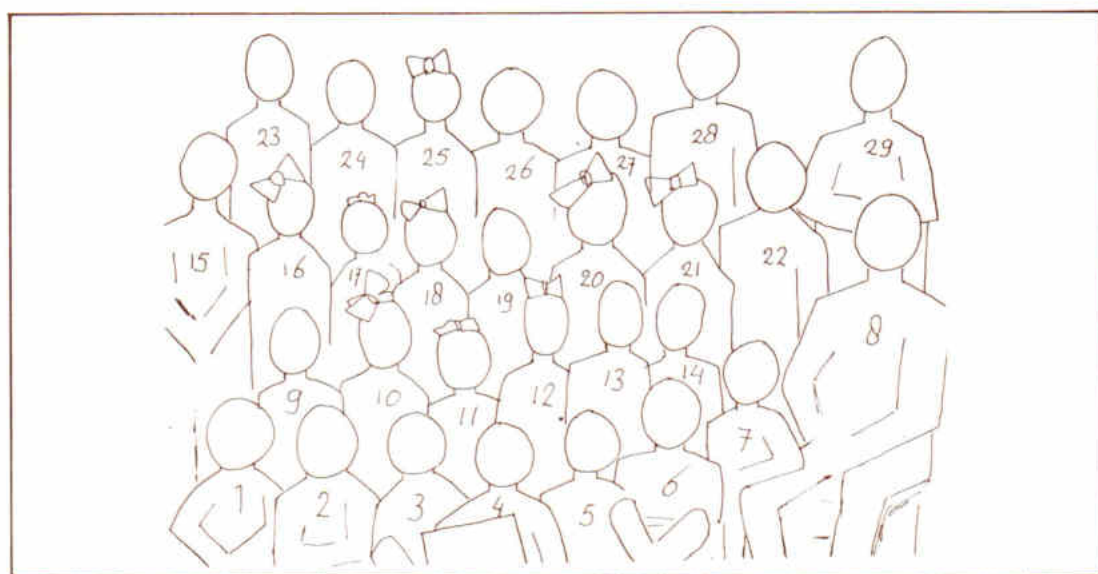
Onderwijzers

1. Overmars	1921 -	1931
2. Mulder	1931 -	1972
3. van Dijk	1965 -	1976
4. Bekker	1970 -	1971
5. Gelen	1971 -	1976
6. Scholte-Aalbes	1976 -	heden

Onderwijzeressen

Mej. Jorink	1911 -	1915
Mej. de Greef	1915 -	1917
Mej. van der Assen	1917 -	1918
Mej. Visser	1918 -	1921
Mej. Overgoor	1921 -	1928
Mej. Willemsen	1928	(1/2 jaar)
Mej. Dijkman	1928 -	1929
Mej. Rengerink	1929 -	1930
Mej. Vlierhuis	1930 -	1940
Mej. Smit	1940 -	1944
Mej. de Jong	1944 -	1952
Mej. Visser (Spitzen)	1952 -	1963
Mej. A. Spit	1963	
Mej. S. Spit	1964	
Mej. Baarslag	1972 -	1979
Mej. Abels	1979 -	heden

Opm.: Als er in deze lijst een hiaat is, nl. tussen 1964 en 1972, komt dit, omdat er die jaren 3 onderwijzers waren en geen onderwijzeres.

1. Gerard Nijboer - 2. Johan Melenhorst - 3. Mans Spijkerman - 4. Anton Klink - 5. Antoon Spijkerman - 6. Gerard Kleinlangeveldsloo - 7. Sjaak Rengerink - 8. Meester Rengerink - 9. Tonia Nijboer - 10. Jansje Schoorlemmer - 11. Dora Ogink - 12. Marie Brinkhof - 13. Dora Kloppenberg - 14. Grada Heuvink - 15. Bernard Brinkhof - 16. Riek Brinkhof - 17. Tonnie Ogink - 18. Marie Spijkerman - 19. Anna Kleinlangeveldsloo - 20. Mina Schoorlemmer - 21. Marie Spijkerman - 22. Hein Kloosterman - 23. Willem Melenhorst - 24. Dieks Spijkerman - 25. Naatje Ogink - 26. Anna Kloppenberg - 27. Herman Brinkhof - 28. Rientjes ?? - 29. Meester Overmars.

Kleuterleidsters

Mej. Mies Mulder	1958 -	1965
Mej. A. Bults	1965 -	1968
Mej. Anneke Retèl	1968 -	1972
Mej. Agnes Pigge	1972 -	1973
Mej. Magda de Vries	1973 -	1979
Mej. Irene Polstra	1979 -	heden

Schoolschoonmaaksters

Mej. Dieke Harbrink	1907 -	1937
Mej. D. Kloppenberg	1937 -	1977
Mej. Ina Blanke	}	1977 - 1979
Mej. Willemien Vugts		
Mej. Ria Klink	}	1979 - heden
Mej. Antje Eikenaar		

Opm.: Voorts zijn in de loop der jaren twee onderwijzers en één onderwijzeres als invallers wegens militaire dienst hier werkzaam geweest, nl.

Hoppen	1939 -	1940
Groot Beumer	1966 -	1967
Mevr. Fakkert-Brinkhof	17-6-1960 tot 31-8-1960 en 16-3-1971 tot 11-8-1971	

V OUDERS EN ONDERWIJS

De ouders hebben steeds grote waarde gehecht aan onderwijs en dan met name aan lager onderwijs. Ik heb in Lierderholthuis nooit mensen ontmoet, die analfabeet waren, die dus niet lezen en schrijven konden. En dan betreft dit mensen, die vanaf 1850 tot 1900 geboren waren, dus tientallen jaren, voor dat de leerplichtwet in 1900 tot stand kwam. Blijkbaar hebben de ouders in die jaren, ofschoon het niet verplicht was, hun kinderen naar school gestuurd. Deze kinderen gingen dus vóór 1907 naar de openbare school in Heino.

In januari 1907 wordt dan de R.K. school te Lierderholthuis geopend. Uit het feit, dat deze school, voor wat betreft de bouw, de leermiddelen en het salaris van de leerkrachten, voor rekening kwam van de parochianen, blijkt wel, dat deze bereid waren, hiervoor offers te brengen.

In een kleine gemeenschap kenden de onderwijzers alle ouders.

Het werd niet nodig geacht om vergaderingen te beleggen voor ouders en personeel.

Was er, zoals is opgemerkt, wel belangstelling voor lager onderwijs, van voortgezet onderwijs, althans tussen de jaren 1907 en de vijftiger jaren, was deze er vrijwel niet. Een kleine, agrarische gemeenschap leefde in die tijd toch in een zeker isolement. De aandacht was sterk geconcentreerd op het boerenbedrijf. Geen vakantie in binnen- of buitenland, geen radio of televisie, de krant, waarvan men het abonnement soms in het voorjaar opzei, omdat men in de zomer toch geen tijd had om te lezen, de crisisjaren tussen 1930 en 1940, gevolgd door de oorlogsjaren 1940-1945, dit alles leidde er toe, dat van de zijde der ouders vrijwel geen animo bestond voor verder onderwijs voor hun kinderen. Maar na 1950 komt hierin langzamerhand een kentering. In 1947 wordt de leerplicht verlengd tot 14 jaar, in 1976 tot 16 jaar. In de oorlogsjaren waren er in Lierderholthuis nog al wat

onderduikers uit het westen, waaronder studenten. Deze spraken over heel andere onderwerpen dan zij gewend waren.

Ook komt men na de oorlog in de landbouw te spreken over schaalvergroting, dus grotere bedrijven. De landbouworganisaties stimuleren hun leden, hun kinderen te laten studeren. Er komen lagere en middelbare landbouwscholen, huishoudscholen, technische scholen, Mulo scholen en scholen voor middelbaar onderwijs in de naaste omgeving.

Radio en later televisie brengen de mensen in aanraking met wat er in de wereld gebeurt. Ook komt er grotere welvaart en komt er een wet op kinderbijslag en de mogelijkheid van het verkrijgen van studietoelagen. Kortom, een complex van oorzaken heeft tot gevolg gehad, dat de belangstelling van de ouders voor verdere studie van hun kinderen belangrijk is toegenomen. Als gevolg hiervan gaan voortaan alle kinderen na dit lager onderwijs naar enige vorm van voortgezet onderwijs. Hierbij speelt het feit, dat de leerplicht sedert 1976 is verlengd tot 16 jaar ook een rol.

De naam "Lager Onderwijs" is in het kader van de z.g. Mammoetwet gewijzigd in "Basis-onderwijs", dat het onderwijs van 4 tot 12 jaar omvat en dus blijkens de naam de basis vormt voor het voortgezet onderwijs.

VI SCHOOL EN KERK

Vanaf het begin der school tot de 70-er jaren was er 's morgens om 8 uur een schoolmis. Deze mis werd, althans in de zomer, door vrijwel alle kinderen bezocht. Onder deze mis werd er door de kinderen gezamenlijk afwisselend gebeden en gezongen, volgens de tekst van gedrukte kaarten. De school begon om 9 uur. Het eerste half uur was volgens het rooster bestemd voor Godsdienstonderwijs. De pastoor kwam 4 morgens in de week om Godsdienstles te geven, 2 morgens bij klas 5 en 6, en 2 morgens bij klas 3 en 4, telkens een les van een half uur. Dit onderwijs ging volgens het katechismusboekje, dat elk kind thuis had. De overige morgens werd door de onderwijzers bijbelse geschiedenis en liturgie gegeven, en voorts uitleg en overhoren van vragen uit het katechismusboekje.

Voorts was er elk jaar de z.g. eerste H. Communie voor de kinderen van de 2de klas en de plechtige H. Communie voor de kinderen van de 6de klas, waarvoor de kinderen in school werden voorbereid.

Bij de zangles werden ook liederen ingestudeerd, die in de kerk werden gezongen. Bij de leesles werden ook boekjes gebruikt met bijbelse verhalen.

VII LEERLINGENAANTAL

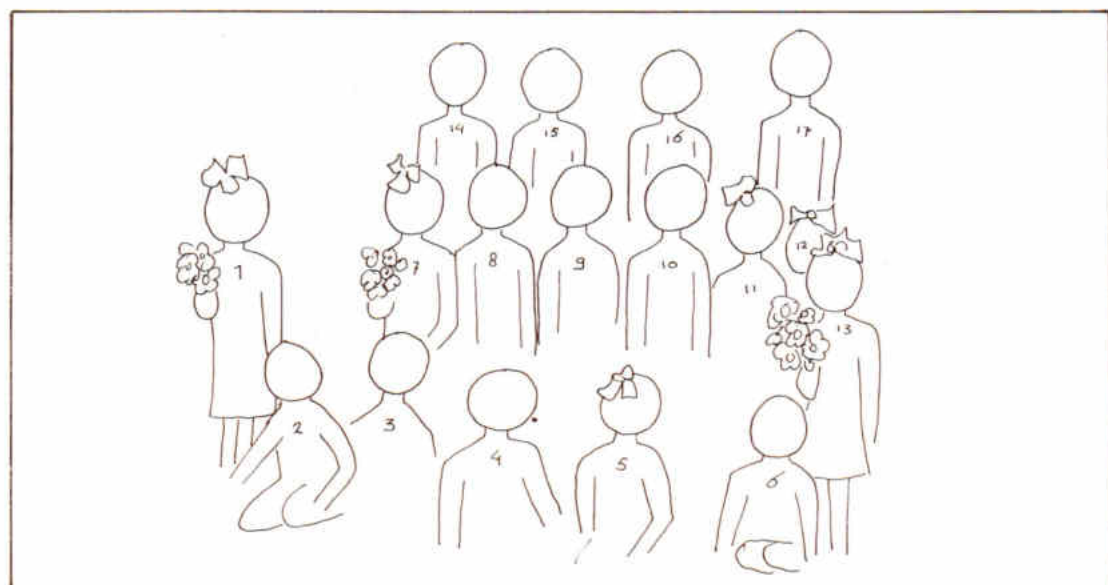
Ofschoon niet exact alle betreffende getallen bekend zijn, geeft onderstaande opsomming vrij nauwkeurig het verloop van deze aantallen aan.

De school begon in 1907 met ongeveer 30 leerlingen.

Dit groeide aan tot ongeveer 60 kinderen in 1920.

In 1930 heeft de school ongeveer 75 leerlingen.

Dit aantal blijft vrij constant tot 1947. Dan komt er verlenging van de leerplicht tot 14 jaar. Aangezien de ouders de kinderen dan nog niet naar scholen voor voortgezet onderwijs sturen, blijven ze op de lagere school. Als gevolg hiervan komt er dan een 7de en 8ste

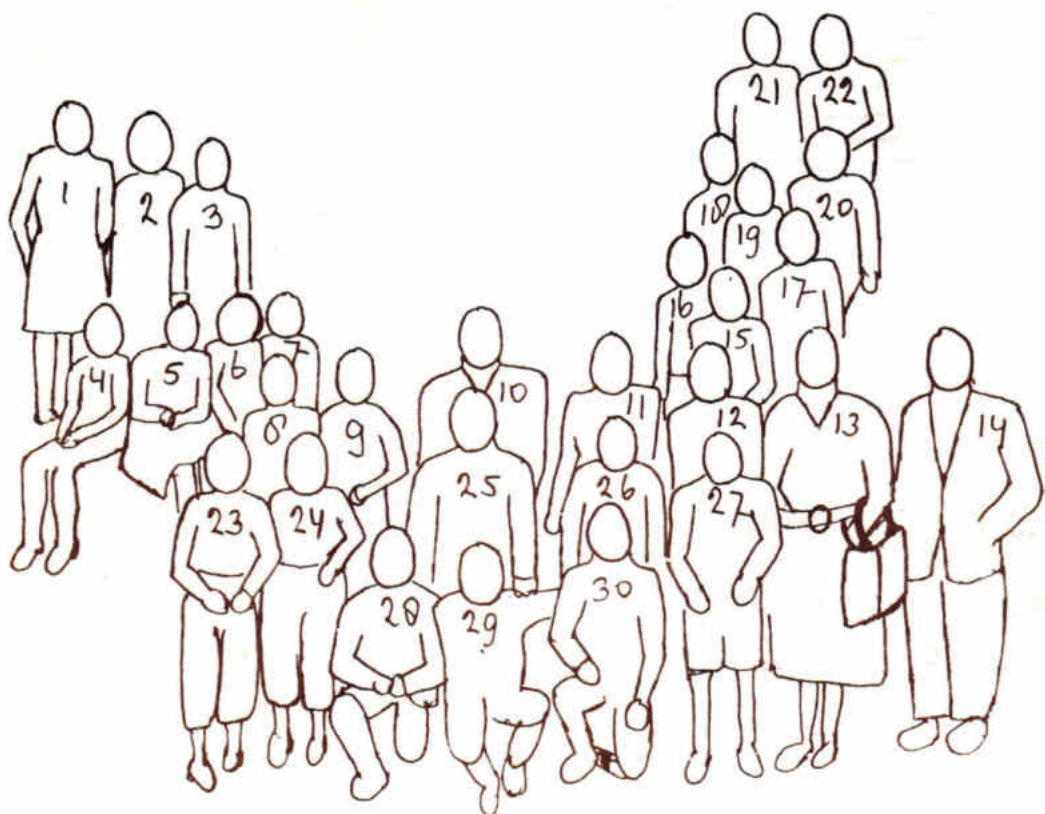
EERSTE COMMUNIE 1942

1. Riky Elshof (nu Brinkhof) - 2. Gerard Bouwhuis (broeder) - 3. Anny Broeknellis (nu Wessel) - 4. Benny Lugtenberg - 5. Anny Middelkamp - 6. Marietje ten Have (nu Wichink Kruit) - 7. Rieky Elshof (nu Overmars) - 8. Jo Elshof (nu Iemenschot) - 9. Jo Bouwhuis - 10. Diny Holterman (nu Arends) - 11. Diny Elshof (nu Lugtenberg) - 12. ?????..... wie herkent zich/haar?? - 13. Mies Westerink - 14. Tonny Gensen - 15. Anton Schrijver - 16. Benny Westerink - 17. Graads Luchtenberg.

klas. Daardoor stijgt het aantal omstreeks 1955 tot ongeveer 95 leerlingen. Als evenwel na 1960 de kinderen na de 6de klas naar scholen voor vervolgonderwijs gaan, verdwijnt deze 7de en 8ste klas en het aantal wordt in 1970 weer ongeveer 75. Na die tijd treedt er een daling op. Dit hangt samen met de geringere gezinsgrootte. Als deze in de jaren 1920 tot 1950 volgens raming zo tussen de 5 en 10 kinderen bedroeg, dan zal dit naar schatting thans 2 à 3 kinderen zijn.

Als gevolg hiervan is dit aantal thans gedaald tot 37 voor de lagere school. Daarnaast zijn er nog 20 kinderen op de kleuterschool. Het ware te wensen, dat enerzijds dit aantal in de toekomst weer zal stijgen, en anderzijds, dat de overheid door een soepele regeling ten aanzien van een verplicht aantal leerlingen, er geen gevaar zal ontstaan voor opheffing. Want, zoals in een kranteartikel dezer dagen is gesteld: "Onze school is niet meer weg te denken".

1. Trees Schrijver - 2. Trees Elshof (J.-d.) - 3. Annemarie Spit - 4. Mies Mulder - 5. Annie Elshof (C.-d.) - 6. Riek Elshof (B.-d.) - 7. Annie Bruggeman - 8. Ria Hemels - 9. Riek Broeknellis - 10. Meester Spit - 11. Mevr. Spit - 12. Gerard Bouwhuis - 13. Juffr. de Jong - 14. Graads Elshof - 15. Antoon Schrijver - 16. Antoon Wilms - 17. Frans Bouwhuis - 18. Jan Bruggeman - 19. Wim Elshof (Gr.-Zn.) - 20. Gerard Elshof (C.-Zn.) - 21. Jo Kortstee - 22. Jo Jansen - 23. Henk Mulder - 24. Bert Mulder - 25. Joop Gensen - 26. Martin Gensen - 27. Jan ten Have - 28. Johan Elshof (Gr.-Zn.) - 29. Antoon Elshof (C.-Zn.) - 30. Wim Kappert.

VIII NASCHRIFT

Gaarne heb ik voldaan aan het verzoek van het bestuur van "Omheining" om, ter gelegenheid van de herdenking van het 75-jarig bestaan van de Sint Nicolaasschool te Lierderholthuis, dit artikel betreffende de geschiedenis van deze school op schrift te stellen.

Opgemerkt wordt nog, dat blijkens de aanstelling van het eerste hoofd van deze school in januari 1907, deze school in feite reeds 77 jaar bestaat.

Rest mij nog dank te zeggen aan allen, die mij door het verstrekken van inlichtingen en gegevens, in staat hebben gesteld, dit verslag te verwezenlijken.

J.F.A. Mulder.

*De fam. Rengerink, staande de oudste dochter, schrijfster van de hiernavolgende brief.
Dat ze een enkele keer onvolledig is, het zij haar vergeven!*

EEN BRIEF VAN JO VAN DE MEESTER

Er is mij gevraagd, een artikeltje te schrijven in Uw blad over wat herinneringen aan mijn geboorteplaats Lierderholthuis, speciaal over de begintijd van de katholieke school.

Ik zal mij eerst even voorstellen: ik ben Zr. José Marie Rengerink, dochter van het eerste hoofd van bovengenoemde school. Voor mijn intrede heette ik Jo Rengerink oftewel Jo van de meester.

Van de allereerste begintijd weet ik weinig, want ik werd in 1909 geboren.

Mijn vader kwam in 1907, pas getrouwd, als eerste hoofd. Hij had de eerste jaren alleen 6 klassen. Daarna kwam Suze de Greeff als onderwijzeres. Ze woonde bij ons in huis. (In "Het dorp aan de Oude Wetering" mis ik haar naam.)

Mej. de Greeff werd opgevolgd door Marie de Visser uit Heino. Daarna kwam de heer Johan Overmars, die alle zanglessen gaf, want mijn vader kon niet zingen. Die zanglessen waren overigens voortreffelijk!

Voor zover ik weet, zijn ook nog een zekere Helma Overgoor en Mej. Dijkman aan school geweest.

In 1925 ging ik naar de kweekschool in Amersfoort, waar ik in 1929 slaagde.

Er was geen baan te krijgen. U ziet: l'histoire se répète.

Ik kwam als "kwekelinge met akte" bij vader aan school en had mijn jongste broer Jacques in de klas!

In 1930 was het aantal leerlingen zo toegenomen, dat er een onderwijzeres bij mocht komen. Dat werd een klasgenote van mij: Mej. Dora Vlierhuis.

In trad in 1930 in bij de zrs. van O.L. Vrouw in Amersfoort; voor Mej. Vlierhuis een geluk!

Ik ben nooit meer in mijn ouderlijk huis terug geweest, wat ik altijd heel jammer heb gevonden. Mijn ouders verhuisden in 1940 naar Apeldoorn en daarvoor mocht je alleen naar huis als de ouders ernstig ziek waren.

"Het dorp aan de Oude Wetering" heb ik met veel plezier gelezen en ik zou ook graag abonnee worden van "Omheining". Dan blijf ik op de hoogte van mijn geboortestreek. Ik verheug me op 4 en 5 mei in Lierderholthuis, om vele bekenden terug te zien. Zouden we elkaar nog kennen? Het Sallandse dialect ben ik nog niet vergeten, al zal het mij moeilijker afgaan dan in mijn kindertijd.

Zr. José M. Rengerink.

GEDEELTE UIT EEN BRIEF VAN EEN OUD-ONDERWIJZERES

De kinderen voor de eerste klas kwamen zo uit het weiland en hadden dikwijls nog nooit de grote weg gezien.

De eerste dagen waren ze angstig en stil. Als ik plat ging praten en begon over "Moetie" en de "biggies" kwamen ze los. Dan kon ik langzamerhand beginnen met mijn eerste lessen.....

Mevr. Th. Boekhorst-Vlierhuis, Schalkhaar.

DANKWOORD

De werkgroep folklore had in een lokaal van de school te Lierderholthuis een uitgebreide tentoonstelling ingericht, waar heel veel werk van was gemaakt. Niet alleen voor de hulp bij het opzetten daarvan, maar ook voor de grote bereidwilligheid tot steun in andere opzichten willen we bij deze bedanken:

- de fam. Dijsselhof	- de fam. Ogink
- de fam. Van Emmen	- pastoor Roeloffzen
- de fam. Holterman	- school "De Springplank"
- de fam. Katerstede	- boerderij "Strunk" Raalte
- mevr. Kloppenberg	- Guus van Wifferen
- de fam. Middag	- oudheidkamer Wijhe.

BRAND EN BRANDWEER (IV)

Als in 1846 de brandspuit in gebruik wordt genomen, spreekt het vanzelf dat het brandweerreglement moet worden aangepast.

De voorschriften betreffende het bewaren en uitstrooien van as, het nemen van voorzorgsmaatregelen bij het vervoeren of opslaan van stro, hooi of vlas, het onderhoud aan schoorstenen, enz. zoals omschreven in het reglement van 1828, blijven uiteraard van kracht, maar er dienen nieuwe regels aan te worden toegevoegd.

De brandweer is nog niet geuniformeerd. Om toch herkenbaar te zijn dragen de beide brandmeesters Ruijs en Rakhorst als onderscheidingsteken een witte stok met rode knop en de spuitmeesters Van Delden, Blom en Bousema een rode stok met witte knop. Gewone spuitlieden - en dat zijn er veertig - dragen een blikken penning op de borst voorzien van een nummer corresponderende met dat waaronder ze op de gemeentelijke lijst zijn ingeschreven.

Brandweerlieden worden voor de tijd van zes jaar benoemd, zoals dat in het reglement vriendelijk heet, maar er wordt onmiddellijk aan toegevoegd:

"elk der benoemden is verplicht zich zijne benoeming te laten welgevalen".....!

Wanneer er ergens brand uitbreekt is iedereen verplicht daarvan niet alleen aan het hoofd van het gemeentebestuur en aan de brandmeesters melding te doen, maar ook

- bij dag aan de koster van de Hervormde kerk, en die
"begeeft zich dadelijk naar den toren en trekt ten minsten gedurende drie minuten de groote klok aan";
- verder bij nacht aan de dorpsnachtwachter, en die
"zal zijne klep verkeerd slaan (d.w.z. in een ander ritme dan normaal) en 'brand' roepen en onmiddellijk de Brandmeesters, Spuitmeesters en Spuitlieden waarschuwen en aan alle huizen in het dorp en deszelfs onmiddellijken omtrek aankloppen".

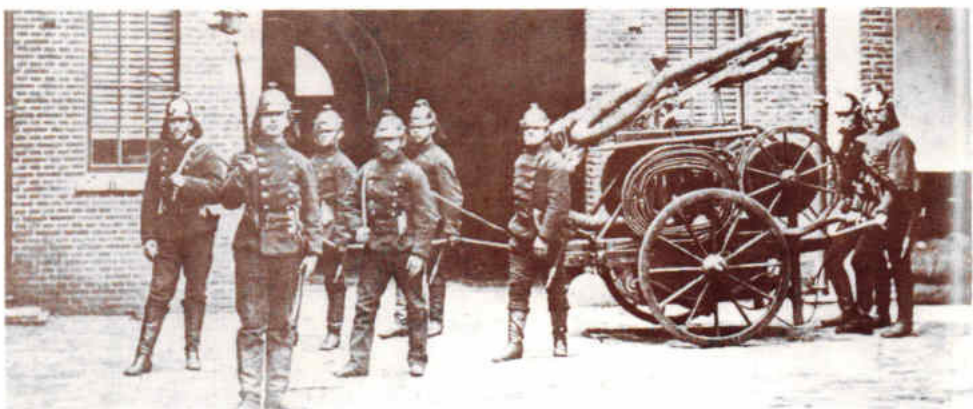
Binnen tien minuten na het eerste alarm dienen de brandweerlieden bij het brandspuit-huisje naast de toren aanwezig te zijn.

Wie later komt, moet de inmiddels reeds vertrokken spuit met de meeste spoed volgen. Mocht de brand buiten het dorp zijn uitgebroken, dan zal men voor het verplaatsen van de brandspuit

"paard of paarden alsmede zoo nodig bespannen wagens tot vervoer van personen bij de spuit behorende, van de ingezetenen, die paarden houden vragen, en desnoods requireren; alles tegen schadeloosstelling door Burgemeester en Assesoren te verleen."

De drie spuitmeesters hebben elk hun eigen specifieke taak. De een houdt toezicht op de spuitpijpvoerders, de ander op de pompen en de derde op de waterdragers en bij nacht op de lantaarndragers.

Het zal wel een heel karwei zijn geweest om de pomp op gang te krijgen. Wat het water betreft is men aangewezen op putten, sloten, weteringen, enz. Eerst moet er genoeg water aanwezig zijn in de bak, die gevuld wordt met emmers, dikwijls langs een rij mannen doorgegeven.

"Inmiddels plaatsen zich de overige spuitlieden als pompers bij de pomp, en beginnen zoodra genoeg water in den bak is en de spuitmeester eenig water in den zuiger gegoten heeft, eerst met zachte slagen te pompen; zij pompen vervolgens gestadig door, elkanderen van tijd tot tijd, op aanzage van den spuitmeester aflossende, en gaan daarmede voort totdat zij bevel ontvangen om op te houden".

Iedereen is verplicht de brandweerlieden ter zijde te staan met alles wat maar kan dienen tot het blussen van de brand

"zelfs desnoods door de pompers en spuitlieden in hunne werkzaamheden bij te staan en te vervangen in alle welke opzigten zij de bevelen van Brand of Spuitmeesters stiptelijk zullen opvolgen".

Het is omstanders verboden over de slangen heen te stappen, of op welke wijze dan ook, de brandweer te hinderen. En als de brandweerlieden hun taak hebben volbracht?

"De brand gebluscht zijnde zal de spuit met derzelver toebehoor, naar het spuit-huisje door de spuitlieden worden terug gebracht, die zich dan allen bij het brandspuithuisje zullen vereenigen."

De Brandmeesters hebben alsdan de beschikking op kosten der gemeente over een kan jenever, voor elk tiental spuitlieden en personen die op hunne aanmaning hulp bij de spuit verleend hebben".

Een van de brandmeesters dient er zorg voor te dragen, dat de spuit wordt schoongemaakt, gedroogd, zo nodig gesmeerd en goed opgeborgen.

Minstens eenmaal per jaar vindt er een oefening plaats, waarbij de spuit op de proef wordt gesteld en ook het brandweerpersoneel wordt getraind. Ieder krijgt een aanzegging

van deze oefening en moet zich melden, zodra "de groote klok als een teeken van bijeenkomen zal zijn aangetrokken". Voordat met de eigenlijke oefening wordt begonnen, leest een der brandmeesters eerst ter instructie de meest belangrijke artikelen uit het reglement voor.

Plichtsverzaking, zoals zonder geldige reden te laat komen, in het geheel niet verschijnen, de bevelen niet gehoorzamen, enz. wordt bestraft met boetes, die variëren van een tot vijf gulden, waarbij brand- en spuitmeesters zwaarder worden beboet dan doodgewone spuitgasten.....

In 1853 vindt er een belangrijke wijziging plaats in de personeelsbezetting. De spuitmeester (schoolmeester) E. Bousema vraagt ontslag en wordt opgevolgd door P.H.G. Masch. De volgende spuitlieden worden op hun verzoek ontslagen: T. Laanbroek, H. Luttenberg, W. van Langen, K. van den Berg, K. de Graaf, H. Maat en H. Tielbeek. Ze worden opgevolgd door: J.W. Butink, G.J. Donkelaar, A. Winters, R. de Graaf, C.M. Ohms, R. Kiesbrink en H. Jacobs.

Als in 1876 de voormalige school aan de huidige Canadastraat (op de plaats van het tegenwoordige pand makelaardij Slotman) in gebruik wordt genomen als gemeentehuis, komt er daar ook voor de brandspuit een onderdak. Het brandspuithuisje naast de oude toren verdwijnt en Derk Jan Scheppink die daar de spuit verzorgde voor f. 5,- 's jaars, is zijn baantje kwijt. De verzorging wordt overgenomen door veldwachter Dirk Kamphorst, voor wie een deel van het gemeentehuis als woning is ingericht. Hij ontvangt er geen beloning voor in geld, maar krijgt wel korting op de huur. Hij betaalt tenslotte maar een tientje per jaar, maar hij en zijn vrouw moeten dan ook nog het hele gemeentehuis schoonhouden. Een veldwachter was in die dagen een manusje-van-alles!

In een volgend artikel zal o.m. aan de orde komen de aanschaf van een nieuwe brandspuit. Want, och ja, wat duurt er eeuwig.....?

Henk van der Veen sr.

BRON:

archief gemeente Heino.

BUITEN DODEN

De Kerke ontvangt wegens het beluiden der doden welke van buiten 't Schoutampt Heino hier gebragt worden van een oude dode f 1.8.- en van een Jonge f -.14.-

Welk geld de Custos aanstonds moet eischen en volgens resolutie der H^{ren} Erfgenamen aanstonds na t beuren den Kerkmeester brengen, trekkende Hij Custos voor het ontvangen van jeder gulden, twee stuivers, dus van een ouden dode waarvan de ontvangst is f 1.8.- geniet Hij f -.2.6 2/5 en dus van 5 oude doden 14 stuiver, voor 5 Jonge 7 stuiver.

Ontvangen in den Jare

1763 f 11.7.2

BRON:

archief Herv. Gemeente Heino

inv. nr. 250

W. Gr.

zicht

pikhoak

Tekeningen:

B. Berends

haarspit

DÖSSN EN 'T GEBRUIK VAN ROGGE

't Dössn van rogge gebeurn 's winters op de delle met de dösstok.

De baandn van de gärvn wöddn lös edaon en dan lèèdn ze twee riego gärvn òver de delle met de koppn nao mekääre toe.

De dös vloere moch nie van beton wèèn, i.v.m. het kepotslaon van 't zaod, mår mos emääkt wèèn van klei of leem.

Meestal wöddn der 'döst deur twee man, mangs drie. 't Geluud wa'j dan heurn was ärg mooi. Het klappn van drie stokkn op de gärvn in 'n vast petroon, een vaste regelmaat, det was, veural as 't vreur, heel wied te heurn.

Ien zo'n laoge nuumn ze een legge. As de bòomkaante klap nao klap of-ewärkt was, wöddn de gärvn ummelegd en begun 't klip-klap-klip weer van veurn of an.....

Meestal wöddn der elke mään twee legge 'döst.

Nao 't dössn schuddn ze 't stro uut en det wöddn dan an bossn ebundn. 't Zaod wöddn bie mekääre 'veegd en in zakkn edaon.

Läter, bie wat winderig weer, wöddn 't zaod ewand, met de wanne. Deur die wanne hen en weer te schuddn, wöddn stukkies stro en kaf uut 't zaod eblaozn. En ok met 'n gaanzevèere wöddn 't kaf der of evèègd. Det schuddn in de wind gunk net zo lange deur tot 't schone was en klaor veur de mölle um te wöddn emääld.

Van roggemääln kon ie twee soortn brood bakkn. Eerstens: donkerbroen brood van grof gemääln ongebuulde rogge en tweedens: van gebuulde en geriezn roggebloem, brood det lichter van kleur was (stoete).

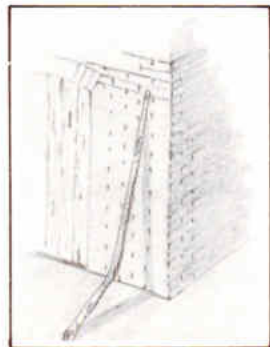
Rogge wöddn vrogger ok wel gebruikt um alcohol van te määkn.

Völle roggemääln wöddn ok egeevn as krachtvoer, an de koein en de vårkns, um die te mestn.

En 'n peerd is ääklig gek op old roggebrood.....

Gé Elshof.

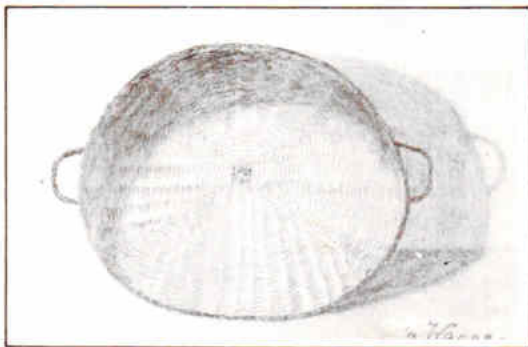
dösstok

haarhamer

'n wanne

Wie is wie?

WIE IS WIE?

Deze keer een foto van de Zwolseweg. Toen nog met een landelijk karakter. Wanneer werden deze huizen gebouwd en door wie? Wanneer werden de elektriciteitspalen geplaatst en weer weggehaald? Wat gebeurde er in de loop der jaren met het wegdek? Wie zijn de personen op deze foto?

Deze antwoorden en nog meer gegevens aan:

M. Bisschop,
Marktstraat 1, tel. 1326.

WIE WAS WIE?

De rubriek "wie is wie" op blz. 187 in het vorige nummer, had eigenlijk "waar stond wat" moeten heten. Het betreft hier n.l. een oude foto van de Bolderbrugge. Deze overgang over het Almelose kanaal ligt tussen de Ganzepan en de Kluunhaarsbrug. In tegenstelling tot de Ganzepan, wat een draaibrug was, was de Bolderbrug een ophaalbrug. In het midden van de vorige eeuw toen het kanaal gegraven werd, was de eerste brugwachter de heer Roessink. Voor de scheepvaart was het een duur kanaal, omdat er tussen Zwolle en Almelo zes sluizen lagen, met een gemiddeld verval van ca. 11/2 mtr. Als er scheepsvracht vervoerd werd voor het algemeen belang b.v. kunstmest, dan waren

de sluispenningen niet zo hoog als wanneer het een lading betrof van particuliere aard. Vooral in het najaar was er een druk scheepvaartverkeer i.v.m. de suikerbietencampagne. Dagen van 50 schepen die van en naar de suikerfabriek in Lemelerveld gingen waren geen uitzonderingen. Deze bieten kwamen van de Friese en Groninger boeren. Als deze schepen niet terstond konden lossen, dan kreeg men een liggeld vergoeding. Zo kon het gebeuren dat vanuit Zwolle iemand op de fiets naar Lemelerveld ging om het schip aan te kondigen, zodat het liggeld al eerder werd geïnd dan het schip er lag! Het kanaal kende toendertijd z.g. wisselplaatsen. Dit waren inhammen, uitgegraven in de dijken zodat lege en volle schepen elkaar behoorlijk konden passeren. Het volle schip had voorrang. Naast het vrachtvervoer was er ook een vaste "vrijdag-boot", die vanaf 's morgens 5 uur de kooplieden met hun eieren en boter naar de markt in Zwolle vervoerde. Tweemaal per week voer beurtschipper Schoenmaker zijn vrachtboot, getrokken door twee paarden, op regelmatige tijden over het Almelose kanaal. Het kanaal werd op diepte gehouden door een vaste ploeg arbeiders die met z.g. baggerbeugels, handmatig dus, het zand uit het water trokken en dit in platte schuiten omkieperden en zo afvoerden.

Toen in 1944 zowel de Ganzepan als de Bolderbrug werden gebombardeerd kwam het kanaal één seizoen droog te liggen, mede door het defect raken van de sluisen.

Nog even iets over de verdiensten van de brugwachter. Deze moest bij dag en óók 's nachts klaar staan om de brug te bedienen. Schippers met een boot van 25 ton moesten daarvoor 1 cent in het klompje doen. Had men een boot van 50 tot 100 ton dan was dat resp. 2 en 3 cent! Na 8 uur 's avonds en voor 6 uur 's morgens gold het dubbele tarief. Daarnaast kreeg men een vaste vergoeding van f. 150,- per jaar als men niet in een dienstwoning woonde. Dat de-brug-opdraaien ook zwaar kon zijn, vooral als deze nat was, moge blijken uit het feit dat men soms met twee man tegen de brug op moest lopen om deze weer dicht te krijgen. Om de brug soepel te laten lopen ontving men smeergeld. Nee, niet in de betekenis welke tegenwoordig aan dit woord wordt toegekend, maar echt geld om de brug te smeren: f. 40,00 voor een grote en f. 30,00 voor een kleine brug. Toen rond 1915 de suikerfabriek in Lemelerveld werd gesloten en het vrachtvervoer op de weg sterk toenam werd het kanaal steeds minder belangrijk voor de scheepvaart. Na de oorlog konden alleen nog schepen met een gestreken mast onder de Ganzepan doorvaren. Nu is er géén scheepvaart meer mogelijk.

Personen die meegewerkt hebben aan de tot standkoming van deze bijdrage zijn de hh. Dekker en Roessink. Heel hartelijk dank voor uw medewerking!

M. Bisschop.

DE KUIPENBLEEK

Raadsbesluit Heino 14 december 1865

De raad besluit, op verzoek van het R.K. kerkbestuur, dat

"tot een pad of steeg van het R.K. kerkgebouw naar de Paalsteeg"

gebruik mag worden gemaakt van

"een stuk grond, de Kuipenbleek, gelegen aan de Paalsteeg ook wel genoemd Marssteeg, kadastraal sectie C no. 54 en grenzende op de noordoostzijde aan den grond van de Diaconie der Hervormde gemeente te Heino".

Het R.K. kerkbestuur zal daarvoor moeten betalen jaarlijks 10 cent, m.i.v. 1 januari 1866.

BRON:

archief Gemeente Heino.

v.d.V.

WIE WOONDE WAAR? (I)

(red.) We hebben ons lid de heer Kevelam bereid gevonden in een aantal artikelen te belichten de situatie in en om ons dorp, zo rond 1930. Voor op- en aanmerkingen, eventueel aanvullingen, houdt hij zich ten zeerste aanbevolen.

Wanneer we omstreeks 1930 een wandeling door ons dorp zouden hebben gemaakt, zouden we zien, dat Heino toen nog maar enkele straten rijk was. Het waren: Zwolseweg, Dorpsstraat, Raalterweg, Vlaminckhorstweg, Paalweg, Lemelerveldseweg, Stationsweg, Rozendaelseweg, Dalfserweg en de weg "achterlangs", nu de Haarstraat geheten. Deze laatste was een onverharde weg, aan weerskanten hoge eikebomen, waaraan nog enkele hooibergen stonden.

De gemeente was toen verdeeld in wijken en ieder perceel had een wijknummer.

Het dorp was wijk A. De huisnummering met straatnaamaanduiding kwam eerst later. Verder was er de weg over de Brink, in de volksmond het Kerkpad genoemd. Deze liep even voorbij Mekers aan de Stationsweg rechtsaf langs de bouwakkers van boer Kamphof en kwam uit nabij de boerderij van Slotman (Vogelzang) op de Brink. Een aftakking van deze weg liep van Slotman, langs diens bouwakkers, langs Dijsselhof, en kwam uit op de Dorpsstraat bij schoenmaker Heuves, thans Smit. Aan deze weg stond nog een dubbele woning, bewoond door melkventer Jorink en Van Leussen. Tegenover deze woningen had vrachtrijder Blom een opslagplaats. Verderop waren enkele tuintjes, de eerste volkstuintjes van Heino.

Halverwege deze weg lag de boerderij van Dijsselhof, die een uitweg had op het Kerkpad. Iets terug de boerderij van Slendebroek (Gräfie), die een uitweg had naar de Dorpsstraat langs vrachtrijder Kamphof. Voor deze boerderij was een vijver; menigeen heeft hier het schaatsen geleerd.

Een weinig achter slagerij Mekers stond de boerderij van Kamphof (Bouma). Deze drie boerderijen: Kamphof, Dijsselhof en Slendebroek, werden, met de grond, door de gemeente aangekocht. Op deze gronden werd een uitbreidingsplan gerealiseerd.

Het eerste uitbreidingsplan was plan-Oost. In 1950 werd hier met woningbouw begonnen aan de Haarstraat. Hier werden vier dubbele woningen gebouwd, terwijl de Coöp. Landbouwvereniging aldaar ook een dubbele woning liet bouwen. Dit waren de eerste woningwetwoningen in Heino. Ook voor dit uitbreidingsplan moesten verschillende gebouwen het ontgelden, o.a. de boerderij van Hofhuis tegenover de tricotagefabriek Van der Meer, en de gebouwen van de CAVV, toen gelegen, waar nu ongeveer "het Hofje" (Prins Bernhardstraat) is gesitueerd. Verder diverse schuren en huizen op de Molenbelt, o.a. het huis van Wezenberg, van Hageman, van Reimink en de oude schuur van Van Rijssen. Deze huizen hebben gestaan aan de huidige Marktstraat, waar nu staan de Rabobank, het notariskantoor en de Kruisgebouwen.

Heino was een zuiver agrarische gemeente met als voornaamste industrie de zuivelfabriek. Verder waren er de Coöp. Landbouwvereniging, een tricotagefabriek en een betonfabriek. Er waren 13 kruideniers, plm. 4 klompenmakers, 5 manufacturiers, 3 particuliere molenaars, 3 schoenmakers, 8 caféhouders, 6 bakkers, 3 kappers, 5 vrachtrijders, 4 slaggers, 3 schilders, 4 smeden, 3 garages, 5 timmerlieden, 3 sigarenwinkels, 2 wolwinkels en 4 rijwielherstellers.

In Lierderholthuis: 4 kruidenierswinkels, 1 smid, 2 caféhouders.

In Laag-Zuthem: 2 kruidenierswinkels, 1 smid, 1 garagehouder.

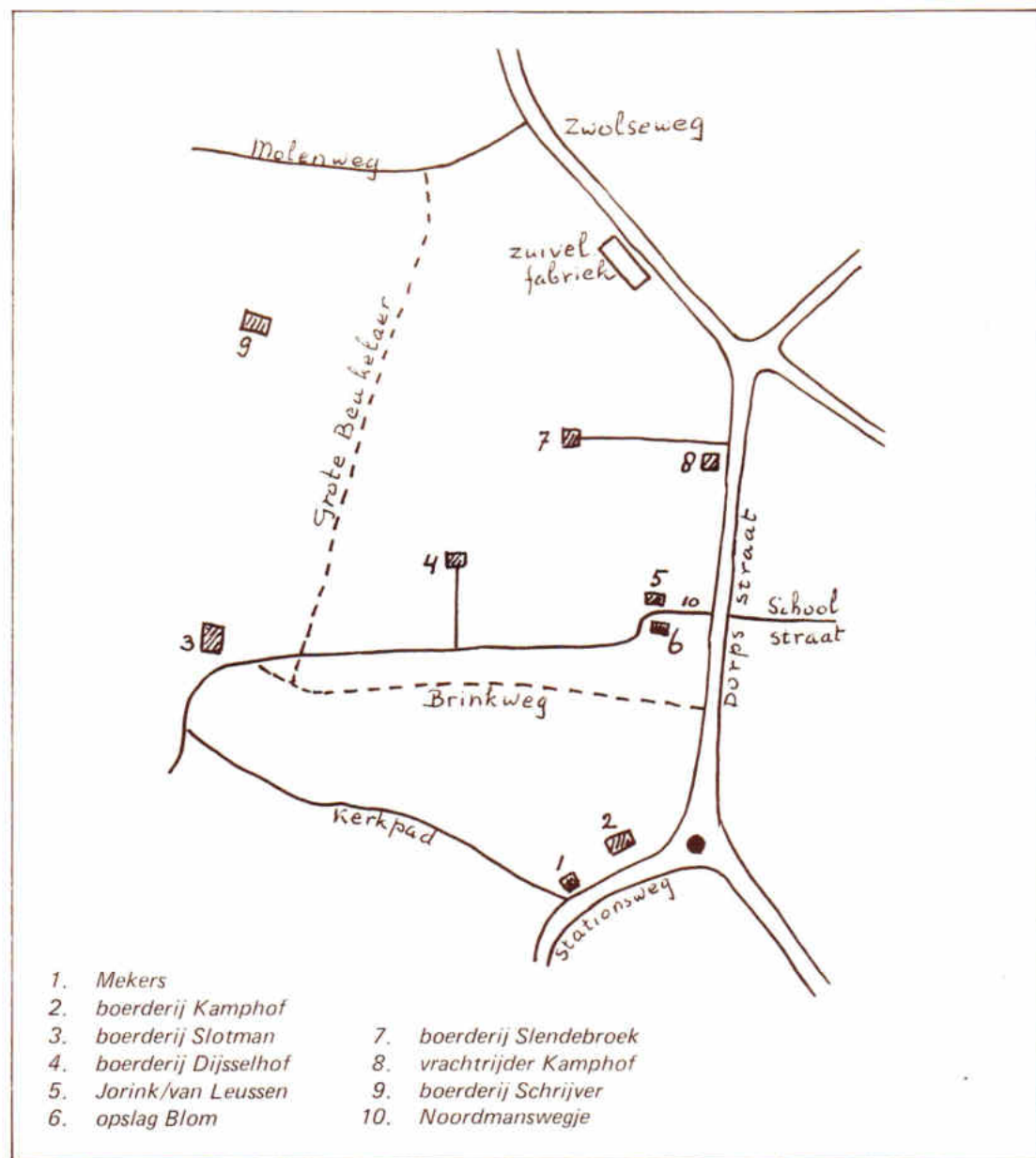
Hoewel er in het oude gedeelte van Heino niet erg veel is gewijzigd, zijn er toch een aan-

tal nieuwe huizen of gebouwen bij gekomen en daarnaast ook enkele panden afgebroken. Om u een oordeel te geven, hoe de bebouwing er omstreeks 1930 uit zag, beginnen we in het volgende artikel aan de Zwolseweg, afslag Molenweg.

Mocht u omtrent dit onderwerp foto's, tekeningen, en/of andere stukken in uw bezit hebben, dan zouden wij die graag willen lenen voor het maken van een kopie.

We hopen op veel reacties.

H.J. Kevelam,
Zwolseweg 29, tel. 2282.

VAN DE BESTUURSTAFEL

- * De algemene ledenvergadering ligt weer achter ons.
Op deze vergadering kregen we het verzoek het contact tussen de leden onderling te bevorderen. Om aan dit verzoek te voldoen zijn een excursie naar het klooster Sion bij Deventer en een excursie naar het Openluchtmuseum te Arnhem in voorbereiding. Tevens zal in september een Joan Derk van der Capellen avond worden gehouden en in november komt de klederdrachtgroep uit Schoonheten naar Heino.
Verder kan men deelnemen aan de jaarlijkse dauwtrapfietstocht en -wandeltocht op Hemelvaartsdag en de kerst- en paaswandelingen, terwijl er elke eerste donderdagavond van de maand een praatavond is op „'n Heerd”.
- * Het volgende nummer van het kontaktblad "Omheining" in september zal in het teken staan van de 200 jaar geleden overleden Joan Derk van der Capellen tot den Pol, die vanuit Heino de sprong in de politiek gemaakt heeft. Hij wordt beschouwd als de grondlegger van onze democratie.
- * Voorts ontvingen wij weer diverse schenkingen.
Van de heer Bremmers, notaris te Heino, het prachtige boek "Overijsselse Buitenplaatsen" met atlas.
Van de heer Polstra, v.d. Capellenweg, een handgesmede schop, een handgesmede krabber en alle jaargangen van "Bericht van de Tweede Wereldoorlog".
Van mevrouw Holsappel een oud werpanker, gevonden in het Lierderbroek.
Van de heer Van Dort, een bewijs van aandeel in de brandverzekering inzake Harm Jan Grolleman d.d. 18 juni 1884.
Diverse foto's van de heer Stegeman uit Emmen.
Een foto van het dorpsgezicht van Heino van de familie Hartholt.
Van de heer Verhoeff en de heer v.d. Klippe mochten we diverse dia's overnemen.
Al deze gevers weer onze welgemeende dank.
- * Tenslotte willen we op deze plaats de heer Weerts, archief-ambtenaar van de gemeente Heino, even in het zonnetje zetten. Onder zijn vakkundige leiding is de kollektie krantenknipsels over Heino op orde gebracht. Hartelijk dank voor de hulp bij dit enorme karwei.
- * Daarbij vergeten we de heer Westerhof, die al deze artikelen uitknijpt, zeker niet. Dank voor dit tijdrovende werk.

HEINOSE KERMIS

Op 26 juli 1866 besluit de raad der gemeente Heino dat er in verband met de in ons land heersende cholera dat jaar geen kermis zal zijn.

"Overwegende dat de kermis niet is eene jaarmarkt noch gewone markt, maar slechts een kermis van geringe betekenis en van de eenvoudigste soort;

overwegende dat de belangen welke gekrenkt worden met haar niet te houden, zeer weinige zijn;

is goedgevonden:

De kermis in het dorp invallende op den eersten dinsdag van de maand September aanstaande zal dit jaar niet gehouden worden".

BRON:

archief Gemeente Heino.

v.d.V.

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

"OMHEINING"

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten "omheint".

Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein "omheint", in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

Secretariaat: Davenschot 1, 8141 BB Heino
Tel. 05729-1986

Postrekeningnr.: 2517412

Rabobank Heino: rek. nr. 3271.12.271

Gironummer van de bank: 800093

Amrobank Heino: rek. nr. 4192.74.006

Gironummer van de bank: 953047

Kontributies:

Leden f. 25,00 per jaar (elk volgend gezins-
lid f. 12,50 per jaar)

Donateurs f. 20,00 per jaar

Abonnees in Heino f. 15,00 per jaar

Abonnees buiten Heino f. 20,00 per jaar

Losse nummers f. 5,00

Algemeen informatie-adres:

G.W. Grootenhuys, Kruzebrink 36,
8141 WD Heino, tel. 05729-1661

Bestuur:

H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino - voorzitter

J.K. Pruim-Reinders

Davenschot 1, 8141 BB Heino - secretaresse

G.A.M. Diepman,

van Hille Gaerthéstraat 28, 8023 CB Zwolle
- penningmeesteresse

G.W. Grootenhuys,

Kruzebrink 36, 8141 WD Heino - algemeen
adjunct

G.H. Elshof,

Kolkweg 9, 8055 PS Laag-Zuthem

R. Meindersma,

Linde 15, 8141 ST Heino

T.M. Valkenaars-Tolenaar,

Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

Werkgroepen:

1. Archeologie

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

2. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: T.M. Valkenaars-
Tolenaar
Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

3. Dialekt

Contactpersoon: H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino

4. Folklore

Contactpersoon: H. Siemers-Buis,
Rozeboom 2, 8141 WP Heino

5. Foto- en geluidsdokumentatie

Contactpersoon: D.A. Jager,
Davenschot 48, 8141 BD Heino

6. Genealogie

Contactpersoon: J.K. Pruim-Reinders,
Davenschot 1, 8141 BB Heino

7. Geschiedenis

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

8. Natuur en Milieu

Contactpersoon: G.W. Grootenhuys,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino

Tijdschrift "Omheining"

Redactie-adres: Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino, tel. 05729-2208

Redactie:

H.A.M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino

M.H. Stavorinus, Kon. Julianastr. 17,
8141 ET Heino

H. van der Veen, Schoolstraat 10,
8141 EN Heino

B. Kruger, Disselhof 5,
8141 WZ Heino (typiste)

W. Witteveen, Linde 19,
8141 ST Heino (vormgeving)

Druk: Sono Heino

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging voor Heemkunde "Omheining".

Vereniging voor Heemkunde "OMHEINING" te Heino
4e jaargang — nummer 3 — september 1984

Opnieuw is het september-nummer van ons verenigingsorgaan een z.g. themanummer geworden; we willen trachten hiervan een jaarlijkse traditie te maken.

Was in september 1983 de "moord onder Heino" (1883) het centrale thema, in dit nummer richten we de schijnwerper op de in 1784 overleden Joan Derk van der Capellen, een historische persoonlijkheid, die ook met onze gemeente banden heeft gehad.

Door in dit herdenkingsjaar deze "Omheining" geheel aan hem te wijden willen wij trachten een bijdrage te leveren tot het verbreden en verdiepen van inzicht in zijn leven en werk, naast alle aandacht die pers en andere media terecht aan hem besteden.

Wij zijn onze plaatsgenoot de heer dr. Bergsma erg dankbaar, dat hij het hoofdartikel heeft willen schrijven, een bijdrage waarin zijn grote deskundigheid tot uitdrukking komt. Verder willen we allen bedanken die door het verschaffen van inlichtingen ons terzijde stonden, waarbij we met name denken aan nakomelingen van Joan Derk van der Capellen, met wie gesprekken zijn gevoerd.

Aan illustraties en opmaak van dit nummer is opnieuw grote aandacht besteed; wij willen hen bedanken die een en ander voor hun rekening namen.

INHOUDSOPGAVE

- blz. 214 Joan Derk, baron van der Capellen tot den Pol,
een achttiende-eeuws politicus — Dr. W. Bergsma.
- blz. 220 Van verleden tot heden.
Genealogische gegevens en verdere bijzonderheden — J.K. Pruim-Reinders,
M.H. Stavorinus.
- blz. 225 Uit een nota van burgemeester en wethouders en uit raadsnotulen, resp. van
15 en van 23 december 1952.
- blz. 226 De Bredenhorst
Van havezathe tot boerenbedrijf — Wim Grootenhuis.
-

De kopie voor het volgende nummer moet uiterlijk 10 november binnen zijn bij het redactieadres: M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17, 8141 BM Heino (tel. 2208).

JOAN DERK, BARON VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, EEN ACHTTIENDE- EEUWS POLITICUS

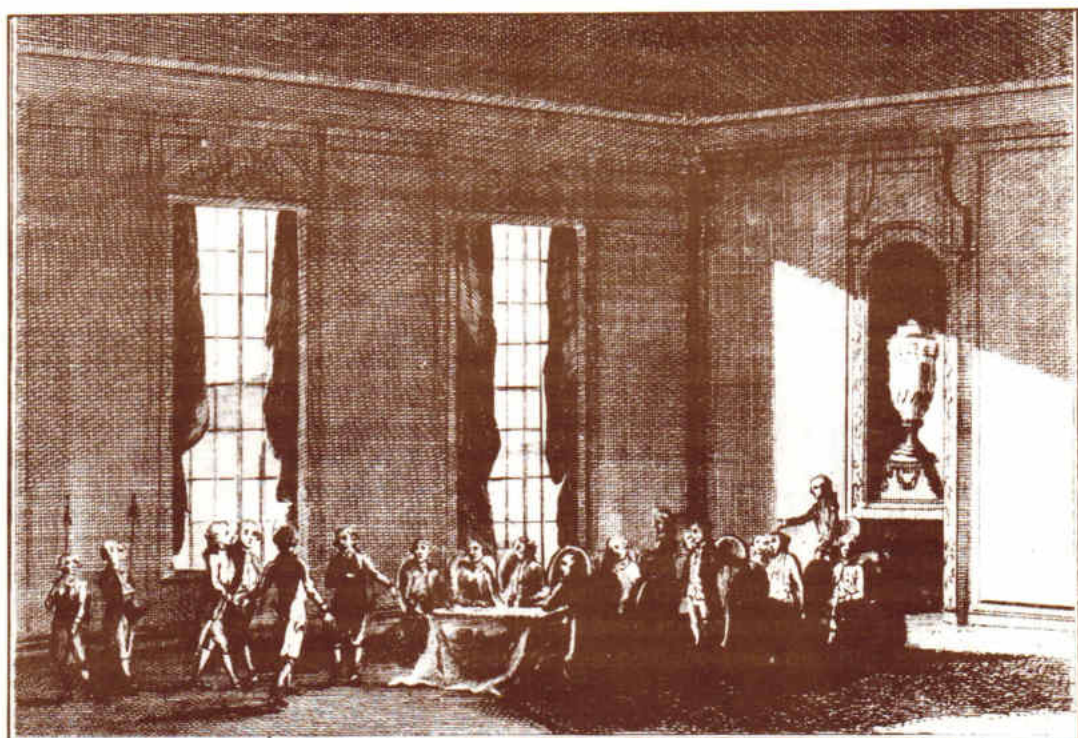
In de nacht van 25 op 26 september 1781 werd in een aantal Hollandse steden in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden een pamflet verspreid onder de titel **Aan het Volk van Nederland**.

Het libel sloeg in als een bom en maakte grote indruk op menig tijdgenoot. Terecht vergeleek iemand dit boekje met een vlam die over vlakke spiritus strijkt. Stadhouders Willem V vond het een ergeriswekkend geschrift en stuurde een brief aan de Gedeputeerde Staten van Overijssel waarin hij zijn gramschap verwoordde en tevens een korte samenvatting van het geschrift gaf (en daarmee is het volgende lange citaat gerechtvaardigd): "Onder de menigvuldige pasquillen, fameuse en eerrovende libellen, met welken verscheidene onrustige geesten, waere pesten van de menschelijke 't samenleving zedert een geruymen tijd getragt hebben, den leeden der hooge Regeering van dit Gemeenebest, en andere voorname personen, bij de Natie hatelijk en veragt te maken, en het zaad van tweedragt, mistrouwen, ongenoegen en seditie te verspreiden, verdient onzes bedunkens eene bijzondere aandacht zeeker geschrift, hetwelk deezer daegen in druk uytgekomen is, onder den titel **Aan het Volk van Nederland**; als behelzende, behalven een groot aantal quaadaardige en lasterlijke imputatiën tegens onzen persoon, tegens die van onze hooggeëerde ouders en tegens de Heeren Prinsen van Oranje, Willem den Eersten, Maurits, Frederik Hendrik, Willem den Tweeden en Willem den Derden, onze voorzaeten, de oproerigste subversie, niet alleen van de tegenwoordige form van Gouvernement, maar zelfs om, in plaatse van de Staatsregeering, die daartoe insgelijks op het haatelijkste word afgeschilderd, eene democratie te introduceren en dus doende de Republicq te doen vervallen tot eene complete anarchie". De stadhouder gaf precies de inhoud van het pamflet weer: het was een felle, grimmige aanval op de stadhouder zélf en op de gehele dynastie der Oranje's.

Volgens de auteur hadden de Oranje's meer oog voor hun privé-belangen, dan voor de belangen van het volk en het gemenebest, dát is het stramien waarop de schrijver borduurt. Hij heeft ogen op steeltjes voor de misslagen van de vorsten uit het huis van Oranje. Willem III heet "geveinsd, listig, heerszuchtig, wreed en schijnheilig", bovendien is hij verraderlijk en overspelig én hij houdt nota bene moordenaars de hand boven het hoofd. Stadhouders Willem V leeft volgens de auteur beestachtig, is het voorwerp van algemene spot en minachting, geeft zich over aan kinderachtige vermaken, is overspelig "en dit, O Nederlanders, is de man, die in zo'n nauw verbond met God staat".

De auteur van dit pamflet is Joan Derk, baron van der Capellen tot den Pol, Overijssels, of beter gezegd Gelders edelman, die leefde van 1741 tot 1784. Deze omstreden erflater van onze beschaving, de "tribuun der burgerij" wordt dit jaar weer op enkele plaatsen herdacht als de voorloper of -nog onjuister- als de grondlegger van de Nederlandse democratie. Niet alleen hedendaagse onderzoekers denken zeer verschillend over deze 18e-eeuwse politicus, maar ook Joan Derk's tijdgenoten dachten zeer verschillend over zijn persoon. Een dichter laat hem triomfantelijk de hemel binnenmarcheren waarbij Jezus hem een kroon aanbiedt, maar een rijmelaar dacht er anders over: "Kunt gij 't vervloekte asch van 't hoofd der muitenaren, O stille grafspelonk! verbergen onder de aard? Kunt gij het stinkend lijk der snoodste gult bewaren? - O neen - spuwt uit die romp, zij is geen rustplaats waard". Wie is deze enerzijds als rebel en volksverleider verguisde, anderzijds als moderne Robin Hood bejubelde edelman Joan Derk?

Het leven van Joan Derk speelt zich af in een tijd dat er op tal van gebieden in de Repu-

Een vergadering van Ridderschap en Steden van Overijssel. Joan Derk van der Capellen tot de Pol, die er opnieuw in de vergadering verschijnt, teneinde er zijn voorstel over het afschaffen van de dros-tendiensten te bepleiten, 1782. Anonieme kopergravure.

blik een achteruitgang te zien was. Sommige economische sectoren stagneerden, politiek gezien was de vooraanstaande internationale rol van de kleine Republiek op het politieke toneel van Europa sterk verminderd en bovendien kwam het binnenlandse bestuur meer en meer in handen van steeds minder regenten in de zeeprovincies, terwijl in de oostelijke provincies als Overijssel de adel veel invloed had. Daar kwam nog bij dat het beleid van de stadhouders Willem IV (1747-1751) en Willem V (1751-1795) niet ieders goedkeuring kon wegdragen. Af en toe gaven mensen uiting aan hun ontevredenheid en ontstonden er relletjes, opstootjes en ongeregelde heden als de Plooierijen en de Doelistenbeweging. Naast de traditionele 'partijen' der prinsgezinden en staatsgezinden ontstond in de loop van de 18e eeuw een derde politieke, onderling verdeelde, groep, die we de patriotten noemen. Zij mogen niet zonder meer democraten avant-la-lettre worden genoemd. Zij wilden dat meer mensen betrokken werden bij het nationale politieke gebeuren. Het volk, janhagel of het grauw - om termen uit die tijd te gebruiken - hadden de patriotten niet op het oog, nee, "slechts het aanzienlijk, het eerwaardig, het ontzaglijk deel der Natie; de eigenaren, de participanten der groote Maatschappij, of tenminste de meerderheid van dezelve", aldus Joan Derk, de bekendste 18e eeuwse patriot.

Joan Derk werd in 1741 geboren als zoon van Frederik Jacob Derk, baron van der Capellen van Appeltern en Anna Elisabeth van Bassenn. Hij groeide op in het huis van zijn grootvader in Tiel. Als jongetje was hij al ziekelijk en zwak. Na de Latijnse school in 's-Hertogenbosch bezocht te hebben studeert hij vijf jaar rechten in Utrecht. Zijn studie is geen succes. Hij verwerft geen enkele academische graad en het is geen wonder dat som-

mige van zijn biografen hier de bakermat hebben gezien van zijn rancune tegen de maatschappij. Zijn slechte gezondheid is misschien ook een van de redenen van zijn somber gemoed. Melancholie, zwaarmoedigheid, is hem niet vreemd. Zo schreef hij op 26-jarige leeftijd: "Dat het mij nu maar mogt gebeuren van mijn doodelijke zwakheid ontheven te worden". In 1766 treedt Joan Derk in het huwelijk met Hillegonda Anna Bentinck van Wittenstein. Vervolgens wil Joan Derk zich actief gaan bemoeien met de politiek. Zo eenvoudig lag dat echter niet in die dagen. Voorwaarde n.l. voor een politieke carrière was het lidmaatschap van de ridderschap. De admissie, de toelating tot de ridderschap was in het algemeen geen gemakkelijke opgave en voor Joan Derk is de toelating een ware lijdensweg. Eerst probeert hij het in Zutphen, maar het Zutfense kwartier stelt hoge eisen en de zaak gaat niet door. Na een uiterst dubieuze transactie rond de Bredenhorst in het kerspel Heino wordt Joan Derk in 1773 toegelaten tot de Staten van Overijssel. Daarmee begint zijn feitelijke politieke carrière.

De politieke activiteiten van Joan Derk spelen zich af op regionaal, nationaal en internationaal niveau: in de provincie Overijssel ijvert hij voor de afschaffing van de nogal gehate drostendiensten, op landelijk niveau - we zagen het reeds - ageert hij fel en bij voortduring tegen de Oranje's "in dit vervloekte land, daar het geweld op de thron zit" en in internationaal verband is Van der Capellen van belang omdat hij vurig pleitte voor de erkenning van de Verenigde Staten van Noord-Amerika als een zelfstandige natie (voor Joan Derk het 'voorbeeld in de verte').

De drostendiensten in Overijssel hielden voor de boeren in dat zij tweemaal per jaar "eens bij hooi en eens bij gras" de drost in een drostambt hand- en wagensdiensten moesten verlenen. Op zichzelf beschouwd - en zeker in vergelijking met het buitenland - waren die drostendiensten geen ernstige vorm van uitbuiting. Bovendien waren ze voor een relatief laag bedrag afkoopbaar. Maar voor Joan Derk en de zijnen had de strijd voor de afschaffing van de drostendiensten vooral ook symbolische waarde. Zij zagen deze diensten als machtsmisbruik van de drosten.

Na in 1778 tijdelijk als 'volksverleider' de toegang tot de ridderschap te zijn ontzegd, had Joan Derk uiteindelijk succes: hij werd opnieuw toegelaten tot de vergadering en de drostendiensten werden door zijn toedoen afgeschaft. Het "lang-leve-Van der Capellen" was niet van de lucht.

De landelijke betekenis van Van der Capellen ligt in zijn strijd tegen de in zijn ogen grote tirannie van de Oranje's in het algemeen en in het bijzonder van Willem V, een weifelend man, die traag beslissingen nam. Alle mogelijke ondeugden dichtte Joan Derk hem toe en hij ging wel eens te ver. Hij nam het de prins vooral kwalijk dat hij zo afhankelijk van Engeland was en de V.S. niet wilde erkennen. Daar kwam nog bij dat de Republiek sedert 1780 opnieuw in oorlog was geraakt met Engeland (voor de liefhebbers: de Vierde Engelse Zeeoorlog van 1780-1784). Volgens Joan Derk heeft de stadhouder teveel macht. Die politieke macht van de stadhouder moet worden beperkt en er dienen meer mensen - niet allen! - bij het bestuur van land en provincies te worden betrokken.

Deze ideeën schreef Joan Derk neer in zijn pamflet **Aan het Volk van Nederland**. Hiermee samen hangt zijn streven naar erkenning van de Verenigde Staten, die zich in 1776 losgemaakt hadden van het moederland Engeland. Ook in dit opzicht heeft Joan Derk succes want de Republiek erkent in 1782 de Verenigde Staten van Noord-Amerika als een zelfstandige natie.

Deze drievoudige politieke strijd (ik deed slechts een keuze), zijn vertalingen van relatief 'moderne' politieke geschriften uit het Engels, zijn pleiten voor meer politieke inspraak voor meer mensen, zijn streven naar godsdienstige tolerantie, zijn afkeer van de slavernij en zijn strijd voor vrijheid van de drukpers maakten dat hij veel populariteit verwierf in

de Republiek. In april 1783 werd in Amsterdam een groot Doelenfeest gevierd waarbij hij werd vereerd. Zijn zwakke gezondheid echter maakte vroegtijdig een einde aan zijn leven: op 6 juni 1784 stierf Joan Derk, wiens devies veelzeggend is "terar dum prosim" ("moge ik te gronde gaan, als ik maar nuttig ben").

Gemakkelijk te doorgronden is onze Overijsselse edelman niet. Zowel zijn persoon als zijn ideeën zijn tegenstrijdig. Deze gedreven, hartstochtelijke, bezielde, soms ook egocentrische man kende veel innerlijke spanningen. Zijn ideeën waren gematigd, vaak tegenstrijdig, zeker niet echt revolutionair. Of hij een voorloper van de democratie is geweest is de vraag, want van volksinvloed moest hij weinig hebben. Een heilige was hij niet, maar gelukkig is de verguizing die hem in de vorige eeuw ten deel viel verdwenen. In deze eeuw heeft hij terecht herwaardering ondervonden, zoals dat tot uiting komt in vele artikelen en boeken. Want wie is anno 1984 niet onder de indruk van de hamerende slagzinnen van Joan Derk waarmee hij zijn afkeer van het onrecht en de slavernij verwoordt? Alle mensen zijn volgens hem gelijkwaardig en hij bepleit principiële gelijkheid tussen blank en zwart: "Door dezelfde magtige Hand geschapen; uit hetzelfde bloed geboren; met dezelfde vermogens van ziel en lichaam begaafd; door dezelfde begeerte genoopt; door dezelfde behoeftigheden geperst; aan dezelfde zwakheden, aan dezelfde dood, aan 't zelfde toekomstig oordeel onderworpen, en voor 't aangezicht van den Grooten Schepper van Hemel en Aarde in 't zelfde stof kruipende, zijn alle menschen onderling gelijk". Houdt Joan Derk hier niet een spiegel voor aan de huidige lezer?

Dr. W. Bergsma (Heino).

De geïnteresseerde lezer(es) verwijzen we naar het boek van Jan en Annie Romein: "Erflaters van onze beschaving", waarin een opstel over dit onderwerp met een uitgebreide literatuuropgave.

Gedenkpenning op het afschaffen van de drostendiensten door de bemoeienissen van Johan Derk van der Capellen, 1782. Kopergravure door S. Brasser.

A E N

D E

NAKOMELINGSCHAP.

JOHANNES

JOHAN DERK VAN DER CAPELLIEN

HEER VAN DEN POL.

RECHTER VAN DE VRIJRECHTEN

TE

BRUSSELS.

R E G E N T.

Quia pro nobis sollicitus, cum
Legitimus, et propter nobis
propter nobis

TE LUYDEN

BY L. HERBINGH

BRUSSELS.

128 J. A. JOHAN DERK V. D. CAPELLIEN,

Aan Zijne Doorluchtigste Hoogheid,
den Heere Prins van Oranje en
Nassau enz. enz. enz.

ALLERDOORLUGTIGSTE VORST!

De overtuiging van de redelijkheid en heilzaam-
 lijkheid van het verzoek, dat de ondergetekende
 ingevonden van 't Landgerichte en onderzoude
 districten van KEDINGEN, DELDEN en EIND-
 SCHIED, en de Kerstolen HEINO, WURE,
 OMMEN en DALFSEN op den eerstkomen den
 Landdag, door middel van dit Smeekschrift, waar
 van zij de eere hebben Uwe Doort. Hoogheid
 een dubbeld overgegeven, de vrijmoedigheid
 zouden nemen, om aan Rid. en Steden de Stae-
 ten van OYERTISSEL te doen; — De liefde
 en vaderlijke toegegenheid, die Uwer Doort.
 Hoogheids gansche Huis den Volke van Neerland
 ten allen tijde heeft toegedragen; bij alle ge-
 legenheden betoonde; — de viering begerde om
 van een dienstbaarheid ontslagen te worden, die
 hun te bijster tegenstaet. — Dit alles doet de
 ondergetekenden zig verhooren, Uwe Doort.
 Hoogheid te naderen met ootmoedige bede:

Der Uwe Doort. Hoogheid kunnen verschijlen
 toekend in medetogende aanmerkinge no-
 mende, de ondergetekenden met Uwe Doort.
 Hoog-

R E G E N T. 129

Hoogheids veelvermogene interesse en voor-
 sprack bij Ridderfchap en Steden gelieve te be-
 gunstigen, en dit hun Smeekschrift bij Hun
 Ed. Mog. met dien nadruk te ondersteunen,
 dat zij bij den uitslag mogen ondervinden,
 in een zake, die voor hun en hunne nako-
 melingen van zo veel belang en gevolg is,
 op Uwe Doort. Hoogheids hulp en bijstand
 niet te vergeefs gehoopt te hebben.

Walt doende.

1 E X:

Stukken tot de Drostendiensten
betrekkelijk.

- 1 Bedenkingen van FRANK DE VRIJE, over 't
Verzoeg over de onwetigheid der Drostendien-
sten van J. J. D. VAN DER CAPELLEN.
- 2 3 Brieven omtrent de Drostendiensten door een
Heer uit TWENTHE, aan een Koopman te Am-
sterdam geschreven.
- 3 Antwoord op den tweeden brief over de Dros-
tendiensten, door een Koopman te Amsterdam,
aan een Heer uit TWENTHE.
- 4 Zedige en vrijmoedige aanmerkingen op 't ver-
zoeg over de Drostendiensten van J. J. D. VAN
DER CAPELLEN.
- 5 J. J. D. VAN DER CAPELLEN TOT DEN
POL, REGENT, Leyden bij L. HERDINGH
1779.
- 6 Vervolg, Leyden bij L. HERDINGH 1779.
- 7 Aenfspraak aan Willem V.
- 8 Rechtsgeleerd Advies-Infraoir, door R. v. J.
en C. v. E. Leyden bij L. HERDINGH 1779.

LEZERS,

Onsang deze bladen tot een verzoek op den
Regent is dank- en in hebbende wijne blooming.
Dit zal wij aannemen, en u het geliefd
moet te doen, dewijl ik deze gebenedide al-
ler Neerlanden aendert overwaerdig ken-
re. — Den volledigen hantsen zal ik met
een nauwkeurige bijde der drachfeilen, welke
er tot mijn leedwezen te veel zijn ingeslagen,
geven, en dra deze zaak door vol hant zal
hebben gekregen. — Verwagt intusschen eer-
lang de careuse Historie der admisse van
J. J. DERK VAN DER CAPELLEN, in
de Overijsselsche Ridderfchap, met eenige tot
deze betrekkelijke stukken, en dit woord ter
incidinge te dienen. — In dit verhoed beoge
ik het luttige en louterlijke der tebezoeninge,
als of mijn Hoz. Welg. Gestr. door den
verhoemogenden inried van Zijne Doorl. Hoz-
heid, als Stadhouder van Overijfel, in onze
Provincie tegens derader constitutie in de
Ridderfchap was INGEDRONGEN, ac-
wijzen, en elk antwoorderden te wertui-
gen, dat deze voortreffelijke REGENT tot
die admisse volkomen was gerechtigd.

Te kan hij dezan niet nalaten wijne verwo-
deringe te kennen te geven over de thans in
zwang komende bevoerdigingen van NEERLANDS
ERFSTADHOUDER, en STADHOUDER DEZEN
RE-

REPUBLIEK, welke men van Zijne Doorl. Hoz-
heid heeft gend. Inzind mij verplicht deze be-
aling te hoor te geven, uit hebbende dat deze be-
naminge niet alleen door hantingen geliefd
en overantwoordelijk misbruikt wordt, maar
zeel der penne van den (a) Schryver der aan-
merkingen op de Unie, en den (b) mannelijken
Dichter der aanspraak aan Willem V. enrijge
it. Niet immers zijn die Doorluchtigste Ver-
sen uit 't Hoz. van Oranje tot Stadhouder
van Nederland. — wals tot Stadhouder der
Unie, maar wel tot Stadhouder van elk der
zeven Souvereine gewesten in 't hantder ver-
keeren: en hieruit blijkt tevens, dat de uit-
draking van het Doorluchtigste Hozd der Re-
publiek, in welken mislag de Schryver der (c)
brieven over de Drostendiensten is versalen,
even weinig kan worden gewettigd.

Elk, die eenige oorspronkelijke stukken, of
tot deze zaak van J. J. VAN DER CAPEL-
LEN, en de Overijsselsche Boeren — of tot
deze Republiek in 't gemeen betrekkelijk be-
zit, wil 't Vaderland en mij verplichten,
met dezelve mijnen Drucker te bezorgen. —
Pater vri

JUNUS BRUTUS CELTA.

Uit mijn Boekver-
tek 9 Oct. 1779.

- (a) Aanmerkingen op de werk. der Unie, door P.
FAVIER, p. 129, 130.
(b) Aenfspraak aan Zijne Doorl. Hozh. Neerland-
sche Erffstadhouder.
(c) Tweede brief, pag. 63.

MISSIVE

VAN

JONKHEER

JOHAN DERK VAN DER CAPELLEN
TOT DEN POL.

Aan zijne Doorluchtigste Hoogheid
den Heere Prins Erffstadhouder,
E. E. E.

DOORLUCHTIGSTE HOOGGEROZEN VORST EN HEER!

Un den Irenenarts der flakken, ingevolge Re-
gularie van Hun Ed. Mog. de Heeren Staaten de-
zer Provincie, van den 27. Maart dezes jaers, door
de Heeren Oraniers Gedeputeerden, op gisteren
aan Uwe Doorl. Hoogheid toegezonden, hebbende
gezien, dat mijn adres aan Ridderfchap en
Steden van den 19. Februarij bezitbleeden, enkel
bij extenfe, en niet volkomen in zijn geheel, onder
dezelven is geplaatst, zo ben ik, uit aanmerking,
dat dit stuk, geheel onkenbaar uit de fchets door
de Heeren van PALLANDT tot BERRER, en an-
dere Hun Ed. Mog. Gecommitteerden in Hun
Q
Rep.

VAN VERLEDEN TOT HEDEN

Niet alleen door "De Bredenhorst", maar ook door zijn nakomelingen heeft **JOHAN DERCK VAN DER CAPELLEN** binding met Heino gehad.

Hoewel hij maar één dochter had, zorgde zij er voor, dat **JOHAN DERCK** de voorvader is van veel adellijke en niet adellijke personen in en buiten Overijssel.

BEKNOPTE LEVENSLLOOP

De grootvader van **JOHAN DERCK** van moederszijde noteerde in 1741 het volgende in het:

"Boeck des Levens ende des Doots, vervattende de geboortens, als oock het affsterven van de naeste bloed-verwanten.

Anno 1741, des Dingsdaegs, sijnde geweest den 17 Januarij, is mijn outste dogter ANNA ELISABETH VAN BASSENN, binnen Thiel getrouwt met den Heer FREDERICK JACOB DERCK VAN DER CAPELLEN, Heer van Appeltern en Autforst, Capiteijn onder het Regiment van Broeckhuijsen.

1741. Des Donderdaegs, sijnde geweest den 2 November, omtrent seven minuten over agt uiren des morgens, is mijn outste dogter de Vrouw VAN DER CAPELLEN verlost van een soon, en is des Sondags savonds, sijnde geweest den 5 dito gedoopt door Dominus Goldbagh, en genaamt JOHAN DERCK, te weten Johan na de vaeder van mijn schoonsoon, en Derk na mij, en heb ik daer over als gevaeder nef-fens mijn schoonsoon ende den Heer van Oijen gestaen en is het selve door mijn schoonsuster, de Vrouw van Braekel ten doop gehouden, en door mijne jongste dogter na de kerk gedraegen". 1)

Fragment genealogie. 2)

JOHAN DERCK VAN DER CAPELLEN, Heer van Den Pol, Appeltern, Altforst en Hagen. Eerst als Heer van Den Bredenhorst en vervolgens als Heer van Den Pol, beschreven in de Ridderschap van Overijssel.

Zoon van:

FREDERICK JACOB DERCK VAN DER CAPELLEN, heer van Appeltern, Altforst, Boelenham, Hagen enz.; Major van de Infanterie.

Ampts Jonker en Heemraad des Ampts van tusschen Maas en Waal.

Hij overlijdt op 1 januari 1780.

Huwelijk: 17 januari 1741 te Tiel met **ANNA ELISABETH VAN BASSENN**.

Zij overlijdt op 18 december 1758.

Beiden zijn begraven in de grote kerk te Arnhem.

Uit dit huwelijk zijn de volgende kinderen geboren:

1. **Johan Derck** op 2 november 1741, overleden 6 juni 1784.
2. **Gerarda** op 3 oktober 1746, overleden 3 december 1746.
3. **Derk Reinder Christoffel** op 11 juni 1758, overleden 26 juni 1758.

Zoals reeds vermeld, bevat **ANNA ELISABETH VAN BASSENN**, echtgenote van jhr. **FREDERICK JACOB DERCK VAN DER CAPELLEN**, op 2 november 1741 ten huize van haar vader te Tiel van een "vrij min" kindje, een jongen, die **JOHAN DERCK** gedoopt wordt.

De toevoeging "vrij min" is slechts een gevolgtrekking, zij het dan geen willekeurige, uit de telkens herhaalde klachten over zijn gezondheid van **JOHAN DERCK** zelf. Op zijn 26ste jaar spreekt hij al van zijn "dodelijke zwakheid", op zijn 38ste noemt hij zich "in-

derdaad reeds versleeten" en in zijn brieven worden in telkens andere woorden die klachten herhaald en kan men er drie en twintig in vijf jaar tijds tellen. En tenslotte zijn slechts acht jaar ingespannen arbeid voldoende om zijn krachten te slopen. Hij sterft als hij nog maar 42 jaar oud is. Van zijn eerste jeugd is niets bekend.

Wanneer hij op 17 jarige leeftijd zijn moeder verliest, studeert hij al in Utrecht, na eerst de Latijnse school in Den Bosch te hebben doorlopen. Zijn ouders wonen in de buurt van Brabants hoofdstad op het buitengoed te Appeltern aan de Maas. 3)

Na het einde van zijn studietijd in 1763 wordt **JOHAN DERCK** "de wandelende jonker", die bij voorkeur niet in Appeltern op het kasteel van zijn vader woont, maar liever bij familieleden en vrienden logeert. 4)

Tijdens één van deze logeerpartijen leert hij zijn vrouw freule **HILLEGONDA ANNA BENTINCK** kennen. Zij is een dochter van Willem Hendrik Bentinck, heer van Wittenstein, Werkeren en Ahnem en van Elisabeth van Dedem, dochter van het huis de Gelder. 2)

Op 4 juni 1766 treedt hij te Kamperveen met haar in het huwelijk.

Aanvankelijk maakt de vader van **JOHAN DERCK** bezwaren tegen dit huwelijk; hij vindt zijn zoon een zwakkeling, buiten staat om een krachtig nageslacht na te laten. Hij denkt er zelfs over, zelf met freule Bentinck te trouwen. Tenslotte wordt het huwelijk van **JOHAN DERCK** met freule Bentinck toch gesloten, doch de vader staat aan **JOHAN DERCK**, naar het schijnt, geen riddergoed af, doch een kleine toelage. Daarom moet het jonge paar de eerste jaren van hun huwelijk bij haar ouders op "Wittenstein" te Kamperveen blijven wonen, waar op 20 maart 1767 hun enige dochter **ANNA ELISABETH** wordt geboren.

In 1769 koopt **JOHAN DERCK** de havezathe "De Bredenhorst" te Heino, een schijntransactie; want in 1775 wordt "De Bredenhorst" weer formeel overgedragen aan de bewoonster Catharina Muntz. In dat zelfde jaar (1775) koopt hij het landgoed "De Pol" (tussen IJhorst en Avereest aan de Reest) en noemt hij zich **JOHAN DERCK VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL**.

Als op 1 januari 1780 de vader van **JOHAN DERCK** komt te overlijden, erft hij het kasteel te Appeltern, met alle bijbehorende bezittingen. Appeltern wordt zijn zomerverblijf, naast Zwolle - waar hij omstreeks 1772 een huis aan de Bloemendalstraat heeft gekocht - als winterverblijf. 4)

HET NAGESLACHT

De eerste nakomeling van **JOHAN DERCK**, die weer binding met Heino heeft, is zijn achterkleindochter **RUDOLPHINE CHRISTINE ANTOINETTE**, gravin **VAN RECHTEREN**, geboren te Appeltern op 15 augustus 1814.

Zij trouwt op 2 februari 1842 te Zwollerkerspel met **GABRIEL JASPER GERRIT DE VIDAL DE SAINT GERMAIN**, burgemeester van Heino.

Zij wonen echter niet te Heino, maar op Huize "Het Reelaer" in de gemeente Raalte. 5)

Om in 1984, het herdenkingsjaar van **JOHAN DERCK VAN DER CAPELLEN**, eens kennis te kunnen maken met een nakomeling van **JOHAN DERCK** en om in de buurt van Heino te blijven, zijn we op bezoek gegaan bij Ds. Van Voorst Vader in Hoonhorst. Zijn overgrootvader **GABRIEL JASPER GERRIT DE VIDAL DE SAINT GERMAIN** was burgemeester van Heino van 1 januari 1838 tot 13 oktober 1886.

Zijn grootvader **KAREL DE VIDAL DE SAINT GERMAIN** had een dochter **SUSANNE CIVILLE SOPHIE**, die met zijn vader **PIETER JACOBUS FRANCISCUS VAN VOORST VADER** in het huwelijk trad.

De heer Ds. P.J.F. van Voorst Vader wonende te Hoonhorst.

Om het overzichtelijker te maken: 7)

I. **PIETER JACOBUS FRANCISCUS
VAN VOORST VADER**

geboren 30 juli 1913 te Neder Hemert
Ned. Herv. predikant van 1940-1946 te
Nisse op Zuid Beveland en van 1946-1978
tot zijn emeritaat te Eefde bij Zutphen.
Momenteel wonende te Hoonhorst.

Oudste zoon van:

II. **PIETER JACOBUS FRANCISCUS VAN VOORST VADER**, predikant.
geboren 24 maart 1886 te Harderwijk
overleden 1 mei 1957 te Middelburg
huwelijk 17 april 1912 te Kampen met **SUSANNE CIVILLE SOPHIE DE VIDAL
DE SAINT GERMAIN**

geboren 18 mei 1885 te 's-Gravenhage
overleden 12 mei 1965 te Middelburg

Dochter van:

III. **KAREL DE VIDAL DE SAINT GERMAIN**, civiel ingenieur.
geboren 30 januari 1848 te Zwolle
overleden 7 april 1932 te Dalfsen
huwelijk 5 oktober 1882 te Helvoirt (N.B.) met jonkvrouwe
FRANÇOISE PAULINE DE JONGE VAN ZWIJNSBERGEN
geboren 31 juli 1862 te Helvoirt
overleden 13 december 1959 te Dalfsen

Vierde zoon van: 5)

IV. **GABRIEL JASPER GERRIT DE VIDAL DE SAINT GERMAIN**, burgemeester.
geboren 6 december 1808 te Kleef
overleden 9 maart 1887 te Zwolle
huwelijk 2 februari 1842 te Zwollerkerspel met
RUDOLPHINE CHRISTINE ANTOINETTE, gravin **VAN RECHTEREN**
geboren 15 augustus 1814 te Appeltern
overleden 25 mei 1856 op "Het Reelaer" te Raalte

Dochter van:

- V. **Mr. JACOB HENDRIK, graaf VAN RECHTEREN-APPELTERN**
lid gedeputeerde staten van Gelderland, majoor mobiele schutterij,
gouverneur van Overijssel, lid van de Tweede Kamer.
geboren 27 november 1787 te Appeltern
overleden 9 juli 1845 te Zwollerkerspel
huwelijk 28 oktober 1813 te Arnhem met jonkvrouwe
CAROLINE VAN HAERSOLTE
geboren 16 september 1791 te Arnhem
overleden 25 september 1817 te Arnhem

Oudste zoon van:

- VI. **RUDOLPH CHRISTIAAN** des H.R. Rijksgraaf **VAN RECHTEREN**,
Heer van Westerveld, Wittenstein, Gerestein, Tull en 't Waal enz.
Ambtman van Maas en Waal, luit. kol. garde, in de ridderschap van Overijssel.
geboren 23 november 1749
overleden 31 december 1812 te Appeltern
huwelijk 11 november 1785 met **ANNA ELISABETH VAN DER CAPELLEN**,
vrouwe van Appeltern, Ahnem enz.
geboren 20 maart 1767 te Kamperveen
overleden 30 juni 1839 te Appeltern

Dochter van:

VII. JOHAN DERCK VAN DER CAPELLEN

Rudolf Christiaan graaf van Rechteren (1749-1812), toegeschreven aan A. Diezer.

Anna Elisabeth van der Capellen (1767-1839), vrouw van Rudolf Christiaan van Rechteren, toegeschreven aan A. Diezer. Door erfenis sedert 1802 bezitster van Wittenstein.

De heer Van Voorst Vader weet nog veel over zijn voorgeslacht te vertellen.
Op onze vraag of het progressieve, dat **JOHAN DERCK VAN DER CAPELLEN** in zich
had, ook nog in zijn familie voorkomt, noemt hij zijn grootvader **KAREL DE VIDAL**

DE SAINT GERMAIN en de kleinzoon van JOHAN DERCK, JACOB HENDRIK, graaf VAN RECHTEREN-APPELTERN.

Deze laatst genoemde deed als gouverneur van Overijssel in de periode 1831-1839 veel voor de provincie Overijssel. In tien jaar bracht hij Overijssel een halve eeuw vooruit.

Lezen we in het boek Overijsselse Portretten het artikel van J. van Beekum over **JACOB HENDRIK**, graaf **VAN RECHTEREN-APPELTERN** er op na, dan heeft dit artikel dezelfde intentie als alle andere artikelen, die over **JOHAN DERCK** zijn verschenen.

Over zijn grootvader **KAREL DE VIDAL DE SAINT GERMAIN** vertelt de heer **VAN VOORST VADER** het volgende:

"Na de Rijks HBS te Deventer te hebben gevolgd, studeerde hij te Delft voor civiel ingenieur. Daarna was hij betrokken bij de aanleg van spoorwegen in Nederland en Nederlands Indië. In de periode als ambtenaar bij de gemeente Kampen was hij betrokken bij de ontsluiting van het Kampereiland. Na zijn pensionering in 1919 vertrok hij naar Dalfsen en ging op Huize "De Vechtkamp" wonen horende onder "De Bergh" aan de weg van Wijthmen naar Dalfsen. In plaats van niets doen, zette hij zich te Dalfsen in voor het christelijk onderwijs. Was er in 1919 alleen nog maar een christelijke school in de buurtschap Emmen, door zijn inzet kwamen er meerdere christelijke scholen o.a. in Dalfsen en Oud Leusen.

Tevens hield hij zich bezig met de ontginning van Dalmsholte (een familiebezit) en was hij lid van de gemeenteraad van Dalfsen.

Ook was hij nog jarenlang voorzitter van het provinciaal college van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen".

Op 84 jarige leeftijd overleed hij en bij zijn ter aarde bestelling op de algemene begraafplaats te Raalte op 11 april 1932 waren vele hoogwaardigheidsbekleders aanwezig. 8)

Het vooruitstrevende komt volgens de heer **VAN VOORST VADER** van de heer **VAN BASSENN**, grootvader van **JOHAN DERCK VAN DER CAPELLEN** van moederszijde. Indertijd werd de heer **VAN BASSENN** vanwege zijn progressiviteit uit Arnhem verbannen.

J.K. Pruim-Reinders
M.H. Stavorinus

BRONNEN:

1. Genealogisch-heraldisch Genootschap "De Nederlandsche Leeuw", maandblad nr. 9 van september 1927. (Gem. Arch. Zwolle)
2. Geslacht register van den Huize van der Capellen. (Gem. Arch. Zwolle)
3. Boek "Erflaters van onze beschaving", Jan en Annie Romein
4. Joan Derk bulletin. (Culturele Raad Overijssel)
5. Nederlands Adelsboek 1910 (Gem. Arch. Zwolle)
6. Overijsselse Portretten. Jubileum uitgave ter gelegenheid van het 100 jarig bestaan van de Ver. tot Beoefening van Overijssels Regt en Geschiedenis. (Gem. Arch. Zwolle)
7. Verstekte gegevens door de heer Van Voorst Vader
8. Zwolsche Courant d.d. 12 april 1932 (Gem. Arch. Zwolle)

Uit een nota van burgemeester en wethouders der gemeente Heino naar aanleiding van het advies van de commissie tot het geven van namen aan straten, 15 december 1952.

Het college is de mening toegedaan, dat het niet juist is een gedeelte van de Lemelerveldseweg "Van der Capellenlaan" te noemen. Burgemeester en wethouders stemmen in met het gevoelen de naam van deze inwoner, die zoveel heeft gedaan voor het algemeen belang aan de vergetelheid te ontrukken, maar zij handhaven hun voorstel de weg langs de Nieuwe Wetering naar de heer van der Capellen te noemen. Deze weg ligt in de omgeving, waar hij gewoond heeft, n.l. op de "Bredenhorst".

Uit de notulen van de vergadering van de raad der gemeente Heino van 23 december 1952.

De **VOORZITTER** stelt aan de orde het geven van een naam aan de Lemelerveldseweg. De heer **BOS** deelt mede, dat de commissie van oordeel is, dat de heer van der Capellen beslist in het dorp vernoemd moet worden. Burgemeester en wethouders stellen nu voor de Nieuwe Wetering "van der Capellenlaan" te noemen maar dit acht de commissie niet juist.

De heer **BOSSCHER** vindt "Lemelerveldseweg" een onmogelijk lange naam.

De heer **HORSTMAN** vindt dit geen weg om "laan" te noemen.

De heer **HOFMEIJER** stemt in met de mening van de heer Horstman.

Spreker spreekt eerst van een laan, wanneer de weg aan beide zijden met bomen beplant is. Verder wil spreker er wel de aandacht op vestigen, dat de heer van der Capellen meer gedaan heeft voor de boeren dan voor de dorpelingen.

De **VOORZITTER** ziet het juistere de naam "van der Capellen" te laten voortleven in de omgeving, waar hij gewoond heeft.

De heer **BOS** antwoordt, dat de commissie de naam "van der Capellenlaan" wil veranderen in "van der Capellenweg".

De **VOORZITTER** brengt vervolgens het voorstel van burgemeester en wethouders in stemming, welk voorstel verworpen wordt met 6 stemmen tegen en 5 stemmen voor.

De heer **HOFMEIJER** wijst er op, dat het voorstel van burgemeester en wethouders, bij de weg langs de Nieuwe Wetering gedaan, historisch gemotiveerd is.

De heer **BOSSCHER** zegt, dat nabij de Lemelerveldseweg de landbouwschool is. Het hoofd der school kan dan met verwijzing naar deze naam wijzen op de afschaffing van de drosten-diensten.

Het voorstel van de commissie wordt vervolgens in stemming gebracht en aangenomen met 8 tegen 3 stemmen.

DE BREDENHORST van Havezathe tot boerenbedrijf

Wanneer we zoals gebruikelijk is voor het schrijven van een artikel, eerst de voorhanden zijnde literatuur doornemen beginnen we voor wat Heino betreft stevast met "Uit de Geschiedenis van de Marke en Schoutambt van Heino". Op blz. 45 van dit boekwerkje onder de kop: De Havezathe Breenhorst aan de Molenstege, lezen we "daar lag eenmaal de heerlijkheid de Breedenhorst een deftig spieker waarvan de klokken nog in de grachten moeten zitten, opgeborgen in woeligen oorlogstijd, toen ze tot kanonnen zouden worden vergoten".

We lezen echter in bovenstaande zin 3 termen nl. Havezathe, heerlijkheid en spieker, niet zo verwonderlijk: ook nu nog worden deze aanduidingen, soms ook nog aangevuld met Kasteel, naar believen door elkaar gebruikt, terwijl ze elk op zich een verschillend iets betekenen.

Een heerlijkheid is een rechts-gebied waar de Heer zelf recht mocht spreken in een groot aantal zaken, bijv. heerlijkheid Diepenheim.

Een spieker is wat we nu noemen een Herenhuis, meestal stammende uit 2e helft 18e eeuw en van oorsprong vaak eigendom van het stedelijke patriciaat, bijv. de Gunne en de Vlaminckhorst.

Een Havezathe echter was wat men noemde een "adellijk getimmerte" waaraan politieke rechten waren verbonden. Voor 1580 sprak men van Zaalstede.

Wanneer we teruggaan in de late middeleeuwen als de Bisschop van Utrecht (het Sticht) ook landheer is in Overijssel (het Oversticht) en in latere jaren wanneer de stadhouder dit is namens de vorsten uit het Habsburgse Huis, Karel V en Philips II worden er landdagen gehouden, vergaderingen in de open lucht waar voor werden opgeroepen "de lekeluden bij kerkesprake maar de ridder en de knapen sal hij bidden (ontbieden) totten huijsen hoerer woeninge, en de so sijn si sculdigh alle tesamen te comen... tot ene stede, geheden Spolderberch". (Zwolle).

Met lekeluden worden bedoeld de afgevaardigden van de steden (het gewone volk moest werken).

De ten landdage verschreven opgeroepen riddermatigen waren zonder uitzondering tevens leenmannen van de bisschop. Van de bisschop hun leenheer hadden zij landerijen, boerderijen en/of tienden in leen. In tijden van nood zou de leenheer hen beschermen; als tegenprestatie moesten echter de leenmannen gereed staan met "een rey-sich peerdt en met harnasch, tuych, spese ofte ander geweer", om de leenheer van dienst te zijn wanneer hij zonodig een oorlogje meende te moeten voeren. De ridders hadden wel het voorrecht van vrijdom in de schattinge, d.w.z. vrij van belasting betalen.

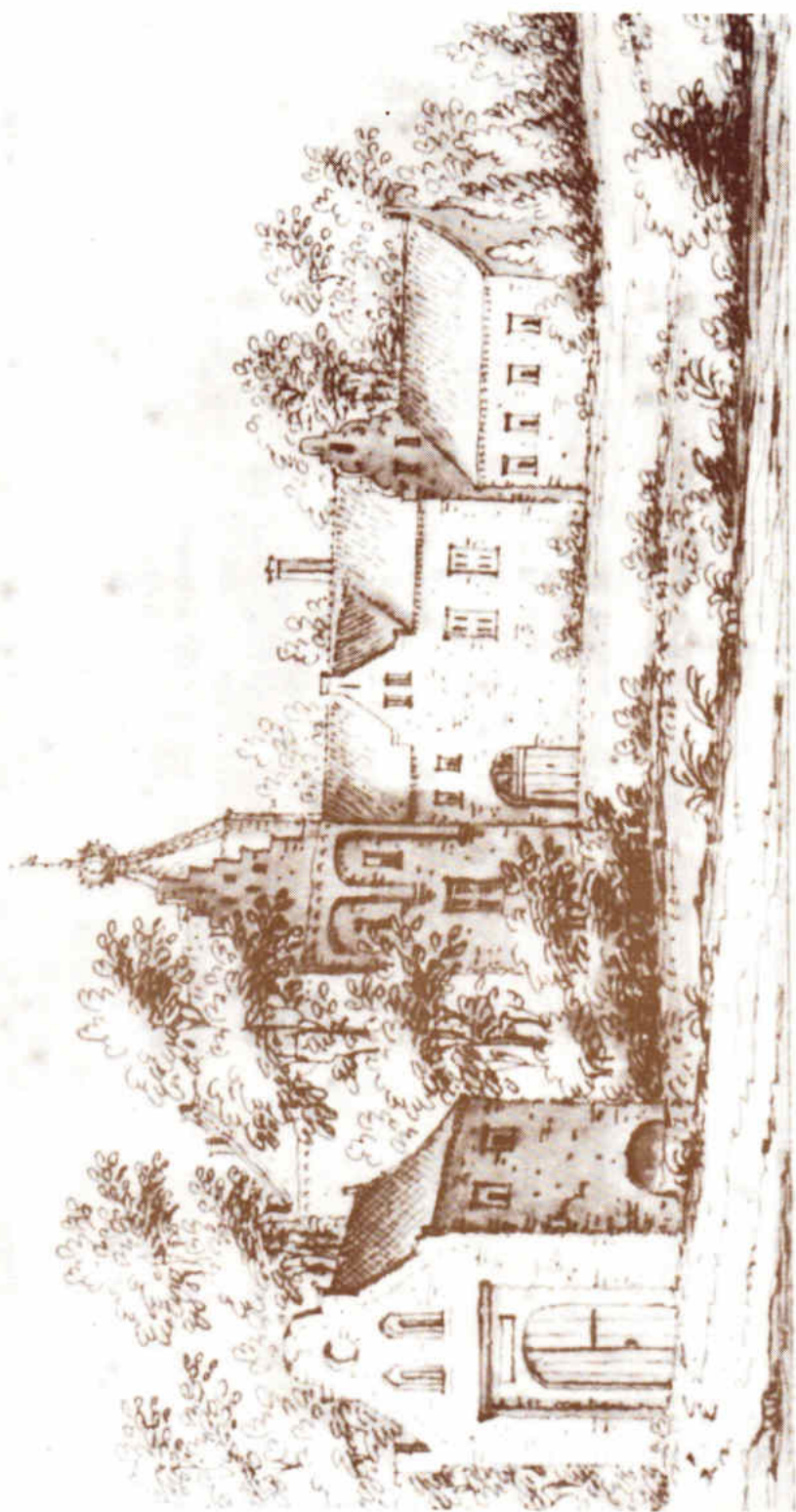
Echter de aanslag werd wel geheven maar moest door de overige belastingbetalers in het Kerspel opgebracht worden.

Waar staat ook al weer "Wie heeft zal gegeven worden".

Deze vrijing bleef een moeilijk punt, in 1603 wordt dan ook door de Staten bepaald dat de comparanten ten landdage naast hun havezathe niet meer dan 25 mud gezaai (plm. 12½ ha bouwland) en 15 koebeesten mochten vrijhouden van de schatting.

We zien dus dat zij hun havezathe mochten vrijhouden.

In 1600 werd tevens bepaald dat zij daar ook werkelijk moesten resideren.

A sketch of the Broom Court in the

Terug naar de Bredenhorst.

Reeds in 1382 hield Herman van Voorst het huis de Bredenhorst tot een open huis voor de Bisschop van Utrecht. Hij had het in leen gekregen en moest zijn huis bij tijd en wijle beschikbaar stellen aan de bisschop.

Na zijn dood werd in 1409 zijn broer Johan van Voorst beleend met de Bredenhorst. Johan stierf voor 1417 en toen werd zijn dochter Agnes beleend met dit goed.

Vele malen werd daarna "die hofstede geheten de Bredenhorst gelegen in het Kerspel van Heino" en met een waar in de Marke Dalmsholte, verkocht. Bij dit goed behoorde ook de windmolen, alsmede tienden en het erve en goed Moinehuys (Munnikhuis, Stationsweg 2-8).

Rond 1450 geeft Alof van Haren samen met zijn zoon Frederik een schuldbekentenis af aan zijn neef Otto van Rechteren Fzn onder zekerstelling van de Erven Krayenschot (nu fam. Jetten) en het Rosendael, alsmede het huis en de Hofstede de Bredenhorst.

In 1450 is er dus al duidelijk sprake van een huis en een boerderij.

In 1486 ontstond er een conflict tussen de gebroeders Johan, Alof en Zeger van Rechteren enerzijds en Engelbert en Roelof van Langen anderzijds over het bezit van het huis dat toen bewoond werd door Margaretha van Haren en haar zuster Diderika, de moeder der beide van Langens.

De ontruiming door de broers van Rechteren was blijkbaar niet zonder slag of stoot verlopen. De beide dames beklagden zich voor de Schout van Zwolle over blauwe plekken

Het Huis Bredenhorst, in Salland, Heino.

op armen en benen. De bisschop echter stelde de van Rechterens in het gelijk. Zeger van Rechteren in 1520 gehuwd met Mechteld van Doornick stichtte een groot aantal missen, voor het zieleheil van ouders, vrienden en magen, alsmede een rente om een priester te onderhouden, ten behoeve van een kapel op het huis de Bredenhorst.

De van Rechterens zijn decennia lang eigenaar geweest van de Bredenhorst met daarnaast nog vele andere bezittingen in Salland. Het verhaal wil dat zij vanaf Heino over hun eigen gronden naar Deventer konden rijden.

In 1650 is er kennelijk enige twist tussen de erfgenamen van Margaretha van Munster eerder weduwe van Zeger van Rechteren, zij lieten n.l. "eene olde eijken koste, met veele ijsere banden beslagen, met twee olde france ronde cofferkens ende noch twee platte vierkante eijken schrijntjes" uit het huis de Bredenhorst halen, de inhoud visiteren en weer toezegelen.

In 1653 ging de Bredenhorst door koop over aan Simon van Haersholte tot Swaluwenborg voor een bedrag van f. 43000.--. Simon overleed echter in 1679, waarna het huis de Bredenhorst kennelijk in verval raakte.

In 1675 waren er nog 2 vuursteden in het huis en in 1682 maar één enkele (men moest belasting betalen over het aantal schoorstenen).

In 1759 verkopen de van Haersholtes de goederen in Heino aan Catharina Muntz de dochter van schout Hendrik Muntz en Eva van de Sluijsen.

De koopsom bedroeg f. 15.440.--. Deze zeer draagkrachtige familie had meer bezit onder Heino, o.a. in het Lierderbroek en aan de Oude Wetering.

In 1752 bewoont deze familie een huis, met 3 vuursteden en een panoven in het Herenbrinkerrot onder Heino. In de taxatie voor de 1000e penning werden ze aangeslagen voor f. 33.181.--. Zij is het die de Havezathe en kennelijk niet het huis waarin ze zelf woont, verkoopt aan Joan Derk van der Capellen.

Ook later weer, is er sprake van het huis en de havezathe den Bredenhorst. De havezathe stond in het Zandsteegrot, nu Molenweg 10, het huis stond in het Herenbrinkerrot a/d overzijde van de Nw-Wetering, nu ongeveer Herenbrinksweg 2.

Ook later (bijv.: Kerkteiling 1798) vinden we in het IV rot: "Bredenhorst Gerrit Jan Engberts zijn vrouw Barta Teunis en zoon Engbert". In het V of Herenbrinkerrot en dus over de Wetering vinden we "'t huis de Bredehorst bewoont door S.T. Smits wed Gansneb gen Tengnagel, H.G. gen Tengnagel, de hovenier Adolf Grotenhuis, 3 meiden en 1 knecht".

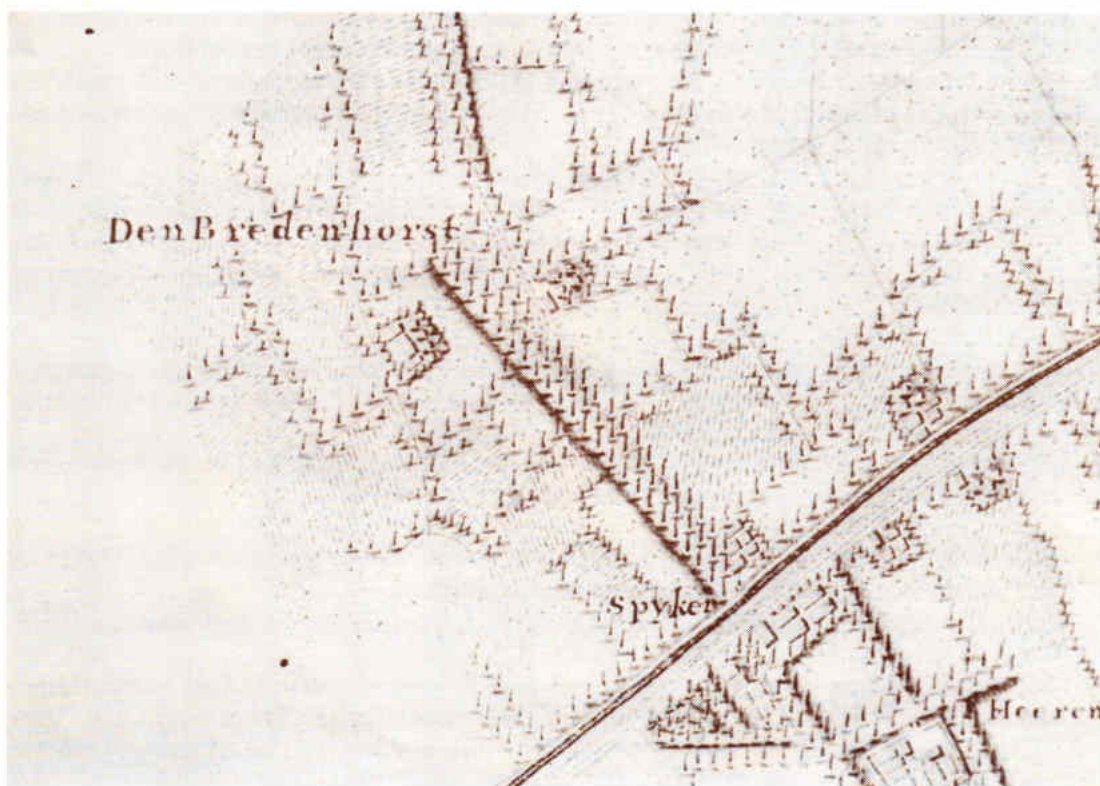
In de volkstelling van 3 jaar eerder vinden we dezelfde situatie. Het beroep van Gerrit Jan Engberts is Kater (kleine boer), Samuela Theophiela Smits is rentenier.

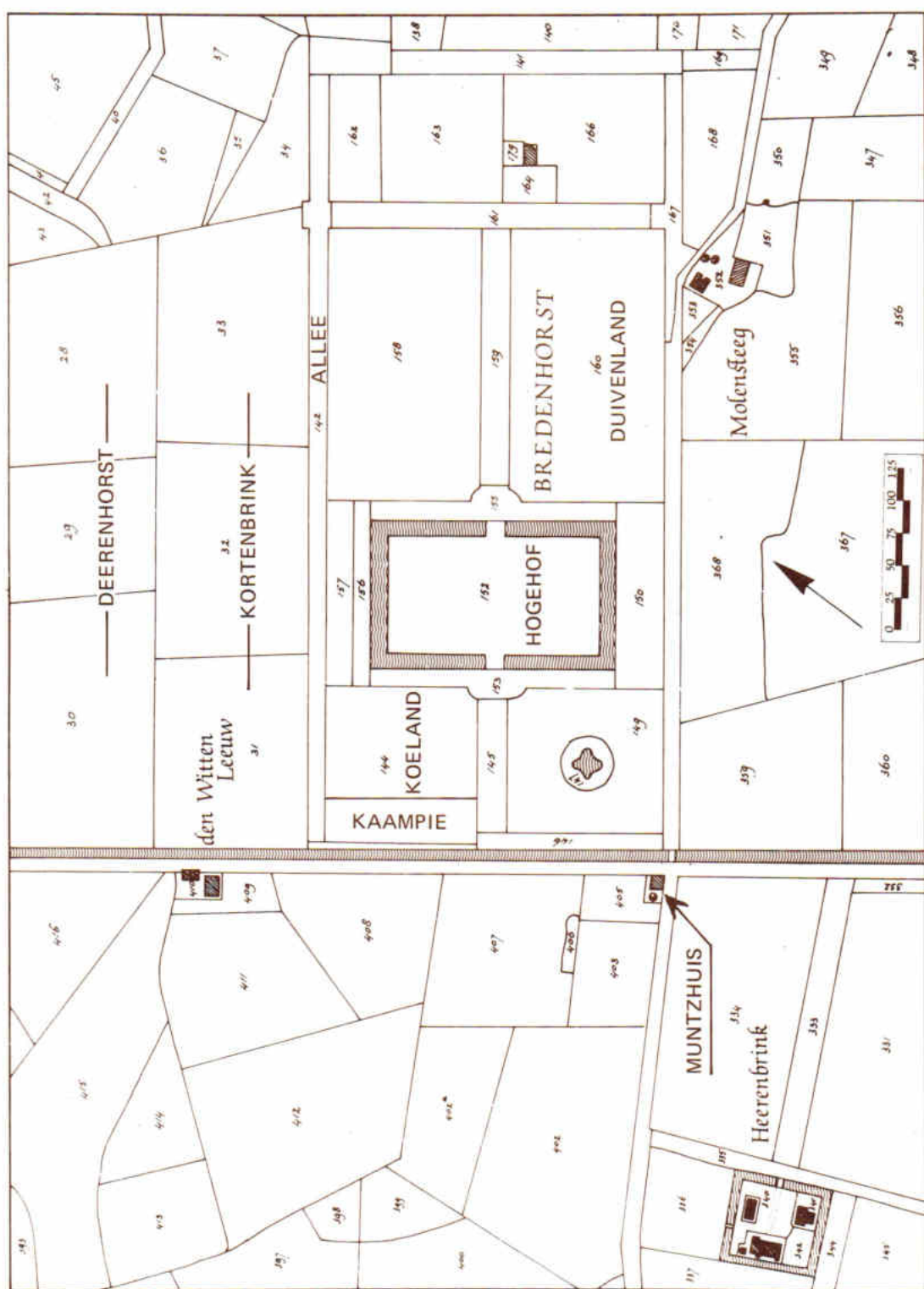
Wanneer dus J.D. v.d. Capellen in 1769 de Bredenhorst zgn. koopt van Mej. Muntz, is deze waarschijnlijk al onbewoonbaar, wat voor van der Capellen geen enkel bezwaar was, hij wilde in de politiek en moest dus in het bezit zijn van een havezathe. Het was een schijnkoop, Mej. Muntz had dan ook het recht van revensaal (terugkoop). Zijn intocht in de Staten van Overijssel werd dan ook, mede vanwege deze kromme weg, heftig tegengewerkt door de Ridderschap.

Dat de landerijen tussen Oude en Nieuwe Wetering vanaf de Herenbrinksweg bij de Bredenhorst behoorden is welhaast zeker. Het Holtermans, nu fam. Middag en de Schiphorst nu fam. Herder behoorden aan Mej. Muntz, evenals de molen die in latere jaren aan de Bredenhorstweg stond met de bakkerij, waar nu Mies Hemels woont.

Op de kadastrale minuutplans heet deze hoek dan ook Molenerven.

Kaart door H. van Hooff 1781.

Kaart van de haven Bredenhorst aan de Nieuwe Wetering, naar de kadastrale minuutplan door Van Wijngaarden, ca. 1811.
Gemeente Heino, sectie D (1e blad), nr. 152.

Enkele jaren later als v.d. Capellen de havezathe den Pol onder Avereest koopt, is Mej. Muntz weer eigenaresse. Na haar overlijden verkopen de ergenamen het bezit aan Borchard Herman Gansneb genaamd Tegnagel. Zijn weduwe woont later in het huis van de wetering (zie boven). Na haar overlijden komen deze goederen aan haar dochter die gehuwd was met Coenraad Willem Sloet tot Tweenijhuizen. Hij verkocht het Muntzhuis a/d Nw-Wetering in 1804 aan de eigenaar van de Herenbrink, deze liet het huis terstond afbreken. De Bredenhorst bleef in het bezit van de fam. Sloet, eerst van de dochter Samuella Theophile gehuwd met Mr. B.R. Royer, notaris te Zwolle. Na haar dood erfde Coenradine Willemine Royer, gehuwd met Mr. W.D. Coninck Liefsting, de Bredenhorst.

Hun erfgenamen verkochten in 1912 de Bredenhorst, de boerderij met 20 h.a. grond, aan Herm Jan Snel landbouwer te Heino.

Na zijn overlijden werd het bedrijf in tweeën gesplitst, zoon Evert Jan bleef op de Bredenhorst met het Oostelijke deel van de grond en zoon Gerrit Jan kreeg het Westelijke deel van de grond waar hij een nieuwe boerderij op stichtte (nu Molenweg 14).

In die periode werden tevens vele sloten en grachten gedempt, het land geëgaliseerd en herkaveld.

Heden ten dage is er bijna niets wat nog herinnert aan de vroegere glorie van de Bredenhorst. De oude boerderij heeft nog enigszins de gedaante van een bouwhuis. Gelukkig is twee jaar terug de bel, die jarenlang op de zolder gelegen heeft, weer op de nok van het dak geplaatst. Deze bel eertijds gebruikt om begin en einde van de werkdag aan te kondigen, draagt als opschrift: Soli deo Gloria 1719.

Ook enkele veldnamen (zie kaartje) doen heden ten dage nog terugdenken aan de oude toestand, terwijl de mollen nog steeds al wroetende puin en stenen naar boven brengen op de plek waar eens de Havezathe de Bredenhorst heeft gestaan.

Wim Grootenhuis.

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

"OMHEINING"

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten "omheint".

Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein "omheint", in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

Secretariaat: Davenschot 1, 8141 BB Heino
Tel. 05729-1986

Postrekeningnr.: 2517412

Rabobank Heino: rek. nr. 3271.12.271

Gironummer van de bank: 800093

Amrobank Heino: rek. nr. 4192.74.006

Gironummer van de bank: 953047

Kontributies:

Leden f. 25,00 per jaar (elk volgend gezins-
lid f. 12,50 per jaar)

Donateurs f. 20,00 per jaar

Abonnees in Heino f. 15,00 per jaar

Abonnees buiten Heino f. 20,00 per jaar

Losse nummers f. 5,00

Algemeen informatie-adres:

G.W. Grootenhuys, Kruzebrink 36,
8141 WD Heino, tel. 05729-1661

Bestuur:

H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino - voorzitter

J.K. Pruim-Reinders
Davenschot 1, 8141 BB Heino - secretaresse

G.A.M. Diepman,
van Hille Gaerthéstraat 28, 8023 CB Zwolle
- penningmeesteresse

G.W. Grootenhuys,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino - algemeen
adjunct

G.H. Elshof,
Kolkweg 9, 8055 PS Laag-Zuthem

R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

T.M. Valkenaars-Tolenaar,
Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

Werkgroepen:

1. Archeologie

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

2. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: T.M. Valkenaars-
Tolenaar
Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

3. Dialekt

Contactpersoon: H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino

4. Folklore

Contactpersoon: H. Siemers-Buis,
Rozeboom 2, 8141 WP Heino

5. Foto- en geluidsdocumentatie

Contactpersoon: D.A. Jager,
Davenschot 48, 8141 BD Heino

6. Genealogie

Contactpersoon: J.K. Pruim-Reinders,
Davenschot 1, 8141 BB Heino

7. Geschiedenis

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

8. Natuur en Milieu

Contactpersoon: G.W. Grootenhuys,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino

Tijdschrift "Omheining"

Redaktie-adres: Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino, tel. 05729-2208

Redactie:

H.A.M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino

M.H. Stavorinus, Kon. Julianastr. 17,
8141 ET Heino

H. van der Veen, Schoolstraat 10,
8141 EN Heino

B. Kruger, Disselhof 5,
8141 WZ Heino (typiste)

W. Witteveen, Linde 19,
8141 ST Heino (vormgeving)

Druk: Sono Heino

Vereniging voor Heemkunde "OMHEINING" te Heino
4e jaargang — nummer 4 — december 1984

INHOUDSOPGAVE

- blz. 234 Van Ittersum — W.H. baron van Ittersum
Over zijn wapen en zijn geslacht.
- blz. 236 Wie is wie? — Henk Kevelam
Reakties gevraagd.
- blz. 237 Brand en brandweer (V) — Henk van der Veen sr.
Voortschrijdende modernisering.
- blz. 240 Feestdagen in december — J.K. Pruim-Reinders
Volgens een middeleeuwse kalender.
- blz. 246 Elektrificatie van Heino (slot) — F. Vlierhuis
Herinneringen uit de tijd rond 1920.
- blz. 248 Wie woonde waar? (II) — Henk Kevelam
Heino omstreeks 1930.
- blz. 250 Gien fees zonder bezinning — Mimi Wolfkamp-Hansman
Kerstgedachte 1984
- blz. 251 Op de aardbol — Gé Elshof
Een gedichtje uit het Twents.
- blz. 251 Nieuwe werkgroep — Peter Weller
Een groep "Topografie".
- blz. 252 Van de bestuurstafel.
-

De kopie voor het volgende nummer moet uiterlijk 1 februari 1985 binnen zijn bij het redaktieadres: M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17, 8141 BM Heino (tel. 2208).

(red.)

Wij stellen het zeer prijs dat ons lid de heer W.H. baron van Ittersum op ons verzoek in het volgende artikel iets over zijn voorgeslacht heeft willen schrijven.

VAN ITTERSUM

vrij naar J.B. Rietstap, Wapenboek der Nederlandse Adel, 1883.

Volgens oude overlevering zou ten tijde van de vroegere Duitse Keizers een van zijn hovelingen bij een tournooi zijn tegenstander uit het zadel hebben gelicht en daarna bij het openen van het vizier de keizer herkend hebben. Verontwaardigd over zijn nederlaag zou de Keizer hebben gezegd: "Gij zijt een ezel", waarop de hoveling zou hebben geantwoord in het latijn: "Id ter sum". Dit klinkt hetzelfde als zijn naam en betekent: Dat ben ik driemaal. Legendes hebben vaak een grond van waarheid; welke deze hier ook moge zijn, het wapen van de familie Van Ittersum wordt gevormd door drie ezelskoppen van keel (rood) op een schild van zilver.

Enkele oudheidkundigen in de vorige eeuw namen aan dat het geslacht Van Ittersum voortkomt uit de Westfaalse dynastie Itter, die in de middeleeuwen is uitgestorven. Deze bewoonde o.a. het stamslot Itter in de omgeving van Kassel. Van de burcht Itter bestaat nog de ruïne. In het wapen voerde deze dynastie een staande leeuw. Een van de leden van dit geslacht vestigde zich in de buurt van Zwolle: Ittersheim; zijn afstammelingen werden verder hiernaar genoemd. Het zegel van Arnold van Ittersum (1347) bevat een staande leeuw, latere Ittersums voerden de drie ezelskoppen in hun wapen (Roelof 1384 en Robert 1386).

Zegel van Arnold
van Ittersum
1347.

Zegel van Roelof
van Ittersum
1375.

De oudste vermeldingen zijn die van Arnoldus van Ittersum (1120) onder de edelen van Overijssel en van het sterven van Getrude ab Ittersum, "Soror Domini Joannis a Daventria" anno 1160. De marke Ittersum zelf wordt in giftbrieven en berichten van de jaren 1207, 1213 en 1233 genoemd.

Vanaf de 14e eeuw is er een onafgebroken geslachtsopvolging bekend: anno 1334 staat Wolff van Ittersum, schepen van Zwolle als eerste vermeld.

Meer dan drie eeuwen (van voor 1400-1700) hebben de Ittersums het "Hof te Zwolle" in eigendom gehad: achter het postkantoor naast de Bethlehemkerk, het huidige Karel V-huis, met het daarnaast liggende nu in verval verkerende grotere gebouw met een ingang aan de Sassenstraat. De bewoners van het Hof liggen begraven in een familie-grafkelder in de Bethlehemkerk. Roelof was de eerste bewoner van het Hof. Zijn zoon Jan was burgemeester van Zwolle (1380-1464); deze heeft het "Hof" uitgebreid en heeft verder de huizen de Voorst, Beckum, Werkeren en de kapel St. Laurens met zijn gasthuis in Zwolle gebouwd.

De derde zoon van Jan was Robert: door zijn huwelijk met Van Wijtman kwam hij op havezathe het Nijenhuis (15de eeuw), waar de familie tot in het begin van de 18de eeuw heeft gewoond. In 1631 kwam ene Ernst van Ittersum door zijn huwelijk met Gerhardina van Langen op havezathe de Oosterhof te Rijssen, waar de familie tot eind 19de eeuw heeft gewoond. Zij liggen begraven in een grafkelder in de NH-kerk te Rijssen. Verder hebben er Ittersums gedurende kortere tijd gewoond op ondermeer de havezathen 't Reelaer, de Hofstede, Luttenberg, Schoonheten, de Leemkule, de Gerner, Wolfshagen en Werkeren.

De Zwolse tak is uitgestorven. Het lijkt echter aannemelijk dat de talrijke Ittersums - of wellicht een deel van hen - in de omgeving van Zwolle, Kampen en Hasselt daarvan afstammen. De tak van de Oosterhof is nog uitgebreid aanwezig.

De Ittersums hebben in het verleden in Overijssel door hun lidmaatschap van de Ridder-schap in het provinciaal bestuur gezeten, waren drost van IJsselmuiden, Salland, Twente en ook Lingen (WD) en zaten in het stadsbestuur van Zwolle en Hasselt.

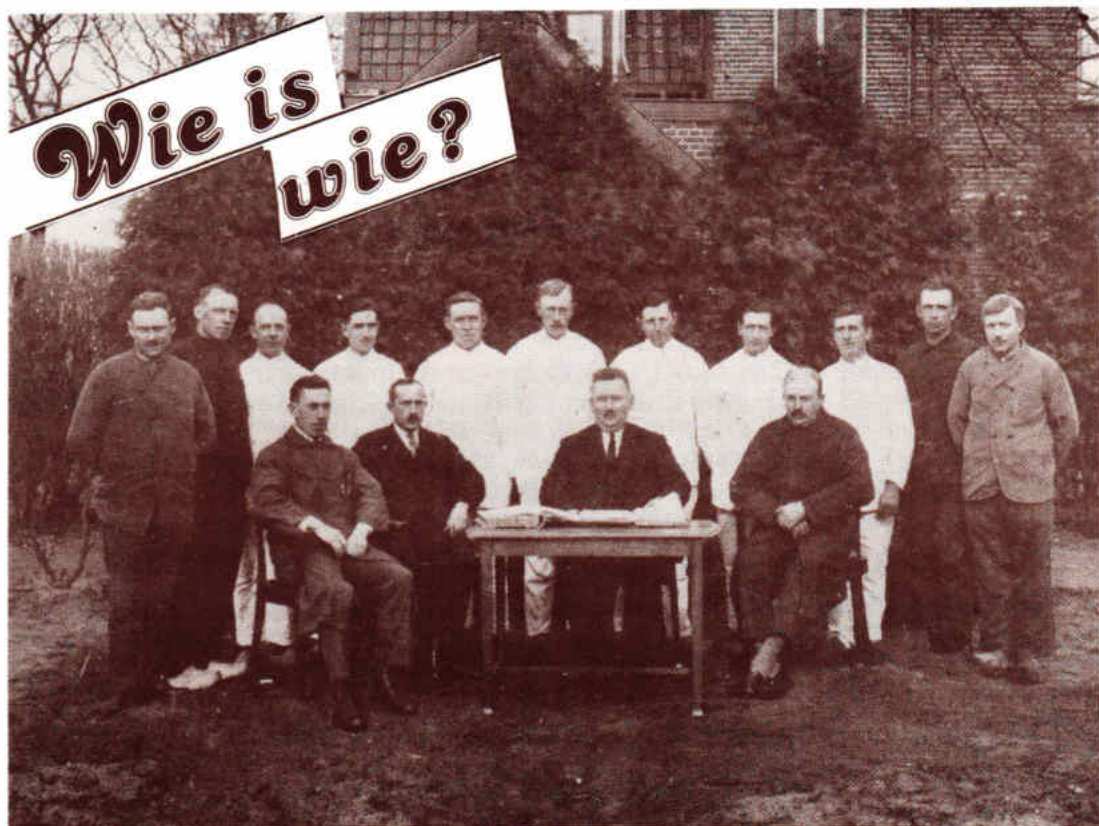
Verder hebben zij veel militaire functies gehad in Overijssel. Zo hebben Robert van Ittersum tot Nijenhuis en zijn zoon Ernst zich verdienstelijk gemaakt in de strijd tegen de Spaanse overheersing.

Robert werd herhaaldelijk namens Overijssel in gezantschap naar Alva gezonden en raakte in 1581 gevangen bij een aanslag op Goor. Zijn zoon Ernst was lid en voorzitter van het eerste Overijsselse College van Gedeputeerde Staten en later ook lid van de Raad van State en drost van Twente tot 1611. Zijn kleinzoon, heer Van Noordeurningen en Luttenberg, was commandant van Maastricht. Hij sneuvelde in 1669 in een duel en werd begraven in Maastricht, waar nog steeds zijn grafsteen met de 16 kwartieren te bezichtigen is.

Vermeldenswaard is verder nog Robert gehuwd met Eleonora Bentinck en eerder gehuwd met Joachina van Rechteren; deze bewoners van het Nijenhuis schonken het avondmaals-zilver aan de NH-kerk in Heino. Zij zijn begraven in de NH-kerk te Wijhe; een monument siert hun graf. Robert is drost van Twente en drost van Salland geweest en trok als kolonel van een regiment te paard met Willem III (koning-stadhouder) naar Engeland.

Vermelding van andere Ittersums die in de geschiedenis van Overijssel een rol hebben gespeeld, zou te ver gaan in dit bestek. Het is echter duidelijk dat deze familie zich sedert lang verbonden weet met onze provincie. De drie ezelskoppen die men op vele plaatsen in Overijssel kan aantreffen - onlangs is er ook nog een afbeelding ontdekt op de gewelven van de Broerenkerk in Zwolle - getuigen hiervan.

W.H. van Ittersum.

WIE IS WIE?

Deze keer een foto, gemaakt omstreeks 1927 in Heino.

De vraag is: Wie waren deze personen en welke functie hadden ze?

Reakties deze keer aan

H.J. Kevelam, Zwolseweg 29, tel. 2282.

WIE WAS WIE?

De foto op bladzijde 208 in het vorig nummer heeft geen reakties opgeleverd. De reden daarvan zal zijn, dat de figuren erg klein zijn. De huizen werden gebouwd in 1920 door de woningbouwvereniging "Beter Wonen". Later werden ze gemeente-eigendom.

Het wegdek bestond toen uit een klinkerbestrating. De eikenhakhoutsingel rechts is op de foto heel goed te zien. Voor het overige verwijzen we naar het artikel "Wie woonde waar?" elders in dit blad.

BRAND EN BRANDWEER (V)

Tegen het eind van de vorige eeuw wordt er waterleiding aangelegd in de stad Zwolle. Het stadsbestuur is met het oog daarop van plan enkele brandspuiten af te schaffen. Dat komt het Heinose gemeentebestuur zeer gelegen, want de brandmeester H.W. Rakhorst adviseert op 3 augustus 1893 om of nieuwe slangen aan te gaan schaffen of een andere brandspuit te kopen. Dit laatste gaat gebeuren: men koopt van de Zwolse brandweer een tweedehands exemplaar voor f. 250,-. Wel dient de bergplaats van de brandspuit te worden verbeterd, naar het oordeel van de brandmeester, zodanig "dat er geen vuil of anderszins in kan vallen". De raad besluit in het bestaande lokaal een vliering aan te brengen, kosten f. 49,-.

Idel achtb. Heer

*By de op te des achen dene
bespreking der brandspuit
is gebleken de slangen en
andere de stad teken
dient.*

*Brandspuitmeester
stellen van vernieuwen der
slangen of het aankoop
van een andere brand
spuit het is door overneming
of door aankoop*

Hein 3 aug. 1893

*H. W. Rakhorst
brandmeester*

Ma. 25 Oct. 1893, N° 185.

A. T. de uitbreiden der Brandmeester

*Na dat laten dat 14 oktober de
meest aangekocht brand-
spuit alhier was aangekomen
zijn de spuit gester Vrijdag
4000 op geboepen van een ope-
ning te doen dat met de reuk-
spuit daad aan een een ach-
tepomp te doen der id.*

*By die overneming zijn alle slan-
gen bespoeld welke in goe den
staat bevon der zijn.
Het brand college stelt van
beantw. een kleine herstelling
aan de slang der achtepomp
te bereid. Een overneming aan de
boven tot het droogen der slangen
in de de forren hier te stellen
van de bergplaats der brandspuit*

*Hein
23 okt 1893.*

H. W. Rakhorst

Brieven van Brandmeester Rakhorst aan de Burgemeester

Op 12 december 1896 vindt er een herindeling plaats van de brandweermansschappen, en wel als volgt:

H.W. Rakhorst, brandmeester;
A.J.H. Spitzen, G. Rakhorst en B.A. Geertman, spuitmeesters;
H. van der Vegt en H.J. Langenberg, spuitpijpvoerders;
H.J. Vorrink en J.H. Sterken, spuitslangvoerders;
E.A. Kamphof en D. Knippenberg, lantaarndragers;
en verder 16 pompers en 16 waterdragers.

Met de slangen van zo'n brandspuit blijft het toch maar altijd tobben: in 1911 verkeren ze in een desolate toestand. De heer Schutte, opperbrandmeester te Zwolle, wordt uitgenodigd de zaak eens te komen inspekteren. Hij komt tot de slotsom, dat er inderdaad niet veel goeds meer bij is en bovendien constateert hij, dat er ook aan de brandspuit zoveel mankementen zijn, dat hij nauwelijks meer is te repareren. Het brandcollege, bestaande uit de heren G. Rakhorst, B.A. Geertman en H.J. Langenberg, woont te Zwolle

een proefneming bij en adviseert tot aankoop van een nieuwe spuit, die met inbegrip van 120 m. slang en 7 stel koppelstukken komt op f. 410,--. Verder dringt dit brandcollege bij het gemeentebestuur aan op:

1. reparatie van de oude spuit, kostenraming f. 70,--.
2. het laten maken van drie nortonwelpotten in de kom van het dorp, kostenraming f. 400,--.

3. salariering van het brandweerpersoneel.

De raad gaat met deze voorstellen akkoord.

De oude spuit wordt hersteld door koperslager Meuleman uit Zwolle, kosten f. 30,--.

Bovendien zal deze nog leveren:

110 meter slang	f. 70,--
5 stel koppelingen	f. 17,50
1 slang	f. 10,--.

Wat de Norton-pompen betreft, welnu, deze komen er ook. De Commissaris der provincie Overijssel verleent op 18 april 1912 aan de gemeente Heino vergunning

tot het slaan en hebben van drie nortonwelpompen ten dienste der brandweer, in den linkerberm van den Rijksweg van Zwolle naar Nijverdal in de gemeente Heino, tusschen de H.M. 137 en 145, en zulks onder de navolgende voorwaarden:

a. De drie nortonwelpompen worden geslagen respectievelijk op 54 M voorbij H.M. 137; 21 M voorbij H.M. 141 en 55 M voorbij H.M. 144 op afstanden van niet minder dan 3.50 M uit de as van de verharding van den Rijksweg.

De spuitgasten zullen voortaan salariering ontvangen. Deze wordt bij de Nieuwe Verordening op de Brandweer van 1912 (art. 24) vastgesteld op: 20 cent voor het eerste uur en voor het tweede en de volgende uren op 15 cent, waarbij een half uur voor vol wordt gerekend. Bij oefeningen wordt deze vergoeding gehalveerd.

Verder bevat deze verordening nog enkele nieuwigheden, in de artikelen 8 en 9 als volgt omschreven:

Brandmeesterpenning

"Bij de brandspuiten zullen worden aangesteld een opperbrandmeester en drie brandmeesters. Zij zullen als onderscheidingsteken een penning hebben, de eerste een met opschrift 'opperbrandmeester' en de anderen met 'brandmeester', in dienst zijnde zichtbaar op de borst te dragen.

Verder zal aan de brandspuit een getal van minstens 50 personen verbonden zijn, onder de naam van spuitlieden. Tot onderscheidingsteken zullen deze spuitlieden voorzien worden van een blikken penning, waarop het volgnummer voorkomt".

(N.B. In deze verordening wordt nergens meer gesproken van een kan jenever als versnapering na het blussen van een brand.....).

Kort daarna besluit het gemeentebestuur tot aanschaffing van een z.g. hooiboor, kosten f. 30,--. Daarmee kan een boer de breeihitte bepalen in zijn hooiberg. Maar hij moet als huur voor dit instrument f. 1,50 bij vooruitbetaling voldoen.

Tot slot van dit artikel een Lijst van dienstplichtigen bij de Brandweer in de gemeente Heino van 26 augustus 1913:

OPPERBRANDMEESTER: A.J.H. Spitzen

BRANDMEESTER nr. 1: B.A. Geertman

manschappen (blauwe nummers)

- nr. 1 Oortwijn Th J
- nr. 2 Olst van H
- nr. 3 Kuiper G J
- nr. 4 Schooten van H A
- nr. 5 Jacobs H G
- nr. 6 Hassink H
- nr. 7 Ohms M C
- nr. 8 Overmars J G

- nr. 9 Holthuis H H
- nr. 10 Hazelhorst G H
- nr. 11 Boerhof Th
- nr. 12 Scheppink G
- nr. 13 Hageman D J
- nr. 14 Offenbergh Th M
- nr. 15 Rientjes G H
- nr. 16 Valk J

BRANDMEESTER nr. 2: H.J. Langenberg

manschappen (rode nummers)

- nr. 1 Hoppen G B
- nr. 2 Vegte van der H G
- nr. 3 Offenbergh H Th
- nr. 4 Vorrink G
- nr. 5 Delmte J
- nr. 6 Kamphof A E

- sputpijpvoerder
- idem
- schroevendraaier
- idem
- lantaarndrager
- idem

BRANDMEESTER nr. 3: H. Laanbroek Mzn

manschappen (witte nummers)

- nr. 1 Wolters R
- nr. 2 Kamphof J
- nr. 3 Offenbergh J G
- nr. 4 Offenbergh B A
- nr. 5 Zunnabeld A
- nr. 6 Jalink J
- nr. 7 Willemsen H
- nr. 8 Blom Th
- nr. 9 Sterken G
- nr. 10 Langen van J Th
- nr. 11 Reimink J W
- nr. 12 Rientjes G J
- nr. 13 Satink J
- nr. 14 Satink H

- nr. 15 Hofhuis G J
- nr. 16 Vlierhuis G A M
- nr. 17 Rakhorst HWzn G
- nr. 18 Weulink H
- nr. 19 Butink H J
- nr. 20 Veldkamp J
- nr. 21 Rientjes W
- nr. 22 Kruisdijk A
- nr. 23 Kleinmeulman J
- nr. 24 Hooglugt H A
- nr. 25 Jorink J H
- nr. 26 Jorink B
- nr. 27 Berkum van D
- nr. 28 Berg van den W

Bron: archief gemeente Heino.

Henk van der Veen sr.

*Jäntie kwam in huus en rêern teegn zien mamme:
– Pap hef zich met 'n hämer op 'n doem 'slaon.
Zien moe keek em es an:
– Daor hoef-ie toch niet um te rêern!
Jäntie snikkn:
– Ik lachn eerst ok.....*

FEESTDAGEN IN DECEMBER

De decembermaand is in onze tijd, anno 1984, de maand van het Sint Nicolaasfeest en het Kerstfeest. Toch heeft deze maand meer feestdagen dan deze. In de jaren 1500, maar vooral in de jaren daarvoor, werden deze feestdagen o.a. gebruikt voor het dateren van documenten, brieven etc. Bij voorbeeld: de datering in 't jaer ons heren duysent vierhundert een ende tsestich op sunte Lucienavent is in onze tijd 12 december 1461. Na de reformatie of hervorming raakte deze datering in onbruik en werd de datum vermeld, zoals wij die nu nog gebruiken.

Houden we uit die tijd, de middeleeuwse kalender aan van de maand december dan zijn er de volgende feestdagen (de betekenis van deze dagen is zoveel mogelijk vermeld).

1 december is de feestdag van de **Heilige Bisschop Eligius**, overleden in 659. Van hem weten we, dat hij aanvankelijk goudsmid was en dat hij lang aan het Frankische Hof vertoefde als muntmeester. Later werd hij bisschop van Doornik-Noyon en wijdde zich geheel aan de bekering van de grotendeels nog heidense Vlamingen. Als **Sint Elooi** is hij vooral in Vlaanderen een geliefde volksheilige. Hij is de patroon van de smeden en de goudsmiden.

Tevens wordt op deze dag ook de overbrenging van het hoofd van de **Heilige Bisschop Martinus** herdacht. Feestdag 11 november.

2 december is de feestdag van **Severus en Severinus**, broers en martelaren.

Volgens de missaal is de 2e december tevens de feestdag van de **Heilige Bibiana, Maagd en Martelares**, overleden in 363.

Aprionus, onder keizer Julianus, stadhouder van Rome liet Bibiana en haar zuster Demeτρια martelen vanwege hun moedige getuigenissen over Christus. Zij moesten deze martelingen met de dood bekopen.

3 december is de feestdag van **Claudius en andere martelaren** en de feestdag van de overbrenging van het gebeente van de **Heilige Cassianus, Martelaar**. Feestdag 13 augustus.

Cassianus, patroonheilige van Imola, in welke stad hij schoolmeester was, werd door zijn heidense scholieren met hun ijzeren schrijfgereedschap doodgemarteld.

Volgens de missaal is het eveneens de feestdag van de **Heilige Franciscus Xaverius, Apostel van Indië**, overleden in 1552. Eerst was hij student in de schone kunsten te Parijs, later vertrok hij als missionaris naar India en bekeerde daar in tien jaar bijna een miljoen heidenen. Enkele jaren voor zijn dood vertrok hij naar Japan om daar het evangelie te verkondigen en vandaar naar China waar hij overleed. Hij werd heilig verklaard in 1622 en in 1927 verheven tot patroon van het missioneringswerk.

4 december is de feestdag van de **Heilige Barbara, Maagd en Martelares**, overleden in 306. Zij werd om haar christelijk geloof eigenhandig door haar vader onthoofd; deze werd daarop zelf door een bliksemstraal getroffen en gedood. De heilige Barbara wordt vereerd als patrones der stervenden en als beschermster tegen brand en bliksem. In de missaal is de 4e december ook de feestdag van de **Heilige Petrus Chrysologus**, die leefde van ca. 380-450. Hij was de eerste aartsbisschop van Ravenna, kerkleraar en een beroemd redenaar. Er zijn 183 preken van hem bewaard gebleven.

S. Barbara, door Jan van Eyck

5 december is de feestdag waarop **Julius en andere martelaren** worden herdacht. Volgens de missaal is het tevens de feestdag van de **Heilige Abt Sabas**, overleden in 532. Hij stichtte in 478 het oudste (thans nog bestaande) klooster van Palestina, het Sabasklooster, gelegen tussen Jeruzalem en de Dode Zee.

6 december is de feestdag van de **Heilige Bisschop Nicolaas** (Sinterklaas), overleden omstreeks 350. Nicolaas, Bisschop van Myra, besteedde zijn gehele vermogen aan de armen. Het Sinterklaasfeest is in Nederland van oudsher het populairste feest van het jaar, zowel voor kinderen als voor volwassenen en wordt veelal gevierd op de avond van 5 december. De kern van de Sint Nicolaas-legende wordt gevormd door de verhalen over de redding van drie onschuldige ter dood veroordeelde schipbreukelingen of over drie arme meisjes aan wie Nicolaas in het geheim geld gaf, zodat zij konden trouwen. Ook zou hij drie gestorven kinderen weer tot leven hebben gewekt. Zo werd hij de heilige van de onverhoopte goede gaven. In 1087 werd zijn gebeente door kooplieden overgebracht naar Zuid Italië. In de legenden, die in Nederland over hem in omloop waren, kwam Spanje in plaats van Zuid Italië; vandaar ook zijn zwarte (moorse) knecht. De heilige Nicolaas wordt als patroon tegen brand en zeestormen aangeroepen; ook geldt hij als een bijzondere beschermer der kinderen.

7 december is de octaafdag (herhaling van de feestdag van 30 november) van de **Heilige Apostel Andreas**, maar volgens de missaal eveneens de feestdag van de **Heilige Ambrosius, Aartsbisschop van Milaan**, overleden in 379. Hij werd in 374 bisschop van Milaan, daarvoor was hij stadhouder. Als bisschop had Ambrosius de positie van de kerk en haar zelfstandigheid tegenover de christelijke keizers te verdedigen. Hij schreef veel boeken waaronder het Hexaëmeron, in zes boeken, over de scheppingsdagen. Ambrosius bevorderde het ascetisch leven ster. Hij was de vader van de dichtkunst der hymnen in de Latijnse kerk.

8 december is **Maria's Onbevleete Ontvangenis**, hetgeen betekent, dat zij zonder erfzonde is geboren. Hierover zijn kerkelijk nogal twisten geweest en het duurde tot 1854 voordat dit definitief erkend werd.

9 december is de feestdag van de **Heilige Bisschop Eucharius**.

10 december is de feestdag van de **Heilige Eulalia, Maagd en Martelares**, overleden in 304. Eulalia was een voornaam meisje uit Merida in Spanje. Als meisje van twaalf jaar vermaande zij reeds de plaatsvervangende stadhouder van Dacianus over zijn heidense praktijken. Hij liet haar daarop dermate martelen met ijzeren haken en met fakkels branden, dat zij ter plekke overleed. Eveneens is het volgens de missaal de feestdag van de **Heilige Melchiades, Paus en Martelaar**.

11 december is de feestdag van de **Heilige Paus Damasus I**, overleden in 384. Hij bezat een grondige kennis der goddelijke boeken en gaf zijn innige vriend Hieronymus opdracht tot herziening en vernieuwing van de latijnse vertaling van de bijbel (de latere zogenaamde Vulgata). Ook vervaardigde hij zeer geslaagde passende grafinscripties voor de martelaarsgraven in de catacomben. Van paus Damasus dateert ook de verordening om in kerkelijke getijden, aan 't einde van iedere psalm de woorden "Ere zij den Vader, en den Zoon en den Heilige Geest enz." te voegen.

12 december is de feestdag van de **Heilige Abt Walaricus**, overleden in 622. Evenals de herdersknaap David, hoedde Walaricus in zijn jeugd de schapen. Het deed hem verdriet, dat hij niet als andere kinderen naar school kon gaan, maar vanwege zijn armoede steeds de kudde moest hoeden. In zijn vrije uren leerde een behulpzame onderwijzer hem lezen en het eerst wat hij daarna deed was de psalmen van buiten leren. Zo gebeurde het, dat hij monnik werd in een klooster, waarvan de abt hem theologie liet studeren. Tot zijn dood werkte Walaricus als abt en missionaris.

13 december is de feestdag van de **Heilige Lucia, Maagd en Martelares**, overleden in 304. Geboren te Syracuse op Sicilië werd zij door haar moeder uitgehuwelijkt aan een heidense jongeman. Na een ernstige ziekte van de moeder, waarvan zij genas na een bedevaart gemaakt te hebben met haar dochter Lucia naar het graf van de martelares Agatha, veroorloofde de moeder haar dochter maagdelijk te leven. Doch de jongeman, die Lucia wenste te huwen was daarover zo woedend, dat hij haar bij de rechter aanklaagde als Christin. De rechter liet haar daarop martelen, doch de martelingen, het weg laten sleuren door aangespannen ossen, het in een vuur plaatsen en met pek en olie begieten doorstond zij op wonderbaarlijke wijze. Tenslotte werd zij met een zwaard gedood. Haar feestdag op 13 december viel tot de gregoriaanse kalenderhervorming in 1582 samen met midwinterdag en werd in geheel Europa met volksgebruiken gevierd. In Zweden is Lucia-dag een algemeen gevierd feest, dat de Kersttijd inluidt.

14 december is de feestdag van de **Heilige Nicasius, Bisschop en Martelaar** en de **Heilige Eutropia, Maagd en Martelares**, overleden in 451.

Nicasius en Eutropia waren broer en zuster, niet alleen door de band der natuur, maar ook in hun liefde tot God. Als bisschop van Reims viel Nicasius ten prooi aan de woede der barbaren, die de stad innamen, verwoestten en plunderden. Hij werd op gruwelijke wijze vermoord. Zijn zuster, die vreesde door de wilde moordenaars van haar broer ontveerd te worden, riep hun toe, dat zij ook wilde sterven; hetgeen geschiedde.

15 december is de feestdag van de **Heilige Abt Maximinus**, overleden in 520; maar ook van de martelaar **Valerianus** en de octaafdag van **Maria's Onbevleete Ontvangenis** (feestdag 8 december).

Maximinus werd geboren in Verdun en leefde aan het hof van koning Clovis, waarheen zijn oom de heilige priester en abt Euspicius hem geroepen had. Later stichtte hij met zijn oom een klooster in het afgelegen oord Micy. Na diens overlijden werd Maximinus zelf tot abt gekozen en bracht hij het klooster tot grote bloei.

16 december is de feestdag van de drie jongemannen **Sadrak, Mesak en Abednego** in de brandende oven. Deze geschiedenis speelde zich af toen het joodse volk in ballingschap leefde in het land van Babel.

Koning Nebukadnezar was ter ore gekomen, dat zij zijn goden en het grote gouden beeld niet aanbaden. Hij liet daarom de drie jongemannen in de brandende vuuroven werpen, die zevenmaal heter gestookt werd dan gewoonlijk. De drie mannen, beschermd door een engel, kwamen echter ongeschonden uit het vuur.

17 december is de feestdag van de overbrenging van het gebeente van de **Heilige Ignatius, Bisschop en Martelaar**. Feestdag 1 februari.

18 december is de feestdag van de **Heilige Abt Wunnebalduis**.

19 december is de feestdag van de **Heilige Memesius, Martelaar**.

20 december is de feestdag van de **Heilige Zepherinus, Bisschop**. Tevens is het **Thomasavond**.

21 december is de feestdag van de **Heilige Apostel Thomas**.

Thomas was één van de twaalf discipelen (apostelen). Hij wordt door Johannes beschreven als een pessimist en een twijfelaar (ongelovige Thomas). Hij predikte het evangelie tot aan de grenzen van China, maar werd door een afgodpriester met een lans doorboord.

22 december is de feestdag van de **Heilige Didimus, Martelaar**.

23 december is de feestdag van de **Heilige Victorie, Maagd en Martelares**.

24 december is het kerstavond.

Aanbidding der herders, door Hugo van der Goes

25 december is de eerste kerstdag, de feestdag van de geboorte van **Jezus Christus**.

26 december is de feestdag van de **Heilige Stephanus, de eerste Martelaar**. Stephanus was één van de zeven mannen (diakenen), die de discipelen (apostelen) kozen voor bijstand ~~aan~~ de hemelvaart van Jezus Christus. Stephanus bezat zo'n wijsheid, dat de Farizeeërs niet tegen hem op konden en hem voor de Hoge Raad brachten. Hij verdedigde zich daar glansrijk, doch de Farizeeërs waren daarover zo woedend, dat zij hem buiten de stad sleepten en hem stenigden.

27 december is de feestdag van de **Heilige Apostel en Evangelist Johannes**, overleden in 101. Johannes staat bekend als "de leerling die Jezus liefhad". Aan hem vertrouwde de Heer, toen hij stierf aan het kruis, zijn moeder toe. Na de hemelvaart van de Heiland, predikte Johannes in Klein Azië en stichtte daar verscheidene kerken. Tijdens de christenvervolgung onder keizer Domitianus werd hij gevangen genomen en naar Rome gevoerd. Vandaar werd hij verbannen naar het eiland Patmos, waar hij de openbaringen van Johannes schreef. Na het overlijden van keizer Domitianus keerde hij terug naar Klein Azië waar hij op 97-jarige leeftijd vreedzaam ontsliep.

28 december is de feestdag der **onschuldige (onnozele) kinderen** of **Aller kinderendag**. Op deze dag wordt de kindermoord te Bethlehem herdacht. Ten tijde van de geboorte van Jezus was Herodes koning over Israël. Toen hij hoorde over de nieuwe koning der Joden, ontstak hij in hevige woede en zond het bevel uit om in Bethlehem en het gehele gebied daarvan al de jongens van twee jaar oud en daar beneden om te brengen.

29 december is de feestdag van de **Heilige Thomas Becket, Aartsbisschop en Martelaar**, overleden in 1170. Hij was aartsbisschop van Canterbury en werd in 1155 kanselier van koning Hendrik II. Aanvankelijk was Hendrik II hem zeer gunstig gezind, maar dit sloeg later om in grote haat jegens Thomas omdat deze zich met kracht verzette tegen het gewelddadig ingrijpen van de koning in de rechten der kerk. Thomas moest uitwijken naar Frankrijk en nadat de Paus na zeven jaar een verzoening bewerkstelligd had, kon hij terugkeren naar Engeland. Er rees echter al weer spoedig een nieuw conflict en tijdens een vesper vermoordden vier ridders de bisschop voor het altaar van zijn kathedraal in Canterbury.

30 december is de feestdag van **Koning David**. David was na Saul de tweede koning van Juda en Israël van 1012 tot 972 voor Christus. Onder zijn regering bereikte het rijk een niet meer geëvenaarde omvang en macht. Hij veroverde Jeruzalem en maakte deze stad tot residentie en sacraal middelpunt. Zijn leven staat beschreven in het bijbelboek Samuel.

31 december is de feestdag van de **Heilige Sylvester I, Paus en Belijder**, overleden in 335. Sylvester was een romein van geboorte en tijdgenoot van de grote keizer Constantijn. Hij legde een grote ijver aan de dag voor het bouwen en versieren van kerken. Toen hij overleed had hij bijna 22 jaar aan het hoofd van de kerk gestaan.

J.K. Pruim-Reinders.

Bronnen:

Prof. Mr. R. Fruin - Handboek der chronologie.

Hermann Grotefend - Tachenbuch der Zeitrechnung.

Winkler Prins Encyclopedie.

Missaal.

H. Bartels, professor aan het bisschoppelijk college te Roermond - Levens van Gods lieve Heiligen.

*Bie oons thuus ha'w twee hondn, 'n ienn was van oons zölf
en 'n andern had mien breur metebrach uut Amsterdam.
Mien vää sprak onzn eign hond aait an in 't dialekt: "Gao es
eëm an de kante". Mär teegn oonzn Amsterdammer zee-de:
"En ga jij daar maar eens liggen".*

(historisch)

Foto Willink - Kerstwandeling 1984 - 't Kromme alleetje bij Den Alerdinck

ELEKTRIFICATIE VAN HEINO (slot)

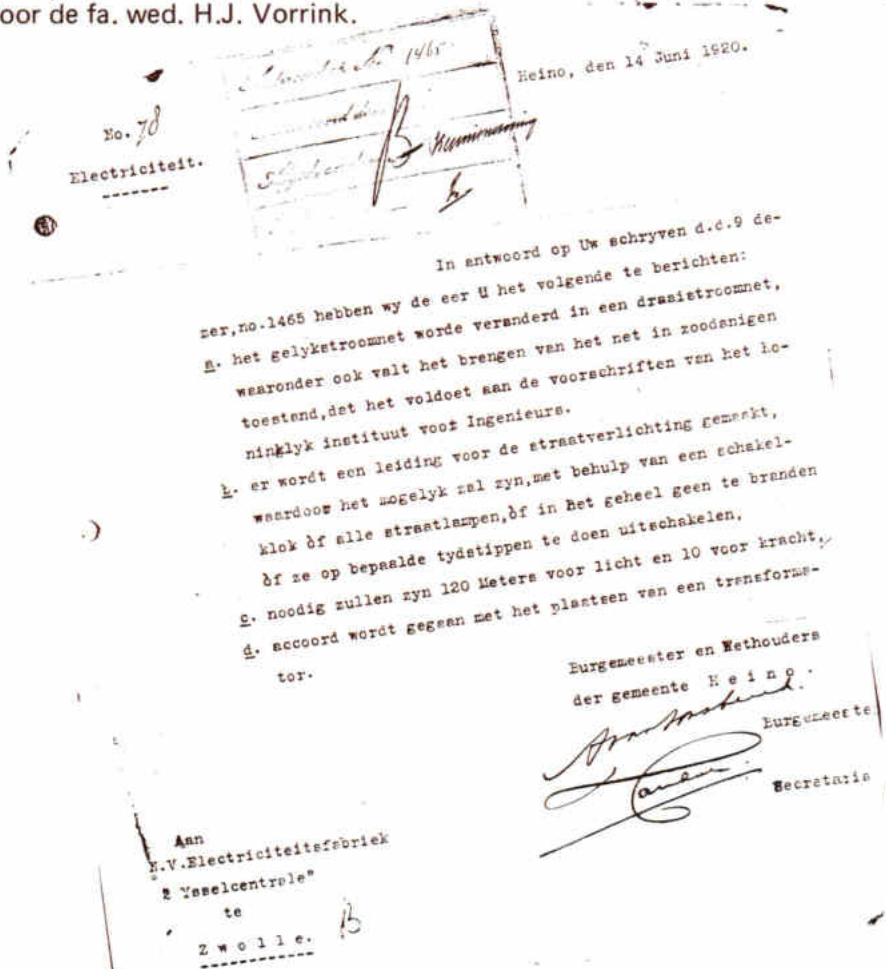
We zullen proberen een overzicht te geven van de overgang van petroleumverlichting op electrisch licht.

De stroomlevering aan ons dorp vond nog niet plaats door de NV. Electriciteitsfabriek de IJsselcentrale. Aan de adviescommissie, genoemd in mijn vorig artikel in het maart-nummer van "Omheining", werd door de Raad opgedragen de zaak zelf ter hand te nemen en al het mogelijke te doen om tot elektrificatie te komen, alles behoudens goedkeuring van de Raad. Het was juli 1918, tegen het eind van de eerste wereldoorlog.

Er moest een machinekamer voor een generator met een kolenbergplaats worden gebouwd. Hiervoor stelde de koopman-winkelier Gerrit Rakhorst een stukje grond beschikbaar, groot 1 are 13 centiare, gelegen naast het voormalig pand-de Nekker, bij de bushalte tegenover de Hervormde kerk.

Het werk tot elektrificatie werd opgedragen aan de firma Kamperman en Ysfordink te Olst. Op 5 november 1918 werd tot machinist aan de Heinose elektrische centrale benoemd de heer C. de Visser, salaris f. 8.— per week; hij was met een zuiggasinstallatie vertrouwd.

Tot chef-machinist voor het houden van toezicht werd benoemd de heer K.J. Deemter, de alom bekende Klaas Deemter, eerste machinist aan de zuivelfabriek, op een salaris van f. 2.50 per week. De heer G. Rakhorst werd administrateur. Er werd een pomp geslagen door de fa. wed. H.J. Vorrink.

Eindelijk was het dus zo ver. De juiste datum is niet te vinden, het zal eind 1918 zijn geweest.

Door het omdraaien(!) van een knopje hadden we licht, ongekend!

Het was op een donkere winteravond dat het voor het eerst brandde.

De mensen stonden in groepjes buiten en riepen elkaar toe: "Zie, daar hebben ze licht". Het duurde een hele tijd voor het gehele dorp was aangesloten, het ging bij groepen van huizen tegelijk.

Een hele vooruitgang vergeleken met de tijd van de petroleumverlichting. Maar ook in vergelijking met de tijd van nu? In de kamers en winkels gebruikten we lampen van ten hoogste 50 Watt, in slaapkamers en andere vertrekken van 25 of maar 15 Watt.

Er haperde natuurlijk ook weleens iets in de machinekamer, zodat we soms zonder licht zaten of het knipperde de hele avond aan en uit. Om 11 uur 's avonds ging het licht uit. Om ongeveer kwart voor elf knipperde het een paar keer als waarschuwing dat het straks zou uitgaan.

Zo hebben we in Heino doorgesukkeld tot 1920. Nu eens moest er een nieuwe installatie komen, dan weer een nieuwe machinist. Deze functie werd een tijdlang vervuld door de heer R. de Weerd uit Zwartsluis. Bij diens komst kreeg Klaas Deemter ontslag, maar hij bleef wel beschikbaar als plaatsvervanger. Zo moest hij tijdens de pinksterdagen 1919 invallen voor f. 0.40 per uur, want De Weerd had een paar dagen verlof gekregen. Toen deze in augustus vertrok, werd dan ook Klaas Deemter zijn opvolger, salaris f. 20.— per week in de zomermaanden en 's winters f. 40.— per week. Hij moest dag en nacht beschikbaar zijn, bij storingen moest hij onmiddellijk opdraven. De generator werd gestookt met kolen en bij gebrek daaraan met hout.

Het afvalwater van de installatie vormde een heel probleem (ook toen al!). Door de firma Sluizeman en Hoppen werd in de zomer een riool met twee putten aangelegd voor f. 675.70 en aansluitend een schouwslot naar de Vloedgraven aan de Stationsweg, kosten f. 35.—.

In juni 1920 wordt er door de Raad van Heino een overeenkomst vastgesteld voor levering van elektriciteit door de NV IJsselcentrale te Zwolle.

Er moet een nieuw schakelhuisje worden gebouwd, de gemeente betaalt hiervoor f. 4500.— aan de IJsselcentrale. Er zijn veel kosten gemaakt voor de verdere elektrificatie, o.a. ten behoeve van.

- bouw en afwerking van de aansluitingen;
- plaatsing van meters en transformatoren;
- omschakeling van gelijkstroom naar wisselstroom (toen draaistroom genoemd); enz. enz.

In november 1920 is het zo ver, dat de stroom wordt geleverd door de IJsselcentrale. De heer K.J. Deemter wordt door de gemeente ontslagen en aangesteld als monteur door de IJsselcentrale, op een salaris van f. 30.— per week.

Het oude gebouwtje wordt voor afbraak verkocht aan Berend Bosch uit Raalte. Hij betaalt er slechts f. 300.— voor, maar moet dan ook "de poer" geheel verwijderen. De oude motor wordt voor f. 3000.— verkocht aan de firma Lokin te De Wilp en de dynamo gaat voor f. 1500.— over in handen van de firma Ankersmit te Deventer.

Het nieuwe hoogspanningshuisje komt te staan op een perceeltje grond van 36 ca. voor f. 18.— per jaar in erfpacht afgestaan door de Hervormde kerk. Het wordt gebouwd door de firma G.J. Laanbroek aan de Stationsweg, aannemingsom f. 4650.—.

Voor het schrijven van dit artikeltje heb ik geput uit mijn eigen herinnering, maar ook heb ik kunnen beschikken over gegevens, o.a. uit het archief van de gemeente Heino.

F. Vlierhuis.

WIE WOONDE WAAR? (II)

Het artikel "Wie woonde waar?" in ons blad van juni 1984 behoeft enige wijziging/aanvulling:

- * Rond 1930 was er in onze gemeente geen tricotagefabriek gevestigd, in de fabriek aan de Vlaminckhorstweg was toen een kalverslachterij van de firma Van de Bend uit Zwolle gehuisvest. Omdat de keurlonen in Heino beduidend lager waren dan in Zwolle werd deze vestiging in onze gemeente gebouwd. Dit gebouw werd later in gebruik genomen door de firma Van der Meer, die er een tricotagefabriek in onderbracht.
- * Verder was er nog bij de spoorwegovergang op de plaats waar nu de tractorhandel van de firma Van Wifferen is gevestigd de exportslagerij van de firma Van Dijk, een florerend bedrijf, getuige ook de speciale aftakking van de spoorlijn Heino-Zwolle die er was gemaakt. Het vlees werd voornamelijk uitgevoerd naar Engeland. Het belendende gebouw was vroeger als Stationskoffiehuis in gebruik.

Zoals we in het vorig artikel hebben vermeld zouden we verder gaan met de Zwolseweg, afslag Molenweg (vroeger Möllnstege).

Komende vanuit de richting Zwolle zagen we rechts het tolhuis (A. nr. 1), bewoond door de fam. Wallink. Dit huisje stond vlak aan de weg, bij de aanleg van het fietspad liet men dit een bocht maken om het huisje heen. Hier was ook een café in gevestigd; menigeen zal zich de naam Anne Wallink nog herinneren. Het pand is naderhand afgebroken en een eind van de weg af heeft de fam. Hofhuis een nieuwe woning laten bouwen.

Op de foto toegestuurd door de heer D. Boersma uit Bilthoven, die we hierbij afdrukken, is duidelijk te zien hoe landelijk destijds de Zwolseweg was. De foto is genomen vanaf de zuivelfabriek, het jongetje op die foto is Dooytze Boersma zelf. "De weg en de bebouwing zijn een prachtig voorbeeld van hoe wegen en huizen op de hogere dekzandruggen werden gesitueerd. Ons huis stond destijds aan de bosrand, waarachter zich de bouwen weilanden van de familie Baarslag uitstrekten. Thans woont hier de familie Broenink. Met de afgraving van de dekzandruggen is helaas ook het bos verdwenen", aldus de heer Boersma in zijn schrijven.

Dooytze Boersma

Van Foske Bosscher, thans mevr. Balder-Bosscher te Deventer ontvingen we eveneens een brief. De fam. Bosscher woonde toen in de eindwoning van de woningbouwvereniging "Beter Wonen", waar nu de fam. Offenbergh woont.

Deze huizen zijn gebouwd in 1920. Zij schrijft o.a.:

"Het was voor een kind een leuk buurtje om te wonen, je had de weg maar over te steken (wat toen nog geen problemen gaf) om op mini-safari te gaan in het eikenhak-houtbosje of je te vermaken in 't witte zand, de afgraving daar, waar het bosje op-hield. Op een steenworp afstand had je de bakkerij van Israël, waar je naar binnen kon kijken en waar het dagelijks brood en de 'möppies' ovenklaar gemaakt werden. Je kon ook op de 'riezemiete' klimmen, de brandstofvoorraad voor de oven, je zat daar prinsheerlijk op die verende geurige takkebossen. Een kijkje bij 'Jansen de kuper' er naast was ook de moeite waard. Hier zag je hoe Jansen de botertonnetjes voor de

fabriek behendig in elkaar zette. Aan de overkant bij smid Veldhuis viel ook altijd iets te zien, bv. het beslaan van een paard; je was altijd verbaasd, dat zo'n beest geen pijn had van dat gehamer van die grote gloeiende 'spijkers' in zijn hoeven. De speciale geur die dat gaf blijft je levenslang bij. Ook was Veldhuis met zijn knecht vaak in de weer met gloeiend ijzer, dat dan sissend in een grote waterbak werd gedompeld. Ging je even de andere kant op, dan had je 't café en de bakkerswinkel van Van Olst. 't Café had voor kinderen iets geheimzinnigs, de winkel was erg gezellig omdat 't er zo heerlijk naar koffie rook.

Aan de overkant kon je dan nog kijken bij de molen van Hooglugt, als je bofte mocht je weleens binnen ook. Wat jammer toch, dat die molen bij Heino's bevrijding is afgebrand.

Achter de huizen was een groot weiland met meizoentjes en kikkersloten. Voor mijn moeder moest ik daar weleens opgedroogde 'koeienvlaai' halen, waar de kamerplanten mee bemest werden. Van pokon had toen nog niemand gehoord.

Verder het dorp in mocht je als kleuter nog niet, maar wat had je een interessant wereldje om je heen. 'k Ben dankbaar voor de fijne jeugdherinneringen".

Foske besluit haar brief met de Overijsselse groet "Goed gaon!". Wij zijn de heer Boersma en mevrouw Balder-Bosscher zeer erkentelijk, dat ze hebben gereageerd op onze rubrieken "Wie is wie?" en "Wie woonde waar?" in ons blad.

Henk Kevelam.

Woonhuis met winkel (o.a. verkoop van fietsen) en werkplaats van smid D. Veldhuis naast de zuivelfabriek, thans Zwolseweg 31, circa 1935. Het is er zo rustig, dat het paard zo maar in de berm kan worden beslagen.

Van links naar rechts: mevrouw Veldhuis met de kinderen Riek en Frans, smid Veldhuis, Berend Bosch, Jaap de Haan en Tinie Dijk.

Duidelijk is de dam in de sloot te zien. Voor zo'n uitrit betaalden de bewoners 'damgeld' aan rijkswaterstaat, een rijksdaalder per jaar.

Op de achtergrond de paardenstal van de fabriek, drie ruimte elk met plaats voor tien paarden.

GIEN FEES ZONDER BEZINNING

't Is weer december; de feesmaond zo hiet dèt dan. Eerst he'w Sunterklaos ehad. Wèkn van teveurn krie'j al allerlei folders in de briembusse. Bläägies waar de wichter spöllegeod uut könt zuukn en ok veur de grootn bint er genug dinge die'j op oe velangliessie könt zett'n. Ik denke wel 's: hóe zoln al die mèensn, die al zo lange zonder werk bint en die iedere keer een stäppie achteruut mut, daor noe teeng an kiek'n.

Sunterklaos is nog niet veurbie, dan krie'j al weer veur eschöt-teld wa'j allemaole met Kesmis könt doen. A'j buitenshuus wilt gaon ettn, dan mu'j al bietieds een taofel reserveern. Blie'j gezellig bie mekaere in huus, dan is 't al gauw: wat zo'w ettn met de Kerstdäängn; go'w nao de poelier of nao de släger en astoeblief gien alledaagse gruuentsoep; een cocktail veurof en ies nao en zó gao'j vedan. 't Kon allemaol en wie vunn 't ok heel gewoon. As huusvrouwe kö'j haost niet meer prakkezeern wa'j veur appättigheid op de taofel könt zett'n. Jao, de welvaart hef wè toe eslääng en wie konn oons bes anpassn.

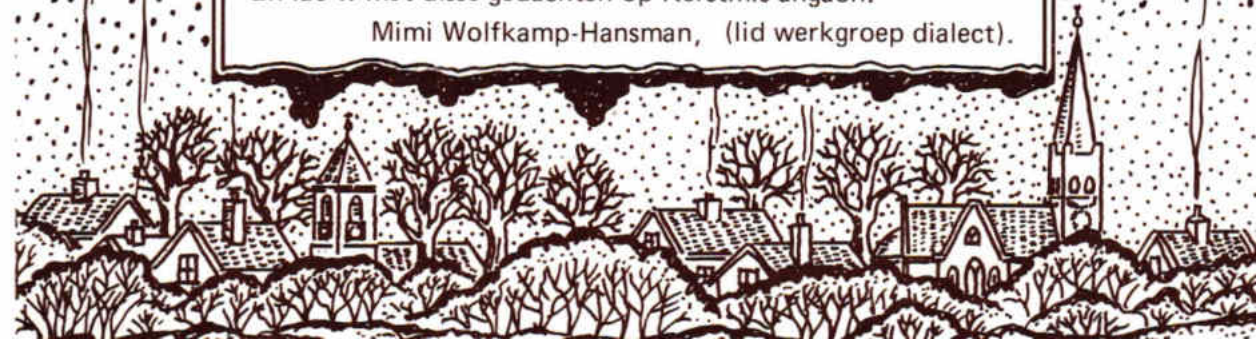
A'w vrogger uut de nachmisse kwaam, kreeg'n wie altied bal-kenbrie en bloedwos deur mekaere. In een iezern pännegien won dèt wärm emaeht, deur mekaere stamp't en dan een bettie sjuu d'r bie um 't smeug te maekn. Foi, foi, wat was dèt lekker. Ik heb 't lest nog es 'n keer weer klaor emaeht, mar ik vunne d'r niks meer an. Wie bint schromelijk verwend. En a'j dan die ellende ziet in Ethiopië en al die aandere laandn, dan denk ik wel es: hoe is 't meugelijk, dèt 'r zo vólle meensn honger mut lien en dèt wie hier zit met de superheffing um den botterberg te laotn slinkn.

Toen wie met de t.v. aktie "Eén veur Afrika" die vreselijke beeldn zaagn van mèensn, die niks meer te ettn haddn en dood mossen gaon van de honger, dan wö'j wè met de neuze op de feitn edrukt en wö'j wè wakker emaeht en dan kom ie tut bezinning. Wie könt ok bes een bettie minder en van oonze oavervloed deeln.

Ie könt er niet alle dääng bie stille bliem staon, mar a'j dan an 't prakkezeern komt oaver de teengstelling: decembermaond/feesmaond èn de hongersnood in Afrika, dan kö'j de woordn "wie mut geem en deeln" niet in 't vergetbükie zett'n; wie könt die mèensn niet in de steek laotn.

En lao'w met disse gedachten op Kerstmis angaon.

Mimi Wolfkamp-Hansman, (lid werkgroep dialect).

OP DE AARDBOL

't Is räär vedeeld op deze bol...
'n Ienn hef vedriet, 'n aander lol,

'n ienn hef van alles zat,
'n aander hef niks an 't gat.

'n Ienn et zich dikke en stief,
'n aander die krig niks in 't lief.

'n Ienn die hef aaltied meer,
'n aander doet de bottn zeer.

'n Ienn zit 't aaltied met, wat of 't ok is,
'n aander zeg: het is weer mis.

Zo kö'w wel deurgaon, aait vedan,
luu, daor kump gien èènde an.

Noe kö'w wel gaon klääng,
mår a'j der bie bint, he'j 't te drääng...

Mår weet, det ieder huussie
hef zien eing kruussie,

en vääke hebt de grootste huuzn
ok de grootste kruuzn!

En leg ie al die kruuzn neer,
dan pak ie, denk ik, toch oe eing weer.

En daor slep ie met vedan,
zolange as 't mår èèm kan.

En as det sleppn niet meer giet,
krie'j 't leste kruus, en daorop stiet,

veur al 't sleppn da'j hebt 'daon:
Rust zachte... en oe nääme te staon.

uut 't twents

Gé Elshof

ZUNNEWIEZER

In de tuun uut blik en iezer
stiet een òlde zunnewiezer.
Storm en rèegn, donkre tied,
det stiet vaste, die telt-e niet.
Wat-e ok hef te verduurn:
hee telt alleen de zunnige uurn.

NIEUWE WERKGROEP

Per 15 november '84 is bij het bestuur aangemeld als nieuwe werkgroep:
"Topografie".

Deze werkgroep (voorlopig bestaand uit de leden Wim Grootenhuis en Peter Weller — aanvulling wordt biezonder op prijs gesteld), stelt zich ten doel het verzamelen, reproduceren en vervaardigen van kaarten van Heino en directe omgeving.

Enerzijds kan op deze wijze vergaard en bewaard worden wat er al is; anderzijds kan, na verloop van tijd, door deze werkgroep ondersteuning verleend worden aan anderen die topografische gegevens over Heino nodig hebben.

Daarnaast vervaardigt deze werkgroep tevens (wat de beide leden daarvoor ook al deden) wandel- en fietstochten in en rond Heino.

Namens de werkgroep,

Peter Weller.

VAN DE BESTUURSTAFEL

In de afgelopen tijd werd ons door diverse leden weer van allerlei geschenken. We ontvingen.

van de heer J.W. Bonnhof een ouderwets strijkijzer;
van de heer G.J. van Dort een paar oorwarmers en een aantal boekjes;
van de heer H. Herrema twee boeken over de melkfabriek Heino Krause;
van mevrouw A. Niens een aantal boerengebruiksvoorwerpen;
van de heer G. Lindeboom een houten juk;
van mevrouw A. Luchtenberg-Veldman medailles;
van pastoor F.W. Roeloffzen een boekje over de kerk aan de Wetering, het boek
"n Brood is ginnen stoeten" geschreven door Jozien Jobse-van Putten en het boek
"t Is blak" geschreven door W. van Norel;
van mevrouw M.H. Stavorinus een boekje met recepten in oorlogstijd; en
van de heer H. van Wijnen voetbalkrantjes.

Ons lid de heer Westerhof, die alles wat over Heino verscheen in de kranten, uitknippte, heeft na vier jaar deze werkzaamheden moeten staken wegens andere bezigheden. We zijn hem erg dankbaar, dat hij dit werk voor de vereniging heeft willen doen. De heer G.J. van Dort is genegen het knipwerk over te nemen en we zijn overtuigd in hem een goede opvolger gevonden te hebben.

Van de Stichting Comité voor de Zomerpostzegels heeft de vereniging een toezegging ontvangen voor een bijdrage van f. 700,00 uit de opbrengst van de zomerpostzegels over 1983.

Deze bijdrage zal worden gebruikt voor het kopiëren van de doop-, trouw- en begraafregisters van Heino uit de periode voor 1812.

Op zaterdagmorgen 15 september is er met 40 leden een bezoek gebracht aan het klooster Sion bij Deventer. Na een korte dienst in de kapel, een film over het kloostergebeuren volgde nog een korte rondleiding door de boerderij.

De vereniging heeft klompen laten vervaardigen met het opschrift "Heino", zowel geverfde als blank geschuurde. Leden of anderen, die hiervoor belangstelling hebben, kunnen hierover contact opnemen met één van de bestuursleden.

De heer Wim Witteveen heeft afscheid moeten nemen als lid van de redactie van "Omheining" vanwege zijn verhuizing naar Doetinchem.

Hij was degene, die de opmaak verzorgde van alle nummers van "Omheining" die tot nu toe zijn verschenen.

We zijn hem zeer dankbaar voor de deskundigheid en nauwkeurigheid waarmee hij te werk ging en wensen hem, zijn vrouw en zijn kinderen een goede toekomst toe in Doetinchem.

*Wij wensen u allen prettige kerstdagen
en een gelukkig nieuwjaar.*

Het bestuur